

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYOIRAT

XLVIII. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

1973. MÁRCIUS

TARTALOMJEGYZÉK

CSENDBEN ISTEN ELŐTT

118. Zsoltár († Vértesi Zoltán) — — — — — — — —	129
Lelkipásztor (Vértesi Zoltán) — — — — — — — —	129
Jézushoz vezetni! (Dr. Pröhle Károly) — — — — — — — —	132

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

A diakónia útján — Püspöki jelentés a Déli Egyházkerület 1972. december 7-i presbitériumi ülése elé (D. Káldy Zoltán)	133
1973. évi Lelkeszi Munkaközösségi feladataink (D. Dr. Ottlyk Ernő) — — — — — — — —	141
Petőfi ünneplése az evangélikus egyházban (D. Dr. Ottlyk Ernő) — — — — — — — —	144

TANULMÁNY

Szolgalatunk és a mélylélektan (Bodrog Miklós) — — — —	151
--	-----

HALOTTAINK

Mina János (Ponicsán Imre) — — — — — — — —	161
Vértesi Zoltán (Balikó Zoltán) — — — — — — — —	162
Bártfai Lajos (Zátonyi Pál) — — — — — — — —	163

AZ ICEHIRDETŐ MŰHELYE

Böjt 5. vasárnapja (Magassy Sándor) — — — — — — — —	167
Böjt 6. vasárnapja (Sikos Lajos) — — — — — — — —	170
Nagycsütörtök (Veöreös Imre) — — — — — — — —	173
Nagypéntek (Weltler Rezső) — — — — — — — —	176
Nagyszombat (Bödecs Barnabás) — — — — — — — —	179
Húsvét ünnepe (Reuss András) — — — — — — — —	182
Húsvét 2. napja (Dr. Nagy István) — — — — — — — —	186
Húsvét után 1. vasárnap (Mekis Ádám) — — — — — — — —	188

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt
Előfizetési ár: havi 20,— forint, fél évre 120,— forint, egy évre 240,— forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 220507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142-074

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya

73.2534/2-03 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár Imre

Indexszám: 26 451

Csendben Isten előtt

118. Zsoltár

ADJ HÁLÁT AZ ÉG URÁNAK,
Dicsértessék szent neve,
Nincs vége a jóságának,
Örökké tart kegyelme;
Izráel is azt zengje,
Hívó sereg rebegje:
Milyen jó az ég Istene,
Örökkéig tart kegyelme.

Mikor nagy nyomoromban
Az Úrhoz kiáltottam,
Kérésem meghallá nyomban
És ím, megszabadultam.
Ha az Úr van én velem,
Ki lehetne ellenem?
Jobb Istenben bizakodni,
Mint emberben reménykedni.

NEM HALOK MEG, HANEM ÉLEK,
S ZENGEM AZ ÚR JÓTETTEIT,
Elöttem hát nyissátok meg
Az igazság kapuit,
Hadd mehessek be rajta
Az Úrnak hálát adva,
Mert a kő, mely megvettetett,
Íme, erős szegletkő lett.

Ez a nap, mit az Úr szerzett,
Örvendezünk mi azon,
Egy csodás, új csillag fénylett,
Ma mindenki vígadjon.
Ad, Uram, most sok sikert
És jó előmenetelt,
Hogy örökké áldott légyen,
Aki jött az Úr nevében.

† Vértesi Zoltán

Lelkipásztor

Az első önálló magyarhoni evangélikus gyakorlati havi folyóirat megindításának, szerkesztésének és kiadásának rövid története

Az első világháború után, lelkészársaimmal többször beszélgettünk arról, hogy mily égető szükség volna egy önálló evangélikus homiletikai, prédikációs folyóirat megindítására. A kezdő fiatalabb papi nemzedék,

teljesen magára van utalva s kiválóbb lelkipásztoraink prédikációit, írásmagyarázatait és gyakorlati útmutatásait soha nem hallva és nem olvasgatva, önmagát képezni nem tudja. Mindegyik gyakorló magyar lelkésznek van a fiókjában egy-egy drága kincse, építő beszéde, mely köznyilvánosságra kívánkozik. A háború előtti, alatti és utáni magyar igehirdetés megörökítve nem volt.

Tolna megye német nyelvű gyülekezetektől körülvevett egy kis magyar községében Kölesden élt egykor két lelkes pap, Lágler Sándor ev. és Kálmán Dezső ref. lelkész, kik a közös „*Protestáns Pap*” c. prédikációs folyóiratot szerkesztették. Gyermekkoromban Zalaistvándon, hol édesatyám lelkész volt, sokszor betűzgettem és olvasgattam belőle, de az is megszűnt.

Mikor Páparól, hol Gyurácz püspök mellett egyházker. káplán voltam, a teljesen német ajkú gyülekezetbe Magyarbolyba kerültem s ott több más, németül sokkal jobban tudó jelöltekkel szemben hamarosan egyhangúlag megválasztottak, azóta mindig a különben gazdag külföldi német vallásos irodalomból táplálkoztam, de sokszor felmerült bennem az a gondolat: miért ne lehetne nekünk is, a hazai viszonyoknak megfelelő magyar prédikációs folyóiratunk?

Ennek megvalósulása érdekében 1924. évben, amikor a mohácsi vészhez hasonló összeomlás következett be, költségvetést csináltam, komoly tárgyú hirdetéseket gyűjtöttem (ezek mindig jó fedezetül szolgáltak), majd Pécssett egy nyomda előzékeny igazgatójával a nyomdaköltségre nézve megállapodtunk. Még ezután sem mertem mindjárt a lapot megindítani, hisz német nyelvű, nagy dél-baranyai, több filiájú gyülekezetben lévén (bár ekkor már első ízben káplánom volt), nekem mint magyar embernek, a német nyelven predikálás előkészületei is nagy gondot okoztak, azért az akkori egyházi lapban, közzé tettem szándékomat azzal, ha erre valaki vállalkozik, szívesen átadom néki ennek keresztül vitelét. De senki sem jelentkezett. Kapi püspök is hallgatott.

Erre 1924. november 30-án első adventkor megindítottam a „*Lelkipásztor*”-t.

Beköszöntőmben megadtam a lap programját, amely az Úr Jézusnak Lk 4,18 szerint a názáreti iskolában elhangzott programja: „Az Úrnek lelke van én rajtam, mivelhogy felkent engem, hogy a szegényeknek az evangéliumot hirdessem . . . stb.” Főbb beosztása volt:

I. Előfóhászok, énekek, imák, versek.

Itt énekkarok részére kottás énekeket is közöltem. Így pl. az első számban Hamar Gyulától: Evangélikus magyarok fohászja, férfikarra, melyet több templomban énekeltek nagy hatással.

II. Egyházi beszédek, írásmagyarázatok.

III. Alkalmi beszédek és elmélkedések.

IV. Képek és idézetek a Szentíráshoz.

V. Lelkész teendői. Egyház és iskolai élet.

VI. Törvények és rendeletek.

VII. Irodalom és művészet.

VIII. Kérdések és feleletek.

Az első számban advent 1—3. beszédvázlatokat káplánom *Schrödl Máttyás*, a betlehemi mezőség és betlehemi istálló gyermek-istentiszteleti beszédeket *Hoffmann Ernő*, az adv. 4. vas. teljesen kidolgozott beszédet, karácsonyi elmélkedést, a karácsony eredetét, a képek és idézeteket, az

evangélizálásról, a törvényeket és rendeletek ismertetését stb. magam írtam.

Az első szám megjelenése után, 1924. dec. 4-én Gyurátz Ferenc nyug. püspök — mint első az üdvözlők között — ezt írta: „Őszintén gratulálok a bátorsághoz, mellyel a mai keserves viszonyok közt a folyóirat megindítására vállalkozni méltóztatott. Jó szerencsét, akadályt győző erőt kívánok a munkához. Áldás kísérje nemes törekvését. Három beszédet ide mellékelve az egész Aroni házra Isten áldását kérve, üdvözletem kifejezésével.” Egyházkerületem akkori vezetősége, sem más, semmi anyagi támogatásban nem részesített. Beszédék megküldésével támogattak Raffay, Geduly püspökök és többek közt különösen Botyánszky János mostani mezőtúri esperes.

Prédikációs vázlatot könnyebb megírni, mint egy teljesen kidolgozott beszédet, melynek minden mondata köznyilvánosság elé került. Ez utóbira azonban súlyt helyeztem, hogy lelkésztársaimat ehhez szoktassam. Erre jól elkészülve, az építő siker nem marad el, megkötött, 20—25 percenél nem tart tovább, míg a meg nem kötött és fogalmazott, készületlenül elmondott prédikációk a végtelenbe nyúlva, unalmassá válnak.

1925. jún. 1-től sikerült megnyernem társszerkesztőül *Kemény Lajos* budapesti lelkészt, megfelelő díjazás mellett. Kemény rendszeres munkája nagyban emelte a lap színvonalát. Egyébként — és az a csoda — minden beszéd beküldőjét 3 ar. koronával díjaztam, illetve előfizetéséből a díjat levontam.

Tudom, hogy gyengébb szárnypróbálgatások is belekerültek a lapba, de hát azt gondoltam mindenki felelős a maga közleményéért. Aztán a lapot hónaponként ki is kellett tölteni. Gyéren futottak be közlemények. Egyes felkért kiválóbb lelkészek, teol. tanárok — bár megígérték — közleményeiket nem küldték be idejére. Így sokszor idegölő munkával különböző álnevek alatt, magamnak kellett a lapot kitölteni. Pl. „*Reggeli levél*” c. alatt a szerkesztőhöz intézett közleményeket: Evangélizálásról, Magyarosításról, A magyar földbirtokreformról, Levitakántortanfolyamok. Mikor konfirmáljunk? Gyermekvédelem, Pszichotechnika stb. „*Prédikátor*” c. a. magam írtam. Több híres német szerző prédikációját magyarra fordítva közöltem.

Két évfolyam szerkesztése és kiadása után 1927. év elején a dunántúli ev. püspök (Kapi) kérésére szívesen átadtam néki a lapot, ki aztán hatalmas intézkedésével ráírt az esperesekre, egyes lelkészekre, záros határidőn belül, megfelelő közleményeik beküldésére.

A lap átvételénél, felkérésre megmaradtam a lap dunántúli munkatársának. Évenként pár prédikációmát közölte a lap és a „Törvények és rendeletek” rovatát vezettem.

Ez óta mind máig él, virul és fejlődik a „Lelkipásztor.” Egyik budapesti, nagyszabású közös prot. reformációi ünnepélyen, mikor a prot. sajtó irodalmat is kiállították, dr. Kovács Sándor (néhai püspök), az akkori Luther-múzeum és -könyvtár vezetője a „Lelkipásztor”, mint önálló első magyar evangélikus homiletikai folyóirat *első számát is kiállította*. Ott láttam, egyéb sajtótermék között, a terem közepén felállított *üvegbura alatt*. Meghatódva szemléltem, mint lelkem régi szerzeményét, s ez a *megbecsülés* többet ért nekem minden földi jutalomnál.

Vértesi Zoltán
volt magyarbolyi ev. lelkész,
a *Lelkipásztor* megindítója,
szerkesztője és kiadója

Jézushoz vezetni!

VÉRTESI ZOLTÁN VÉGA-KARATÁT teljesítem, amikor közlöm a 118. zsoltár fordítását, amely a „Mint a szép híves patakra” dallamára énekelhető. Borítékba zártan 1972. jún. 6-i postabélyegző kelettel kaptam a kéziratot. A gondosan gépelt szöveg alatt néha kissé remegősen, de pontosan kiírt betűkkel ez áll:

„Csak *halálom* után kérem
közölni e hattýú-dalomat.

V. Z.

Különben mind *a 150 zsoltárt*
megírtam énekeink dallamára.”

ÉLETRAJZI ADATAIT nem közöljük újra. Ezeket a fenti zsoltár alapján mondott temetési beszéd tartalmazza, és folyóiratunk 1971. januári számában ismertettük, amikor 90. születésnapja alkalmából köszöntöttük őt. Ellenben ide kívánczok Jn 1,41—42 alapján mondott ígihirdetésének egy részlete, amelyet 1967. október 1-én mondott búcsúzóul a pécsi gyülekezetben. Ez is kedves ígéje volt, mint az idézett zsoltár is. Ebben az ígében tudta összefoglalni azt az élményét, amely hosszú és szívós lelkipásztori munkájának titka és belső rugója volt. Mindig visszatér ehhez az ígéhez, és csiszolja, javítja róla szóló ígihirdetését, amint ezt a kéziratához fűzött megjegyzése is bizonyítja: „Ha már küldtem be hasonlót, azt semmisítsd meg, mert ezt most alaposabban és rövidebben dolgoztam át.” Íme, egy részlet a végleges szövegből!

„MEGTALÁLTUK A MESSIÁST! — újságolta nagy örömmel András, amikor testvérével Simonnal találkozott, és — *Jézushoz vezette őt!* És most 86-ik életévemet az Úr kegyelméből betöltve, pécsi és idekötöző volt magyarbolyi híveim előtt legyen szabad alázattal bizonyoságot tennem arról, hogy én és családom is megtaláltuk a Messiást. A sok szenvedést, gyászt és megpróbáltatást nem tudtuk volna elviselni, ha az Úr ígéjével, szentségeivel meg nem erősített és meg nem vigasztalt volna. Megtalálni a Messiást, csüggedt lelkeket hozzá vezetni, a legszen-
tebb hivatás. Testvérem, segíts ebben te is! Ha búcsúbeszédem által csak egyetlen lelket is a Krisztushoz tudtam vezetni, bizonyoságtételem nem volt hiábavaló.”

NEM ÉRZEM FORMABONTÁSNAK, hogy a zsoltárfordítás mellett ebben a rovatban közöljük Vértesi Zoltán emlékezését is a Lelkipásztor születéséről. Mert visszaemlékezése több mint egy történeti dokumentum. Érdemes ma is elgondolkodnunk azon, hogy az ország egyik sarkában élő lelkész annak idején hogyan ébredt lelkészársai iránti felelősségre, és hogyan teremtett egy folyóiratot a semmiből, mert megtalálta a Messiást, és másokat is hozzá akart vezetni.

MOST CSENDBEN ISTEN ELŐTT elgondolkodva: mélységes tisztelettel emlékezem arra a lelkészre, akinek szívében és lelkében megszületett a Lelkipásztor gondolata; hálával gondolok azokra az elődökre, akik ezt a munkát egy fél évszázadon át folytatták; köszönetet mondok mindazoknak, akik sok megértéssel és szeretettel segítették szerkesztői munkámat, és Isten áldásának kívánásával adom tovább ezt a szolgálatot utódoknak: hogy sokakat JÉZUSHOZ VEZESSEN!

Dr. Pröhle Károly

Egyházunk útján

A diakónia útján

PÜSPÖKI JELENTÉS a Déli Egyházkerület 1972. december 7-i presbitériumi ülése elé

Egyházi Törvényeink szerint az egyházkerületi közgyűléseket három évenként tartjuk. A legutolsó 1971. őszén volt s a legközelebbi 1974. év végén lesz. A közbeszó idöben az Egyházkerületi Presbitérium az a szerv, amely előtt a beszámolókat folynak és ez az a szerv, amely jogosult a törvényszabta keretek között a döntésekre. Ezért az Egyházkerületi Presbitérium nagyon jelentös és felelösségteljes szolgálatot végez. Ebben a tudatban hallgassa végig a jelentéseket, mondja el véleményét és hozzon olyan döntéseket, amelyek egyházkerületünk elöremenetelét szolgálják.

Megemlékezés halottainkról

Ez évben a november hónap nagyon súlyos személyi veszteségeket hozott egyházunkban. November 20-án váratlanul elhunyt *Dr. Mihályfi Ernö* országos felügyelő, aki 20 esztendőn keresztül töltötte be egyházunk legmagasabb világi tisztét. Döntö jelentőségű szolgálatot végzett már 1948 előtt, amikor is egyre jobban sürgette, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház kössön Egyezményt az új népi állammal. Az Egyezmény megkötésében irányító és meghatározó munkát végzett. 1952. áprilisától, mint egyházunk országos felügyelője végezte szolgálatát az Egyezmény szellemében, mindig hangsúlyozva, hogy az Egyezmény megtartását nemcsak állami, de egyházi szempontból is elsőrendűnek tartja. Igen nagy a veszteségünk elmenetelével. Nemcsak az emlékét akarjuk kegyelettel megörizni, hanem elvi és gyakorlati állásfoglalásait is és azokat fel fogjuk használni azon az úton, amelyet egyházunk jár a szocializmust építő Magyarországon.

Ugyancsak sokat veszítettünk *Dr. Pálffy Miklós* professzorral Teológiai Akadémiánk ez idei dékánjával, aki november 12-én hunyt el. Ő is azok között volt, akik a felszabadulás után elsőként ismerték föl azt a helyes utat, amelyen egyházunknak az új történelmi körülmények között járnia kell. Harcos képviselője volt ennek az útnak és sokakat segített ennek az útnak a megtalálásában. Mint az ótestamentumi tanszék professzora kitűnő munkát végzett. Új szempontokból közelítette meg az Ótestamentumot és konfrontálta annak tartalmát a mi korunk és a mai ember problémáival. A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa főtítkáráként jelentös szolgálatot végzett a hazai ökumené ápolásában és a külföldi kapcsolatok gyümölcsozó építésében.

Megemlékezünk még *Mina János* kiskörösi hitoktató-lelkészről, aki ugyancsak novemberben halt meg. A kiskörösi gyülekezetben maradó munkát végzett a gyermekek között. Hisszük, hogy tanítványai közül sokan léptek Jézus Krisztus útjára.

Ami bennünket is érint és szolgálatra hív

Egyházunk és annak gyülekezetei és az egyes hívők benne élnek azokban a történelmi eseményekben, amelyek egyrészt hazánkban folynak, másrészt a nemzetek életét és jövőjét határozzák meg. Mi evangélikusok élénk figyelemmel kísérjük az MSZMP Központi Bizottságának az elmúlt napokban lezajlott ülését. Ismételten hangsúlyoztuk az elmúlt években, hogy egyházunk tagjai tudatosan vállalják a munkásosztály irányítását, mely egész népünk fejlődését és boldogulását célozza. Ezért mindig megkülönböztetett figyelemmel kísérjük az MSZMP Központi Bizottságának értékeléseit és döntéseit. Mi is egyetértünk a nemzetközi helyzet elemzésével, továbbá népünk gazdasági, társadalmi és kulturális haladására vonatkozó határozatokkal. Azok megvalósítását a hétköznapi munkában becsületesen segíteni akarjuk.

Egyházunk tagjai számára is örömet jelentett a szovjet párt- és kormányküldöttség látogatása hazánkban. Mi is meg vagyunk győződve arról, hogy népünk csak a Szovjetunióval való szoros barátságban tudja célkitűzéseit megvalósítani és azt is tudjuk, hogy szocialista vívmányaink megőrzésében is a magunk erején kívül szükségünk van a Szovjetunió támogatására, azokkal szemben, akik az imperializmus útján járva szívesen törölnék le a térképről a szocialista államokat. Ami 55 évvel ezelőtt a Szovjetunióból elindult, az győzelmesen halad előre. Örülünk annak, hogy hazánkban a felszabadulás óta olyan társadalmi rend épült, amelynek erősítését hívó evangélikus emberek is jólelkisemmel munkálhatják.

Élénk figyelemmel kísérjük mindazt, ami az elmúlt években, de különösen is ebben az esztendőben az európai népek biztonsága és együttműködése érdekében Európában történt. Ezekben a napokban jókívánásokkal nézünk Helsinki felé, ahol az európai biztonsági és együttműködési konferencia előkészítése folyik. Nagyon reméljük, hogy a nagykövetek tanácskozásának az lesz a jó gyümölcse, hogy a jövő évben összehívják Helsinkiben az európai biztonsági konferenciát.

Azt is örömmel tapasztaljuk, hogy Európában a hidegháborús korszakot egyre erőteljesebben váltja fel az enyhülés politikája. Ezért vettük örömmel a két német állam alapszerződésének parafálását. A két német állam egyre jobban kiépülő kapcsolatai Európa valamennyi népe számára jó gyümölcsöt teremhetnek.

Amilyen örömmel tapasztaljuk az európai problémák megoldásának előbbrejutását, olyan fájdalommal gondolunk a még mindig szenvedő vietnami népre. Az az irtózatos pusztítás, amit az amerikai imperializmus erre az országra zúdított és még ma is zúdít nem talál példára a történelemben. Mélyen fájjaljuk, hogy Nixon elnök ígérete ellenére október 31-én nem írta alá a tűzszüneti egyezményt. Ugyanakkor nagyon reméljük, hogy ennek az egyezménynek az aláírása végül is megtörténik és Vietnam népére eljönnek a béke, a függetlenség és az építés évei.

Öt kiemelt probléma

A püspöki jelentés meglehetősen szűk keret arra, hogy egyházunk, vagy akár egyházkerületünk valamennyi problémájával behatóan foglalkozunk. Arra is figyelniünk kell, hogy az Országos Presbitérium nemrég tartott ülésén számos olyan határozat született, amellyel itt most nem kell foglalkoznunk, csupán arra kell felhívunk e helyen is a figyelmet, hogy az ott született határozatokat egyházkerületünkben is egyértelműen és habozás nélkül végre kell hajtanunk.

Viszont szeretnék öt olyan témát elővenni, amely véleményem szerint egyházunk és egyházkerületünk jelenlegi útszakaszán egyre erőteljesebben lép előnk.

a) *A diakóniai teológia szétágaztatása és gyakorlása a gyülekezetekben*

Köztudomású, hogy ez év júniusában és szeptemberében hat Országos Lelkészkonferenciát rendeztünk Gyenesdiáson. Összefoglaltuk a diakóniai teológiát most már rendszeresen és pótoltuk a mutatkozó hiányságokat. Lelkészeink rendkívül aktívan vettek részt a munkában és a konferenciák idején, majd azokat követő egyházmegyei lelkeszi munkaközösségi üléseken elmondott véleményükből azt következtetjük, hogy szinte egészében nemcsak vállalják ezt a teológiát, hanem annak alapján építik gyülekezeteiket. Most már arra kell nagyon tudatosan, átgondoltan és rendszeresen törekednünk, hogy ez a teológia ne csak a lelkészeké legyen, hanem valamennyi gyülekezetünké és gyülekezeti tagunké. Alig volt egyházunk történetében olyan időszak, amelyben a lelkészek ennyire egységesen álltak volna egy teológiai koncepció mellé, mint éppen most. Meg vagyunk róla győződve, hogy a diakóniai teológia nem egyszerűen egy teológiai irány a sok más között, nem is csupán nézőpont kérdése, hanem az evangélium kellős közepe. Jézus Krisztus evangéliumának és egész szolgálatának a centrumát ragadjuk meg, amikor a diakóniai teológiáról beszélünk és annak alapján végezzük egyházunk minden szolgálatát. Tisztában vagyok azzal, hogy néhány lelkészünk talán féltékenységből, talán önmaga munkájának túlértékeléséből eredően próbálja a diakóniai teológia jelentőségét csökkenteni, mondván, hogy ez „nem új dolog” és „már 1958 előtt is volt ilyen”. Én is azt vallom, hogy bizony nem új dolog, hiszen Jézus kezdte. Ami viszont azt illeti, hogy „már 1958 előtt is volt” — tehát az én püspöki beköszöntő beszédem előtt — arra azt tudom mondani, hogy annak egy-egy vonása valóban már előbb is feltűnt, de azért egy-két kalász még nem búzatábla. Mi kiépítettük a diakóniai teológia egész rendszerét és ha még vannak is itt-ott hézagok, minden lehetőségünk megvan arra, hogy azt kipótoljuk.

Azt azonban tudomásul kell vennünk, hogy itt és most nem az a feladatunk, hogy vitázzunk a diakóniai teológia újságán, vagy éppen régiségén, hanem az a kötelességünk, hogy azt a gyülekezetekben megértessük és annak gyakorlására tanítsuk gyülekezeteinket. Ha gyülekezeteink nem veszik át azt a ritmust, amit az egyház vezetősége a diakóniai teológiával diktál, egyházunk útján való menetelésben felesleges és káros visszalépések, vagy mellélépések történhetnek.

b) *Nagyobb anyagi áldozatvállalás*

Gondolom, senki előtt sem lehet kétséges, hogy a diakóniai teológiából fakadó feladatokat nem tudjuk elvégezni anyagi áldozatok nélkül. Nemcsak azért, mert egy diakóniaiilag strukturált egyházban gondoskodni kell az öregekről, a betegekről, a magukramaradtokról, a beteg gyermekekről, hanem ezen túlmenőleg áldozatot kell vállalni a békemunkáért nemzetközi szinten és idehaza fenn kell tartani a gyülekezeteket, amelyek a diakóniai szolgálatot végzik, a Teológiai Akadémiát, amely a diakóniai teológiára tanítja a lelkeszi szolgálatra készülöket és még sorolhatnám tovább.

Nem tudom elhallgatni azt az álláspontomat — amit egyébként nem először mondok —, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház szolgálatának jelenben és jövőben való folytatásához a gyülekezeteknek fokoz-

niuk kell anyagi áldozatukat. Egyáltalában nem szeretném kicsinyíteni azt az örvendetes tényt, hogy az 1971. esztendőben a Déli Egyházkerülethez tartozó gyülekezetek összesített zárszámadásában a „Bevételi” oldalon 18 801 651,77 Ft szerepel. Ennek az összegnek a nagyságát, illetve annak értékét az sem csökkenti, ha tudjuk, hogy a gyülekezeti zárszámadásokban szerepelnek az államtól kapott kongruák is. A nagyobb összegek ugyanis egyházfenntartói járulékokból, adományokból és az offertóriumából jönnek össze. Még sem lehetünk elégedettek. Úgy látom, hogy az egyes gyülekezeti tagok önkéntesen megajánlott egyházfenntartói járuléka alacsony. Vizsgálatot végeztem a gyülekezetektől kapott demográfiai kérdőívek alapján az egyházfenntartói járulék fizetésére vonatkozólag és megállapítottam, hogy a Déli Egyházkerületben egy lélekre évenként átlagban 56,— Ft egyházfenntartói járulék esik. Ezt az összeget nem úgy kaptam, hogy a befolyt összes egyházfenntartói járulékot elosztottam a népegyházi statisztika szerinti — tehát valamennyi megkeresztelt evangélikus — lélekszámmal, hanem kizárólag azokkal számoltam, akiket a lelkészek a demográfiai íveken mint fizető egyháztagokat tüntettek fel. Ez pedig még fokozottabban figyelmeztet bennünket az egyházfenntartói járulék személyenkénti átlagának rendkívül alacsonyására.

Szeretném egyházmegyénként közölni most a kiszámított adatokat. Előre jelzem azt, hogy nem törekedtem fillérvnyi pontosságra és ennek következtében bizonyos hiba-százalék fennáll. Azt kutattam tehát, hogy egyházmegyénként mennyi volt 1970-ben az 1 személyre eső egyházfenntartói járulék. A táblázat az alábbi:

Ehm neve	Ténylegesen fizetők száma	Befizetett összeg 1970-ben	Egy személyre eső átlag
Tolna—Baranya	9 100	680 000,— Ft	75,— Ft
Somogy—Zala	7 800	510 000,— Ft	65,— Ft
Bács-Kiskun	9 400	600 000,— Ft	65,— Ft
Pesti	14 000	850 000,— Ft	59,— Ft
Pest megye	18 300	1 000 000,— Ft	57,— Ft
Csongrád—Szolnok	2 500	100 000,— Ft	40,— Ft
Nyugat-Békés	13 500	417 000,— Ft	31,— Ft
Kelet-Békés	17 700	520 000,— Ft	29,— Ft
Összesen:	82 900	4 677 000,— Ft	

A táblázat mutatja, hogy egy lélekre eső átlag a legnagyobb Tolna-Baranyában (75,— Ft), a legkisebb Kelet-Békésben (29,— Ft). A középáranyos: 56,— Ft.

Tudom, hogy ez a számítás bizonyos relativitást is takar. Ha arra gondolunk, hogy a Pesti egyházmegyében a népegyházi statisztika szerint legkevesebb 50 000 evangélikusnak kell lennie és itt 14 000 a ténylegesen fizető gyülekezeti tagok száma (természetesen a 18 éven aluliakat számításon kívül hagyva), viszont Pest megyében a népegyházi statisztika szerinti 35 000 lélekből 18 300 a ténylegesen fizető és ha még ehhez azt is hozzávesszük, hogy ebben az egyházmegyében 1 000 000,— Ft jött be egyházfenntartói járulékra, akkor azt kell mondanunk, hogy Pest megye minőségileg jobb, mint a Pesti egyházmegye. Ezt az összehasonlítást még más vonatkozásban is elvégezhetnénk.

Véleményem szerint el kellene érünk, hogy az egyházfenntartói járulék személyenkénti átlaga 100,— Ft, vagy 100,— Ft-on felül legyen. Egyes egyházmegyéknek ezért igen komoly erőfeszítést kellene tenniük, más egyházmegyéknél könnyebben volna elérhető ez az összeg.

Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy az egyházmegyéken belül egyes gyülekezetekben az itt kimutatott átlagokon messze felüli összegeket fizetnek a gyülekezeti tagok. Ez azonban nem változtatja meg az általános képet. Azt is tudom, hogy az egyházfenntartói járulékon kívül jelentős offertóriumok és cél-adományok is befolyanak még. Több gyülekezetünkben feltűnően nagy az offertórium, egyes helyeken megközelíti az egyházfenntartói járulék végösszegét, másutt annak fele. (Csabacsüd, Csorvás, Siófok-Enying, Balatonszárszó, Ambrózfalva, Makó, Szeged, Budapest-Fasor, Bp.-Angyalföld, Bp.-Pesterzsébet, Csömör, Hévízgyőr, Nagytarcsa, Pilis, Mohács, Paks, Keszőhidegkút, Magyarboly). Budapest-Deák-téren az offertórium az egyházfenntartói járulék kétszerese. Sokat segíthetnének a gyülekezetek magukon azáltal, ha növelnék az offertórium összegét.

c) *Elvándorlás a gyülekezetekből*

Gazdasági életünk struktúrájának megváltozása, az iparosítás és ezzel együttjáró városiasodás, továbbá a tanyavilág átalakulása, illetőleg felszámolása előmozdította a lakosság nagyfokú elvándorlását a korábbi helyekről. Magától értetődően, ez kihatott az evangélikus gyülekezetekre is. Egyes gyülekezetek lélekszáma erősen csökkent, másoké viszont növekedett. A növekedés nem volt olyan nagyméretű, mert a régebbi gyülekezetünkben elvándorolt hívek új helyükön sokszor nem kapcsolódtak be a gyülekezetek életébe.

A demográfiai kérdőívek tanúsága szerint felbecsülés alapján az utolsó 20 esztendőben a Déli Evangélikus Egyházkerület gyülekezeteiből kerekszámban 25 000 gyülekezeti tag vándorolt el. Ugyanakkor hozzávetőlegesen 9600-ra becsülik a lelkészek azokat a gyülekezeti tagokat, akik ugyanezen alatt az idő alatt jöttek máshonnan az ő gyülekezetükbe. Ez azt jelentené, hogy 15 000 gyülekezeti tag valahol eltűnt. Véleményem szerint a valóságos helyzet ennél jóval rosszabb. Nagy gyülekezeteknél ugyanis, nagyon nehéz annak kimutatása, hogy hányan mentek el abból. Magam részéről legalább a kétszeresére, tehát 50—60 000-re becsülön egyházkerületünkben a más gyülekezetek területére vándorolt hívek számát.

Arra is érdemes felfigyelni, hogy a lelkészek jelzése szerint hova vándorolt el a legtöbb gyülekezeti tag. Csak néhány helyet említünk különösebb rangsorolás nélkül: Budapest, Dunaújváros, Komló, Orosháza, Békéscsaba, Szeged, Pécs, Kaposvár, Zalaegerszeg, Balaton-mellék, Dombóvár, Szekszárd, Mohács, Vác, Kecskemét.

Tudom, hogy nem könnyű a „bevándorlókat” megtalálni. Sok tapintat, leleményesség kell hozzá és főleg mindenfajta agresszív magatartás mellőzése. Mégis, a gyülekezet életében ténylegesen résztvevőkön keresztül nyerhetünk bizonyos információkat. Még többet tehetnek maguk a lelkészek, akik az eddigénél jobban figyelemmel kísérik a „mozgásokat” és jelzést adnak a befogadó gyülekezet lelkészének az el-, illetve beköltözésekről.

Az a valószínű, hogy a következő időben valamivel lassulni fog, legalábbis egyes területeken ez a mozgás és viszonylagos „megállapodás” fog beállni. Ez nem vonatkozik a tanyavilágra, ahol a mozgás valószínűleg fokozódni fog.

d) *A kazuális alkalmak*

Az 1971. évre vonatkozó statisztikai adatok szerint 1971-ben lelkészeink egyházkerületünkben 2418 keresztelést, 991 esketést és 3406 temetést végeztek.

Nem kell külön hangsúlyoznunk, hogy ezeknek az alkalmaknak a jelentősége megnőtt. Legalább olyan fontos alkalmak ezek, mint a templomi istentiszteletek. Számos olyan gyülekezeti tag, aki templomi istentiszteleten már nem vesz részt, jön el ilyen alkalmakra. De azzal is komolyan kell számolnunk, hogy különösen a temetések és esketések alkalmával szép számmal vannak olyanok — a rokoni, baráti, vagy munkatársi kapcsolat révén —, akik egyáltalán nem tartanak kapcsolatot az egyházzal. Ez a helyzet azt a fokozott felelősséget rója a lelkészekre, hogy lelkiismeretesen készüljenek igehirdetési szolgálatukra, ne tekintsék azt valamiféle „mellékfunkciónak” és a teológiai frázisoktól mentes, világos és szép magyar nyelven beszéljenek. Ez azonban csak az egyik oldala a feladatnak! A másik az, hogy egyházpolitikai és politikai tájékozottság és érettség nélkül nem végezhetnek gyümölcsöző szolgálatot egyik esetben sem! Ez különösen is vonatkozik a temetési beszédekre, ahol nem elégséges — noha feltétlenül szükséges — a feltámadásról prédikálni, hanem számba kell venni azokat a területeket is, amelyeken a megholt dolgozott népünk javára és előmenetelére. Senki ne higgye, hogy akkor prédikál jól, ha „tisztán hirdeti a feltámadás evangéliumát” és nem néz semmi mást.

e) *A gyermekek és az ifjúság között folyó munka*

Mindenki tudja, hogy államunk lehetőséget ad a szülőknek és a gyermekeknek, hogy fakultatív alapon iskolai hitoktatásban részesüljenek, azok, akik ezt kívánják. Végezhetjük a konfirmációi oktatást is. Az Országos Presbitérium legutolsó ülésén illetékes állami tényezők tudtával úgy döntött, hogy a konfirmációi oktatás négy hónapig tartson. Sőt, arra is van lehetőség, hogy előző évben azok, akik a következő évre jelentkeznek konfirmációi oktatásra, ifjúsági biblia órák keretében négy hónapon keresztül előkészítő tanításban részesülhessenek, elsősorban a biblia-ismeret tárgyköréből. Nagyon fontos, hogy lelkészeink ezeket az alkalmakat úgy használják fel, hogy a gyermekek és az ifjak ismeretet szerezzenek egyházunk útjáról a szocialista társadalomban, ne idegenedjenek el társadalmunktól, hanem ezeken az alkalmakon is indítást kapjanak társadalmunk megbecsülésére és az igazi hazafiságra. Ahol a lelkészek ezeket a szempontokat figyelmen kívül hagyják, ott nem végeznek jó munkát és a diakóniai teológiától idegen módon végzik szolgálatukat. Meg vagyunk róla győződve, hogyha helyesen folyik a tanítás, úgy lesz követője az ifjúság Jézus Krisztusnak, hogy egyúttal építő tagja lesz társadalmunknak.

Az esperesi szolgálat

Az öt kiemelt ponton kívül néhány jelenteni valóm van. Tájékoztatom az Egyházkerületi Presbitériumot, hogy ez év augusztusában a két egyházkerület püspöke az esperesi szolgálatokra, illetőleg az esperesi vizsgálatokra nézve részletes utasítást adott ki. Tekintettel arra, hogy a püspökök széles körű lefoglaltságuk miatt ma már nem tudják úgy gyakorolni az ún. canonica visitatio-t, mint a korábbi püspökök, felhatalmazták az espereseket, hogy ezt a szolgálatot elsősorban ők végezzék. Ez nem jelenti azt, hogy időnként a püspökök maguk nem végzik ezt a munkát,

de a hangsúly mégis az esperesek ilyen irányú szolgálatára esik. Igen fontosnak tartjuk, hogy az esperesek a kiadott rendelkezés alapján meglátogassanak valamennyi gyülekezetet egyházmegyéjünkben és elvégezzék az esperesi vizsgálatokat. Erre nemcsak azért van szükség, hogy az egyház vezetősége a gyülekezetek életéről és helyzetéről világos képet nyerjen, hanem legalább ilyen fontos az, hogy az egyes gyülekezetek az esperesi vizsgálatok során nevelődjenek a közegyházi felelősség hordozásában és erősödjék kapcsolatuk az egyház egészével. Nem lehet elég sokszor mondani, hogy a gyülekezetekben egyre jobban tudatosodnia kell annak, hogy ők egytestnek a tagjai és ebből folyó jogaikat és kötelességeiket gyakorolniuk kell. E helyről is arra kérem egyházkerületünk espereit, hogy egyházi törvényeink rendelkezése szerint 3 évenként minden gyülekezetben tartsanak esperesi vizsgálatot. Ezt csak úgy tudják elvégezni, ha évente legalább 8–10 gyülekezetet meglátogatnak. Ez azt is jelentheti, hogy havonta legalább egy gyülekezetben végeznek esperesi vizsgálatot. Ennyi kötelező!

Püspöki szolgálatok a gyülekezetben

Az esperesi szolgálatok jelentősítése nem jelenti azt, hogy én magam nem akarom látogatni a gyülekezeteket. Ezt egyházi törvényünk is előírja. Jelentem az Egyházkerületi Presbitériumnak, hogy 1971-ben 15 anyagyülekezetben és 3 leánygyülekezetben, 1972-ben 18 anyagyülekezetben és 3 leánygyülekezetben, összesen tehát 39 helyen végeztem igehirdetői szolgálatot. Elsősorban a templomok és paróchiák megújítása kapcsán tartott ünnepélyeken szolgáltam, de több gyülekezeti jubileumon is hirdettem Isten Igéjét. Ebben az esztendőben volt 250 éves a sárszentlőrinci, a szarvasi és a pilisi gyülekezet.

A gyülekezetekkel való találkozást rendkívül jelentősnek tartom, hiszem, hogy az elhangzott igehirdetések formálják a gyülekezet tagjainak szívét és gondolkodását és szorosabban kapcsolják őket egyházunk testéhez.

Több alkalommal elkísért *Szent-Ivány Ödön* felügyelő, aki a közgyűléseken üdvözlő beszédek keretében adott mindig magvas tanítást a gyülekezeteknek a mi időnkben folyó helyes szolgálatról.

Gyülekezeti látogatásaim keretében *1971-ben* Csabacsüdön lelkészé avattam Zátonyi János, Ribár János, Gabányi Géza, Kalácska Béla végzett teológiai hallgatókat, *1972-ben* a Budapest-Deáktéri templomban Széll Bulcsu, a sárszentlőrinci templomban pedig Jankovits Béla és Csepregi Zsuzsanna végzett teológiai hallgatókat. mindannyian segédlelkészi kiküldetést nyertek.

Nyugdíjazások

Az 1972. esztendőben korukra és egészségi állapotukra való tekintettel nyugdíjazását kérte Rédei Károly ócsai, id. Dedinszky Gyula békéscsabai, Virányi Lajos szentesi, Lucsán Márton csomádi, Cséry Lajos dombóvári és Torda Gyula domonyi lelkész. E helyen is megköszönjük Nékik a gyülekezetekben elvégzett szolgálatukat. Isten adjon Nékik még sok erőt életük további folyamán. Örülünk annak, hogy mindannyian Nyugdíjostálynk által biztosított magasabb nyugdíjat kaphatnak. Ezzel összefüggésben jelenthetem, hogy a lakás-kérdések egy kivételével minden nyugdíjbavonulónak megoldódott. Cséry Lajos dombóvári lelkész 1973. május 1-ig kért haladékot. Addig viszont neki kell készpénzzel pótolnia utóda díjlevélben biztosított lakással kapcsolatos jövedelmét.

Lelkészeink új szolgálati helyeken

Nemcsak azt tudom jelteni, hogy több lelkészünk nyugalomba vonult, hanem azt is, hogy a megürült lelkészi állásokat be tudtuk tölteni. Így került Sághy András Vésére, Krähling Dániel Bonyhádra, Győr Sándor Csikóstöttsre, Baranyai Tamás Domonyba, Megyaszi László Szentetornyára, Eszlényi László Csomádra, Tóth-Szóllós Mihály Kecskemétre, Halasy Endre Szentesre, Vértesy Rudolt Dombóvárra, Táborszky László Békéscsabára, Deme Károly Kondorosra, Szabó István Dunaegyházára. Dr. Hafenschner Károly Deák téri másodlelkészt rendes lelkészévé választotta meg a gyülekezet.

Jubileumok

1971-ben töltötte be 60. évét Detre László Pest megyei esperes és Mekis Ádám püspökhelyettes, a Kelet-Békési Egyházmegye esperese. Mindkét esperesünket személyesen kerestem fel otthonában és köszöntöttem őket egyházkerületünk nevében.

Az elmúlt hetekben töltötte be 60. születésnapját Kiss János, a fóti Mandák Mária Kántorképző Intézet gondnoka. Életének több, mint felét áldozta a kántorképzésre. Hűséges munkatársunkat levélben köszöntöttem a jubileum alkalmával.

A köszönet szava

Nem megszokásból, hanem valóban őszinte hálával szeretném megköszönni mindazoknak, akik egyházkerületünk munkáját segítették hűséges szolgálatukkal. Gondolok most *Dr. Ottylk Ernőre*, az Északi Egyházkerület püspökére, akivel gyakran folytattunk eszmecserét egyházkerületeink közös problémáiról. *Szent-Ivány Ödön* egyházkerületi felügyelő valóban nemcsak dísznek tekintette tiszttségét. *Mekis Ádám* püspökhelyettes, *Detre László* esperes, *Eszlényi Gyula* jogügyi tanácsos és *Szemerei Zoltán* pénztáros a többször tartott elnökségi értekezleteken jó tanácsaikkal és javaslataikkal segítették kerületünk kormányzását és a vezetés demokratizálását. *Karner Ágoston* főtitkárral többször folytattam megbeszélést egyházkerületünket is érintő országos ügyekről, a Nyugdíjostályal és a Gyülekezeti Segély munkájával kapcsolatos problémákról. Köszönöm *Virágh Gyula* esperesnek, a Diakóniai Osztály ügyvivő-lelkészének nagyon átgondoltan és céltudatosan végzett szolgálatait, *Sólyom Károly* esperesnek, a Gyülekezeti Segély egyházkerületi előadó-jának lelkesen és szakértelemmel végzett munkáját, *Benczúr László* Bp-Angyalföldi lelkésznek a gyermekbiblikör vezérfonalának készítését, *Kökény Elek* egyházkerületi számvevőszéki elnöknek pontos és megbízható munkáját, végül közvetlen munkatársaimnak *ifj. Kendeh György* egyházkerületi lelkésznek, *Friedrich Lajosné* püspöki titkárnőnek és *Dr. Gyimesy Károly* nyugdíjas lelkésznek felelősségteljes és pontos munkáját.

Áldva Istent elvégzett szolgálatainkért, könyörögve bocsánatáért az elmulasztottakért, kérem az Egyházkerületi Presbitériumot, fogadja el jelentésemet.

Budapest, 1972. december 5.

D. Káldy Zoltán
püspök

1973. ÉVI LELKÉSZI MUNKAKÖZÖSSÉGI FELADATAINK

Lelkészi Munkaközösségeink szolgálata mögött hosszú út áll. A továbbképzés műhelyeiben sok jó eredmény született. Ezeknek a korábbi összefüggéseknek az alapján tekintünk előre, amikor 1973. évi feladatainkra gondolunk.

A Lelkészi Munkaközösségek országos választmánya már az 1972. évi témákat az ország lelkészkonferenciákra való tekintettel tűzte ki. Ennek alapján az egyházmegyei lelkészi munkaközösségek az alábbi szempontok szerint dolgoztak:

1. Korunk fő ellentmondása cím alatt a munka és a tőke világtrendszerének küzdelmében keresték meg az egyház útját.

2. Dinamikus együttélés Európában címmel azt vizsgálták, hogyan segítheti az egyház az európai béke és biztonság feladatát.

3. Az emberi élet és társadalom fejlődésében vizsgálták meg, hogyan tud az élő hit kinyílni arra, hogy a diakónia perspektívájában konstruktív, segítő hozzáállást érjen el.

4. Keresték az úton levő hívő nép tudatos keresztyén életformáját és szolgáló jövődjét, amely a tradicionális egyházi szolgálatból a jövő felé visz.

5. Az évről évre szereplő igehirdetési témában most a társadalomlélektan szerepét vizsgálták meg.

6. Diakónia a gyülekezetekben című téma nyomán a konkrét, helyi feladatokat keresték a gyülekezeti szolgálatokban.

7. A gyülekezet felelőssége a közegyházért című téma az egész egyház távlatát állította lelkészeink elé.

Egész egyházi életünk kiemelkedő eseményét jelentette 1972-ben az a hat országos lelkészkonferencia, amelyet júniusban és szeptemberben tartottunk valamennyi lelkészünk részvételével. Minden egyes konferencián mind a tizenhat egyházmegyéből jelen voltak lelkészeink. A négy fő előadást a két püspök, valamint Pálffy Miklós és Pröhle Károly professzoraink tartották a következő címekkel: a Szentírás értelmezése, diakóniai teológiánk továbbfejlesztése, világrendszerek harca, az európai biztonság. A címek már magukban véve is jelzik a célkitűzést, hogy utunk teológiáját az alapoktól a gyakorlati feladatokig kidolgozzuk és meghatározzuk. Fórumbeszélgetések egészítették ki a fő előadások meg tárgyalását, amelynek során a jövő egyháza, a rend egyháza, ökumenikus körkép és sajtószolgálatunk című témákkal foglalkoztunk. Hat igehirdetés és befejező úrvacsora-vétel szolgálta minden egyes konferencián a lelkészek hitének erősítését. A „kérdézz-felelek” című együttlétünkön bármilyen felvetett problémára és kérdésre adtak választ az előadók.

A lelkészi kar egysége bontakozódott ki a konferenciák során. Ez a tény rendkívül fontos a lelkészi tudatformálás szempontjából, mert olyan eredményt jelent, amelynek következménye és hatása van az egyházi élet egészére is. Utunk teológiájának, a diakónia teológiájának továbbfejlesztése volt a legfőbb feladat. Ennek a teológiának a középpontjában Jézus van, a szolgálatot végző Úr, akinek követése szolgálatot jelent nemcsak az egyházban, hanem hazánkban, társadalmunkban, az emberiség nagy kérdéseiben is.

A lelkészi munkaközösségek országos választmánya úgy tűzte ki az 1973-as évi témákat, hogy azokban folytatódjék az országos lelkészkonferenciák szelleme és tematikája.

Most az irány az, hogy a diakónia teológiáját alkalmazzuk az egyházi élet kérdéseinek részfeladataira, vagyis a globális teológiai koncepciót „tervfelbontással” bevigyük munkánk és szolgálatunk egyes ágaiba. Célunk az, hogy konkretizáljuk és a gyakorlatba átültessük azt az eredményt, amelyet utunk folytatásán kaptunk és feldolgoztunk. Természetesen ezek a gyakorlati célkitűzések eddig sem voltak homályban, eddig is funkcionáltak, hiszen teológiánk következményei nem maradtak el és nem hiányoztak, de most tervszerűen törekszünk arra, hogy kidolgozzuk néhány részletkérdésre adandó válaszunkat is. Az 1973. évi lelkesítő munkaközösségi témák kidolgozásának tehát ezekben a feladatokban rejlik az alapvető célkitűzésük. Tehát ebből a szempontból közelítsük meg valamennyi témát, s erre való tekintettel dolgozzuk fel azokat. Az egyes témák bőséges lehetőséget nyújtanak a feladat elvégzésére.

Az 1973. évi lelkesítő munkaközösségi témák kidolgozásához készített sokszorosított útmutató a témák egységes értéke és kidolgozása céljára jó indítást ad. Az ott szereplő gondolatokat nem szeretném ismételni, hanem azt kívánom vázolni, hogyan függenek össze a témák diakóniai teológiánk konkretizálásának feladatával. Arra a lehetőségre szeretnék rámutatni, hogy az egyes témák feldolgozása miként segíti előbbre egyházi közgondolkodásunkat a diakónia teológiájának útján.

1. Az első téma „*Gyülekezeteink diakóniai struktúrájának kiépítése*” — feladatával foglalkozik. Itt nyomban jelentkezik az a fejlődés, amelyre eljutottunk. Nem véletlen, hogy a kapitalizmus kora az egyház szolgálatát individuális síkra vitte, ami például pietizmusban, az egyházi élet és a teológia öncélúságában jelentkezett. A gyülekezet magának élt és befelé fordult. Ezzel szemben a mi humanizmusra épített társadalmi rendünkben úgy fordulhatunk az ember javára végzett szolgálatok felé, hogy miközben a „Diakonosz-nak”, Jézusnak a szeretetét hirdetjük, ezzel egyszerre veszünk részt a felebarát javára végzett szolgálatokban. Ez a diakóniai struktúra áthatja és átjárja az egyház egészét. A szolgált Jézussal mi is a szolgálat embereivé válunk. A gyülekezetben otthonosak az emberiség döntő kérdései, a békés jövővért érzett felelősség, hazánk és népünk gondjában és örömeiben való részvétel, tehát a kollektívumoknak végzett szolgálat ugyanúgy, mint az egyének megsegítésének ügye, a gyülekezet öregjeiről, betegeiről, gyászolóiról, sorscsapásokkal sújtottairól való gondoskodás. Széles skálán valósul meg az ige hallgatásának és cselekvésének összefüggése.

A tizenhat egyházmegyében erről a témáról elhangzó előadások sokat segíthetnek annak kidolgozásában, hogyan jelennek meg a diakóniai teológia alkalmazásának megvalósulásai a gyülekezetben, a szószéken, a lelkipásztori beszélgetésben, a segítő szolgálatban, a „kezek prédikációjában”. Döntő feladat meglátni azt a változást, amin a gyülekezet élete is átmege a régiből az újba: az embereknak végzett szolgálatok irányába. Isten vezeti erre az útra gyülekezteinket. Ez bizony korszakos változás, egyháztörténelmi esemény, Isten népe e földi vonulásában.

2. A második téma „*A diakóniai teológia tartalmának érvényesítése a cura pastoralisban*” címmel a lelkipásztori beszélgetésekre nézve bontja le az alapvető feladatot, egyházunk teológiájának alkalmazását. Itt szolgálatunk igen fontos területén járunk. A meghitt, őszinte és bizalmas lelkipásztori beszélgetés során egyénileg lehet foglalkoznunk a ránk bízottakkal. A lelkes részéről megnyilvánuló személyes meggyőződés ilyenkor még pozitívabb benyomást kelt. Középpontban az embert szerető gondoskodás áll, akár a személyes hit és lelki élet kérdései legyenek is előtérben, akár egyházunk tanításának és magatartásának a béke kérdé-

seiben, vagy társadalmunk problémáiban nyilvánított állásfoglalásának megmagyarázásáról legyen is szó, akár a gyülekezet segítő szeretetének aktuális odafordítása legyen is célkitűzésünk. Eddig kidolgozott diakóniai teológiánkból következik a progresszív alapállású válaszadói felvetődő politikai, társadalmi, etikai, egyházpolitikai kérdésekre.

3. A harmadik téma „*Keresztyén felelősségünk a házasságért és a családi életért*” címmel tanításunk etikai vonatkozásait tartalmazza. Amikor a régi patriarchális családi élet formáját felváltja a nemek közti egyenlőségen alapuló házastársi közösség, jobban alakulhat ki a kölcsönös humánus megbecsülés. Egymás szeretete és szolgálata útjában nem áll immár társadalmi, vagyoni akadály, osztály-előítélet. A keresztyén erkölcsi normák szerinti élet lehetőségei biztosítottak, de a régi kötöttségek megszűnésével vissza is lehet élni. A házasság, a családi élet és a szexualitás kérdésében jelentkező szabadossággal, könnyelműséggel szemben fel kell emelnünk szavunkat. Ebben nem vagyunk egyedül. Társadalmunk legjobb erői is küzdenek az emberi együttélés helyes erkölcsi normáinak biztosításáért. A lutheri erkölcsiséget mindig is jellemezte a meleg családiasság, a munka és hivatás megbecsülése. Szolgáltatunk akkor válik „családi diakóniává”, ha szembeszállunk az erkölcsi lazasággal, és megmutatjuk a tiszta élet, erkölcsi fegyelmezett, humánus együttélés értékét és szépségét.

4. A negyedik téma „*A diakóniai életszemlélet érvényesítése az anyagi érdekelttség és a társadalmi érdek szinkronjában*” címmel a pénzkérdést veti fel aktuálisan és maian. A tudat lassabban változik, mint a gazdasági és társadalmi események. A régi szemlélet az egyéni önzésre épült. „Szemesnek áll a világ”, „kaparj, kurta, neked is jut!” — szemlélet az embert a maga érdekének hajszolására indította. Az egyéni nyereszkesedés és a mások kárán való meggazdagodás ezzel az alternatívával járt: vagy ő csap be engem, vagy én csapom be őt. Ez a régi szemlélet az új gazdasági és társadalmi struktúra viszonyai között is kibúvókat keres. A diakóniai teológia a teljes Szentírás világosságával érvel a közösségi magatartás, közösségi erkölcs mellett. Jézusi etikával nem lehet a farkas-erkölcs ragadozó módszerét követni, hanem csakis az embertársak egészének, a közjónak és közérdeknek, tehát a társadalmi érdeknek szinkronjában láthatja az egyén érvényesülését. A mi társadalmunkban az egyéni érdek is csak a közösségi érdekekkel összhangban mozdítható elő. A diakóniai életszemlélet telve van szolgálatkészséggel az embertársak iránt. Ennek következménye a becsületesség, szorgalom, munkaszeretet, az alkotás öröme. Az anyagi javak az egyént az értékesség és hűség arányában illetik meg. Erre az erkölcsi normára építi a diakóniai életszemlélet a maga anyagi érdekelttségét.

5. Az ötödik téma „*A világrendszerek koegzisztenciája Európában*” békefeladataink sorába vezet. Ezek a kérdések szorosan hozzátartoznak diakóniai teológiánk tartalmához. Ebben az esetben az elvi tisztázás vár megoldásra kettős aspektusban.

Egyfelől az európai béke és biztonság ügye jelentős lépésekkel jutott előbbre az államok közötti tárgyalások vonalán. Ezt társadalmi tömegbázissal is segíteni kell. Ebben nekünk is szerepünk van a békemozgalom sok más tennivalói között. Ezekről a kérdésekről az elmúlt évben részletesen volt szó a lelkesítő munkaközösségekben is, és az országos teológiai konferencián is.

Másfelől ugyanakkor azt is világosan kell látnunk, hogy a két világrendszer között antagonisztikus ellentét van, ezek nem fognak feloldódni,

a mi szocializmusunkba nem fog behatolni a kapitalizmus, mert a történelem kerekét nem lehet visszaforgatni.

Ebben a szituációban az egyház lehetőséget kap arra, hogy a haladóbb, a társadalmilag igazságosabb rendszer mellé állhat, s nem kell leterhelnie magát retrográd ábrándok kergetésével. Ez érvényes finomabb változatban is, a konvergencia elmélet jelentkezése révén is. Ezzel a témával is behatóan foglalkoztunk az elmúlt évben az országos lelkészkonferenciák során. A gyakoribbá váló nemzetközi kapcsolatok idején erről az első alapról közelítsük meg problémáinkat. Az elvi tisztázás segít mind a külföldi utakon, mind külföldiek hazai vendéglátása során, mind a békemozgalom által felvetett problémákban is.

6. A hatodik téma „A diakóniai teológia érvényesítése az evangélikus ifjúság egyházi és társadalmi szolgálatában” az alapokat akarja tisztázni ebben a szolgálati ágban. Ahogyan egyházunk egész szolgálatában érvényesül a társadalmunkkal kialakított összhang, a népi-nemzeti egység jegyében, a szocialista platformon — úgy kell ennek érvényesülnie egyházi ifjúsági munkánkban is. Nincs kettős nevelés akkor, ha — a teológiai és ideológiai különbség fenntartásával — az ifjúságra való hatásnak eredményeiben a szocialista haza szeretete, az erkölcsi tisztaság, társadalmunk szolgálat, az ember javára végzett hűséges munka, az állampolgári hűség szempontja érvényesül. Isten ígését úgy kell az ifjúság nyelvére lefordítanunk, hogy az jó gyümölcsöt teremjen, a kellő gyakorlati következményekhez vezessen el.

Végezreményben az 1973. évi lelkési munkaközösségi témák is — ugyanúgy, mint az előző évek — friss észjárást, új módon való teológiai gondolkodást igényelnek. Ez természetes akkor, amikor diakóniai teológiánk mai feleleteket keres, a jelenre nézve akar szolgálatot végezni, s nem a múlt régi kpleteit akarja ismételtetni. Ennek a munkának szépsége, további úttörő jellege lelkesítsen a jobbert való fáradozás területén.

D. Dr. Ottlyk Ernő

Petőfi ünneplése az evangélikus egyházban

Petőfi Sándor születésének százötvenedik évfordulóján, a Petőfi-év alkalmából népünk szeretete büszkeséggel veszi körül egyik legnagyobb fiát. Várossá avatták Kisköröst, ahol 1823. január 1-én született. Egymást érik a különböző Petőfi megemlékezések. Petőfi emlékezete előtt tisztelg most az egész magyar nép. Petőfi örökségének folytatása, emlékének ápolása nemzeti ügyé lett.

Mi, evangélikusok, örömmel szoktunk hivatkozni arra, hogy Petrovics István és Hruz Mária fiát a kiskörösi evangélikus gyülekezetben keresztelték meg, s azután evangélikus iskolákban tanult. Miközben a magyar szellemi élet és a világirodalom legnagyobbjai között szerepel Petőfi, mi ezekkel a motívumokkal csak még nagyobb szeretettel és melegséggel szólhatunk róla.

Hogyan veszünk részt mi, magyar evangélikusok, ebben az ünnepelésben? Mert való igaz, hogy az ünneplés nemcsak az ünnepeltre vet

fényt, hanem az ünneplőkre is. Mi tehát Petőfi evangélikus ünneplésének koncepciója? Hogyan szólunk gyülekezeteinkben Petőfiről? Miként érvényesül az összefüggés Petőfi ünneplése és egyházunk teológiája, a diakóniai teológia között? Mennyiben válik Petőfi műve előremutató tényezővé fejlődésünk mai feltételei között?

Ezekre a kérdésekre szeretnék négy pontban válaszolni.

1. Jól értette a történelmi fejlődés útját

Petőfi nagysága azt jelenti, hogy ő a maga korának viszonyai között teljesítette a legmagasabb követelményeket: megértette a történelmi fejlődés útját, és vállalta a harcot. Petőfi a 19. század negyvenes éveinek körülményei között következetes forradalmár volt, azaz élen járt saját kora követelményeinek megértésében. A költészet és a hazafias tett őnála egy: a lírai kifejezés és a nemzeti függetlenségért, a haladásért, a népek és nemzetek szabadságáért, a „világszabadságért” vívott harc — ugyanannak az egyéniségnek a megnyilatkozása.

A magyar történelmi fejlődés útját a reménység égisze alatt értékeli. Az aggodalom nemzedéke: Berzsenyi, Kölcsey, Vörösmarty hármásában tetőzött. Petőfi első megszólalásától fogva a reménységet és bizakodást hirdette, a nép és haza sorsának jobbra fordulását, illetve annak lehetőségét. Elődei a nemesi osztályhoz és a nemesi osztályról szóltak, ezért voltak tele annyi aggodalommal. Petőfi alapállásában a „szűrös-gubás embereknek” beszélt. Azoknak pedig — úgy érezte — csak reményt kellett, biztatót és buzdítót mondhatott. Előre látta, hogy a jobbágyság felszabadulását messzire tekintő perspektívával a világszabadság igénye fogja követni. Petőfi kiemelkedett a népből és — vissza akart térni hozzá. Azért hitt a magyar nép jövőjében, mert tudta, hogy az elnyomott társadalmi rétegeknek nemcsak szabadságot ígér, hanem azok ki is fogják vívni azt.

Ezért fordult szembe éles kritikával a fejlődést és haladást gátló magyar nemessel. Már 1845-ben, Borjádon kelt versében, jellemzően adja a magyar nemes szájába a nemtörődomség szavait:

„Mit törődöm a hazával?
A hazának száz bajával,
Majd elmúlnak a bajok.
Én magyar nemes vagyok!”

(A magyar nemes. Borjád, 1845.)

Az akkori uralkodó osztály tunya tehetetlenségét és maradiságát ostozza Pató Pál úr személyében, aki semmit sem ért meg a történelmi fejlődés útjából, s konzervatív tespedtséggel igazolja, mennyire alkalmatlan a fejlődésre és életre:

„Életét így tengi által;
Bár apái nékie
Mindent oly bőven hagyának,
Soha sincsen semmije.
De ez nem az ő hibája:
Ő magyarnak születék,
S hazájában ősi jelszó:
„Ejh, rá érünk arra még!”

(Pató Pál úr. Pest, 1847.)

Ezzel az erőtlenséggel szemben a „Farkasok dalá”-ban a szabadságért hozott áldozatot követeli meg. A forradalom igazsága mindent megér:

„Fázunk és éhezünk
S átlóve oldalunk,
Részünk minden nyomor,
De szabadok vagyunk.”

(A farkasok dala. Pest, 1847.)

Ez az érlelődő pátosz vitte el a forradalom döntő pillanatában a szabadság melletti hitvalláshoz. 1848. márc. 15-én Petőfi verssorát először visszhangozták ezrek és ezrek:

„Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk, vagy szabadok?
Ez a kérdés, válasszatok! —
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!”

(Nemzeti dal. Pest, 1848.)

A március 15-én kitört pesti forradalomról joggal írta Petőfi:

„Nagyapáink és apáink
Míg egy század elhaladt,
Nem tevének annyit, mint mink
Huszonegy óra alatt.”

(15-ik március 1848. Pest, 1848.)

Egy csapásra megszületett a jobbagység felszabadítása, az ősiség, tized eltörlése, a sajtószabadság megvalósítása stb., a Habsburg-rendszer és a feudális Magyarország összeomlott. Az eredményekben oroszlárnészre volt a költőnek:

„S te, szívem, ha hozzád férne
Hogy kevély légy, lehetnél!
E hős ifjúság vezére
Voltam e nagy tetteknél.”

(15-ik március 1848. Pest, 1848.)

Ezek az eredmények tűzbe hozták az egyházi sajtót is. A Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 1848. március 19-i számának homlokzata nagy betűkkel hirdeti: „A sajtó szabad!” Az első oldalon közli a lap Székács József, pesti evangélikus lelkész „Ima” című alkalmi versét. A nemzeti élet kiemelkedő fordulópontját az óda nemes pátoszával méltatja a pap-költő. Tartalmi szempontból fontos teológiai igazságot fejez ki: Isten írta a népek szívébe az „ősi, szent jogért” való küzdelem erkölcsi igazságát. Ez az „ősi, szent jog” a szabadság. Ezt rabolta el a Habsburg császári elnyomás. Az „ősi, szent jogért” való küzdelemben elért sikerért Istené a hála, aki őrzi erkölcsi vilárendjének törvényét és igazságát. Azért írhatta Székács azt, hogy „a mi győzelmünk több, mint emberi”. A konkrét császári igazságtalanság legyőzésével megvalósul valami Isten egyetemes vilárendjének igazságából. Az Isten által teremtett erkölcsi törvény a

szabadság, igazság és jog örök fundamentumára épült. Aki ezeket elveszi, az elnyomó, igazságtalan, jogtalan. Isten erkölcsi törvénye érvényesül, amikor az előbbi győz és az utóbbi elbukik. Isten kezét annyiban látják ezekben az eseményekben egyházunk képviselői, amennyiben a társadalmi igazság felé tett lépésben megvalósul valami Isten egyetemes világtörvényének erkölcsi törvényéből. Mélységesen hittek ennek a küzdelemnek a feltétlen erkölcsi igazságában. Ezért csendült ki mindenhol az összefüggésnek és kapcsolatnak a keresése az Isten egyetemes erkölcsi világtörvénye és a márciusi sikerek között. A jó és igaz ügynek a szolgálata töltötte el a hazafias lelkesedésével a szívüket, s ez adott célt és értelmet a fáradozásnak, áldozatvállalásnak, és ha kellett, a hősiességnek.

Isten úgy vezeti egyházunkat, hogy a szolgálat teológiájának, a diakóniai teológiának a keretén belül nagyra értékeljük az egyház odaállását a forradalmi mozgalmakhoz, a nép haladását és felvirágzását szolgáló lépésekhez. Népünk történelme sok példát szolgáltat ahhoz, hogyan álltak keresztyén emberek a forradalmi gondolat mellé. A régi elnyomó renddel való szembenállásban is ott voltak, csak hogy győzzön a sokak igazsága. Ennek előnyeit tapasztaltuk meg saját népünk történelmi fejlődésében is, s ezért megbecsüljük azokat, akik élen jártak az útmutatásban. Egyháztörténelmünk értékeinek tartjuk azokat, akik a maguk korában jól értették a történelmi fejlődés útját és segítették a népet a haladásban. Ezt kívánjuk más népek szabadsága és boldogulása érdekében is. Ezért tudjuk összefüggésben látni azokat az eseményeket, amelyek a mi népünk érdekében történtek, más népek hasonló előjelű fejlődésével.

2. A hazafiság és nemzetköziség összefüggése Petőfinél

Petőfi nagyságát és előremutatását igazolja az, hogy politikus szenvedéllyel és történelemalakító hatással mutatott rá korának leghaladóbb forradalmáraival együtt arra, hogy a magyar nép függetlenségi és szabadságharca, a mi nemzeti ügyünk, oszthatatlanul egy a világszabadsággal, az Európát megrázó nagy forradalmi megmozdulásokkal.

„Világszabadság”, jelölte ki az irányt Petőfi, a legnemzetibb költő. Ez a két dolog szervesen kiegészíti egymást. Azért bízunk a magyar nép ügyében, mert reménykedik az egész emberiség ügyének jobb sorsra fordulásában. Illyés Gyula Petőfinek a népek közötti békítő szerepéről ezt írta: „Ebbe a népeket békítő szóértésbe mi régóta Petőfit delegáltuk.”

De szóljon a költő maga. Petőfi életét tette rá a nemzet ügyének szolgálatára:

„Tied vagyok, tied hazám!
E szív, e lélek;
Kit szeretnék, ha tégedet
Nem szeretnék?”

(Honfidal. Debrecen, 1844.)

Petőfi nemes patriotizmusa egész költészetét áthatja, szóképei leggyönyörűbbjeit használja ennek kifejezésére:

„Szép csillag a honszeretet,
Gyönyörűségezen ragyog.”

(A hazáról. Pest, 1845.)

A magyar nép szerelmese, aki végül is 1849. július 31-én életét adta a szabadságharcért és forradalomért, ugyanakkor a forradalmár hevületével küzd a világ és élet megújításáért:

„Véres napokról álmodom,
Mik a világot romba döntik,
S az ó világnak romjain
Az új világot megteremtik.”

(Véres napokról álmodom. Berkesz, 1846.)

Azzal is számol, hogy utoléri a tragikus forradalmár sorsa, a vérpad, vagy a hősi halál. Elszántságán mit sem változtat ez:

„Ha meghalok, ha meghalok
A vérpadon vagy csatatéren,
Lesz, aki majd holt testemről
Könyűivel lemossa vérem!”

(Véres napokról álmodom. Berkesz, 1846.)

A nemzetközi forradalom költője a világszabadságért folytatott piros zászlós küzdelmet Kelettől Nyugatig álmodja meg, amelyre önként oda-szánja drága kincset jelentő életét:

„Pirosló arccal és piros zászlókkal
És a zászlókon eme szent jelszóval:
„Világszabadság!”
S ezt elharsogják,
Elharsogják kelettől nyugatig,
S a zsarnokság velük megütközik:
Ott essem el én,
A harc mezején.”

(Egy gondolat bánt engemet. Pest, 1846.)

Petőfi szellemét az követi, aki saját hazája szeretetét összekapcsolja a népek testvériségével. Őt követjük, amikor valljuk, hogy a helyes nemzetköziség az egyetlen igaz nemzeti politika.

A nemzetek és nemzetiségek közti béke — fájdalmasan időszerű ma is. Mi azok mellé állunk, akik a világszabadság gondolatát össze tudják kapcsolni saját népük felemelkedésével. Diakóniai teológiánk felelősséget érez hazánkért ugyanúgy, mint az emberiségért. A hazafiság és nemzetköziség összefüggését együtt értjük népünk felemelkedéséért folytatott küzdelmével, és a népek békéjéért és haladásáért végzett nemzetközi harccal. Régen az önző nacionalizmus szembefordított más népekkel, ma azonban a haladás platformján értelmezett nemzetköziség összekapcsol a népek barátságáért folytatott küzdelemben, amely ezt a haladást kívánja más népeknek is.

3. „Szigorú erkölcsű ember valék”

„Az utókor mondhatja rólam — írja —, hogy rossz poéta voltam, de azt fogja mondani, hogy szigorú erkölcsű ember valék”. Ez a mondata egyaránt érvényes közeleti elvei melletti kitartásában, s ugyanakkor az élet belső területén, amit a családi erkölcs fogalmával lehet jelölni. Az igazi, a teljes Petőfi egységet teremtett elvei és tettei között. Ez egyszerre érvényes úgy is, hogy elveiért feláldozta életét, és úgy is, hogy az élet hétköznapijaiban is betartotta önmaga fogalmazta erkölcsi parancsát.

„Ha férfi vagy, légy férfi,
Legyen elved, hited,
És ezt kimondd, ha mindjárt
Véreddel fizeted.
Százszorta inkább éltedet
Tagadd meg, mint magad;
Hadd vesszen el az élet, ha
A becsület marad.”

(Ha férfi vagy, légy férfi. Pest, 1847.)

Petőfi nem játszott ezekkel a szavakkal, hanem mártírhaláláig hű maradt elveihez. A szigorú közéleti erkölccsel teljes összhangban valósult meg a családi erkölcs tekintetében kifejtett állásfoglalása.

Újfajta, népet-nemzetet-emberiséget egységbe fogó, humánus erkölcsöt képviselt. Szeretete melegével vette körül egyszerű sorsból származó szüleit. Nemcsak leegyszerűsített értelemben vett „családverseket” írt, hanem bensőséges emberi világot ragyogtat fel.

A nyomorgó költő gyengéd szeretettel takarja el szenvedéseit anyja elől:

„Ah, ha tudná, mily nyomorban élek,
Megrepedne a szíve szegénynek!”

(Távolból. Pozsony, 1843.)

Apja iránti szeretete akkor is kitart, amikor az nem érti meg őt, és komédiás fiának azt mondja: „Szeretném látni egyszer, Mint hánysz buk-fenceket”. (Egy estém otthon. Dunavecse, 1844.)

István öcsémhez című versében pár sorral bensőséges hangulatot teremt, mikor nehéz sorsú szülei gondviselését kéri tőle. Apja, a jó öreg kocsmáros, úgy jelenik meg előtte, mint aki:

„Fáradoz napestig, vasárnapja sincsen.
Mindig későn fekszik, mindig idején kel.”

(A jó öreg kocsmáros. Szalkszentmárton. 1845.)

De ez a szegény öreg ember hőssé magasztosul, amikor a haza védelméről van szó. A Jellasich visszaverésére felkelt magyar seregben ott a vén zászlótartó, aki „mankó helyett zászlót vett kezébe”,

„Annyi földet sem mondhat övének,
Melyben egykor koporsója fér meg,
S mégis, mégis viszi lobogóját
Azok előtt, kik a hazát óják.”

(A vén zászlótartó. Erdőd. 1848.)

Ezeken a család-verseken is átsüt a szorgalmas munkás emberek köréből hozott humánus erkölcs.

Szerelmi lírája tele gyöngéd érzelmek kifejezésével. Nincs benne semmi frivolság vagy züllöttség. Feleségéhez írja legszebb szerelmes verseit. Igazság, egyszerűség, őszinteség szövi át tiszta férfiúi szerelmét:

„Lelkemnek egyedüli,
De egy világnál többet érő kincse,
Édes szép ifjú hitvesem,
Minek nevezzelek?”

(Minek nevezzelek? Pest, 1848.)

A látnok költő felesége iránti szerelme akkor sem lankad, amikor feltételezi, hogy egykor eldobja az özvegyi fátyolt, mert őt akkor is, örökre szereti. (Szeptember végén. Koltó, 1847.)

Boldog szeretettel ölelte magához fiát, élete folytatását, akire azzal a reménységgel tekintett, hogy „lelke a fiában él”. (Fiam születésére. Debrecen, 1848.)

4. Az esztétikai szép megbecsülése a teremtő Isten művében

Hitünk szerint az első hitágazat fejezi ki a teremtő Isten művének gazdagságát és szépségét. Őt magasztalja a természetben, a tájban rejlő esztétikum, amely a költőt Isten magasztalására indította. Petőfinek nincsen különösebb vallásos lírája, de egész költészetén végigsugárzik hite Isten erkölcsi igazsága győzelmében. Legmélyebben a természetben keresztül érzi át Isten teremtő akaratának bölcsességét és szépségét:

„Imádlak Isten, most tudom, hogy ki vagy,
Sokszor hallottam és sokszor kimondtam,
De nem értettem nevedet.
A nagy természet magyarázta meg
Hatalmad s jóságodat...
Dicsértessél, dicsértessél örökre!”

(Apostol, X. ének)

Gyönyörű tájleírásaiban szülőföldje szépségében látja meg a természetben rejlő esztétikumot. Petőfi költő volt, nem ideológus. Versben küldte üzeneteit korának és az utókornak. Költészete egyszerre időszzerű és halhatatlan. Mint költőt kell értelmeznünk, különben félreértjük üzeneteit. Szólhat népről, hazáról, emberiségről vagy tájról, szülőkről, szerelemről: hallanunk kell a megfogalmazás költői tartalmát. Ez a költőiség árad szét tájleírásain a természeti szép ábrázolásakor. Tőle tanuljuk meg tudatosan és büszkén szeretni az arany kalással ékes rónaságot, a kanyargó Tiszát, a téli estéket, a küszködő népet, a kis lakot, amely a szülői otthont idézi fel. Isten világának szépségét csodálatos bájjal tudja kifejezni a költő:

„Mint kiűzött király országa széléről,
Visszapillant a nap a föld pereméről,
Visszanéz még egyszer
Mérges tekintettel,
S mire elér szeme a túlsó határra,
Leesik fejről véres koronája.”

(A puszta, télen. Pest, 1848.)

Petőfi költészete az evangélikus gyülekezetet figyelmezteti Isten teremtett világa szépségére, s arra indít minket, hogy a teremtő művén keresztül ismerjük meg és dicsőítsük magát a teremtőt, a világ gondviselőjét, fenntartóját és előbbre vezérlőjét. Az elmondottak után abban lehet összegezni Petőfi evangélikus ünneplésének koncepcióját, hogy benne a messziről jött üzenet költői szavú előremutató humanistáját tiszteljük. Azért, mert jól értette a történelmi fejlődés útját, előremutatóan tanított a hazafiság és nemzetköziség összefüggéséről, a tiszta erkölcsű humanizmust szóaltatta meg, és megértette az esztétikai szép megbecsülését a teremtő Isten művében. Az evangélikus születésű Petőfi így válik a mai evangélikus egyház tanítójává.

D. Dr. Ottlyk Ernő

SZOLGÁLATUNK ÉS A MÉLYLÉLEKTAN

Hallatlanul érdekes megismerkedni a lélek tudattalan, titkos rezdüléseivel és fenyegető, vulkányszerű veszélyeivel, bepillantást nyerni azokba a többé-kevésbé rejtett összefüggésekbe, amelyekre egy filozófus félelmetes-találó szellemességgel azt mondta: „Minden cselekedetünkre két okunk van; az egyik jól hangzik, a másik az igazi.” Egyenesen izgalmas, sőt megrázó lehet az efféle vállalkozás, amely már nem is kaland, de szinte pokolraszállás, mégis: *a mély és széles értelemben vett diakónia az egyetlen út, amelyen megközelíthetjük témánkat*, hiszen ez biztosítja s egyszersmind követeli meg a kétirányú közlekedést, vagyis azt, hogy hozni is akarjunk, mégpedig a közösségnek, amit csak lehet. Fennáll ugyanis az a veszély, hogy valaki alászáll a lelki mélységekbe, de ott is marad, vagy a felhozott kincsekből inkább csak magángyűjteményt rendez be. A mélylélektan a teológus számára nem hobby, öncélú lelkizés, vagy éppen tetszetősen kiképzett bunker, amelybe el lehet bújni a személyes hit és a világtávlatú szolgálat döntései elől, hanem a *diakóniai teológia konkretizálása mélypszichológiai felismerések segítségével egyének és közösségek összehangolt javára*. Ebben természetesen benne van, teológiáról lévén szó, hogy e szolgálatunkban keresztyén *hitünk* a bázis, a mozgatóerő és az óhajtott minőségi index, mégpedig a diakóniai *elkötelezettség* jegyében. Egész világosan: amikor lelkipásztorként a mélylélektantól igyekszünk tanulni és annak révén is érlelődve akarunk szolgálni, akkor szemléletünk nem szűkülhet be a vallásos egyén és az eklézsia belső szempontjaira, hanem a *személy — csoportok — társadalom — emberiség diakóniai szériájában* kell gondolkoznunk. Így semmiképp sem lehet közömbös számunkra, hogy népünk a *szocializmust építi* s az emberek boldogulásának, a társadalmi igazság érvényesülésének útját igyekszik egyengetni világméretben is. Ettől a dinamikus kontextustól eltekinteni vaktság, vagy szeretetlenség lenne, esetleg mindkettő egyszerre.

Mi a mélylélektan?

A pszichológiának az az ága, amely elsősorban a *tudattalan* (tudatalatti) lelki rétegek, illetve tényezők természetét kutatja, s azok hatását, főként kisebb-nagyobb mértékű magatartás-torzulásokban. Legelső lépésnek megfelelő bevezetést nyújt hozzá *Viszkok* (Vető) Lajos füzete: *A modern pszichoterápia főirányai* (Freud, Adler, Jung), mely negyven éve jelentős úttörő szolgálatot végzett. Ennek az anyagát nem elolvastam, hanem *tudnia* kell annak, aki alapvető sejtelemmel kíván rendelkezni a mélylélektani problémákat illetően.

P. R. Hofstätter remek kis pszichológiai lexikonában (Fischer, Frankfurt aM, 1957) így foglalja össze azokat a szempontokat, amelyek indokolják Freud, Adler, Jung (sőt mások) egymástól meglehetősen elütő iskolájának együttes említését *mélylélektan* címszó alatt (294. o.): 1. Legfontosabb indításait S. Freud életművének köszönhetik; 2. a tudatos

lelki élet lényegi ismeretének kulcsát a tudattalan régiójában keresik; 3. az érzelem és magatartás konfliktusos tévbeállítottságainak elhárításán fáradoznak. (V. ö.: neurózis, pszichoterápia.)

Fontos-e nekünk?

Korunk legelterjedtebb betegsége a neurózis — állapította meg dr. Juhász Pál professzor egy gyulai előadásában, melyet „A személyiség és a neurózis” című konferencián tartott. „A betegség elterjedtsége és a társadalmi produktivitást is károsító hatása szükségessé teszi a probléma széles körű megismertetését és az erők összefogását a betegség gyógyítása, megelőzése érdekében.” (Gyulai Hírlap, 1972. okt. 27.) Nos, ha a mozgósítható erők közül hiányoznánk mi, az nem jelentene kevesebbet — éppen a leggyakoribb kór esetében! — mint a diakónia megtagadását. „*Viszonybetegség*” címmel ugyanis a következőket olvashatjuk a Magyar Nemzet 1969. jan. 16-i számában: „A neurózis... nem szorítható vissza csupán az egészségügyi szakemberek segítségével... a pszichikus gyógyító légkört maguk az orvosok nem tudják megteremteni.” Aligha kell bizonygatni, mit tehetnek keresztények — főleg lelkészek — például normális családi atmoszféra kialakításáért, amit az orvos nem írhat föl receptre! S az is nyilvánvaló, hogy nem elég jelszavakat hangoztatnunk szószékről, vagy pásztori látogatáskor, mert ha *lélektani analízisek* vagyunk, akkor nem *lelkigondozást, hanem esetleg lélekbántalmazást művelünk*. Hogy legalább alapvető (de nem jelentéktelen) szakismeretek mennyire nélkülözhetetlenek adott esetben a problematikus góc felismerésében s épp családi viszonylatban, azt jellemezze dr. Szinetár Ernő megállapítása: „Gyakran kiderül, nem az a beteg, akit ide behoztak. Illetve: nem az a legbetegebb. Az igazi beteg gyakran háttérben húzódik meg és fertőzi az egész együttest. A leggyakoribb esetben: az anyával van baj.” („Megtanulni a szülő szerepét”. M. Nemzet, 1968. jún. 12.) Itt mellesleg a teljes kéthasábos cikket idézhetném tanulságul — csupa hallatlanul időszerű tömegproblémáról van benne szó, amelyekhez ha csak kincstári frázisokkal rendelkezünk, az fölöttébb siralmas dolog.

A *gyógyítási feladat* egyetlen egy esetben sem hiányzik az igehirdetési kötelezettség mellől — szögezi le ismételten D. Káldy Zoltán. (L 1972, 455. 588.) Annak pedig, hogy „a diakónia funkcionáló krisztológia” (584), feltétlenül konzekvenciái vannak e tekintetben is. Egyébként Adolf Allwohn nagyszerű könyvében (*Evangelische Pastoralmedizin* — Grundlegung der heilernden Seelsorge, Ev. Verlagswerk, Stuttgart, 1970) Girgensohnal és Thurneysennel szemben leszögezi: „Jézus működésében egyenértékűen összefonódott az igehirdetés és a gyógyítás. — Beteggyógyítás és bűnbocsánat ugyanazon a fokon állnak az Út-ban.” (31—32. o.) Akárcsak D. Káldy Zoltán, Allwohn is utal a Keresztelő János tanítványainak adott jézusi válaszra s hozzáfűzi: „Az Isten uralmának kezdődő megvalósítása Jézus centrális szándéka s nem csupán közellétének meghirdetése.” (33) Allwohn egyébként végigkíséri a beteggyógyítás történetét az Ó- és Újtestamentumon s az egyháztörténeti korszakokon át, majd a beteggyógyítás teológiáját adja (eddig 82 oldalon), s aztán tér rá a jelenkori feladatokra, széles áttekintést, ismeretanyagot nyújtván, összesen 205 oldalon, számos gyakorlati példával.

„Az emberiségnek közel egyötöde abnormis személyiség” — írja egyetemi tankönyvében Nyírő Gyula professzor. (Psychiatria, Budapest, 1967. 10. o.) „Csak nem én?!” — kérdeznénk a riadt tanítványokkal. Nos, túlzottan ne bízzuk el magunkat. Mert a normalitás fogalma pontosan

fixálhatatlan, aztán a „legnormálisabb” ember is viselkedhet átmenetileg abnormisan, de mindettől függetlenül a fele sem tréfa annak, amit a pszichoterápia egyik legelismerőbb szaktekintélye, H. Schultz-Hencke ír: „Minden ember, az is, aki nem produkál neurotikus tüneteket, személységének egy részében gátolt ember. E szempontból nem neurotikusnak kellene őt valamiképp neveznünk, hanem *neurotoid*nak. Ha meg akarjuk nevezni a szóban forgó alkotóelemeket, akkor azok kvalitatíve természetesen neurotikuskak.” (Bedeutung und Deutung des Traumes in der Psychotherapie. Hrg. von Graevenitz. Wissenschaftl. Buzhgesellschaft, Darmstadt, 1968, 207. o.) Nagyon bántja ez az önérzetünket? Akkor azonban előbb azon botránkozzunk meg, hogy *mindnyájan* bűnösök vagyunk. S bűnösnek lenni talán kisebb, könnyebben lenyelhető dolog, mint neurotoidnak lenni? És ha már itt tartunk: csodálkoznánk, ha a kettő között lényeges összefüggést fedeznénk fel?

„Te vagy az az ember!”

Kezdhethém így is: „Kedves neurotoid Testvéreim!” Mert aki olyan csuda normálisnak tartja magát, hogy fölényes mosollyal fogadja azt a megállapítást, mellyel Schultz-Hencke korántsem áll egyedül, éppen az lesz *védtelessen* saját ismeretlen neurotikus tendenciáival szemben, ezért az abból adódó tehertételeket tudattalan (!) automatikával mások számlájára írja — szaknyelven: *kivetíti* környezetére — s nyöghetnek is ez alatt hozzátartozói és munkatársai, miközben ő jobbnál jobb racionális magyarázatokkal szolgál, melyekben persze még lehet is több-kevesebb igazság, csak épp a lényeg hiányzik. Az efféle belső megkötözöttséget az ember hallatlan energiáfordítással, körömszakadtáig védi, nemegyszer szószertint élete árán is, mint pl. *Maugham Oroszlánbőr* és *Louise* című elbeszéléseiben. A szép beállítás, a dicső póz, az „oroszlánbőr” lassan hozzó az emberhez, ha azonosítja magát vele, s aki meg akarná szabadítani tőle, azzal úgy bánik, mint aki meg szeretné nyúzni.

Papoknak nehezebb

Persze. Egy segédmunkás, egy „szürke kis emberke”, egy nem kirkat-funkciót végző személy életében általában nem ugyanakkora a kísértés, hogy túlságosan beleélje magát egy *szerepbe*, amely mögött aztán egyre nehezebb megtalálni az embert. Szaknyelven *persona* a neve az efféle kisegítő magatartásnak; a szó eredetileg az antik színházban használt maszket jelentette. Paul Tournier külön könyvben foglalkozik ezzel, németül *Unsere Maske und wir* címmel jelent meg, ismertetését lásd: Mélylélektan és vallás, Th. Szemle, 1972/7—8. sz. C. G. Jung ezt írja: „A persona az az alkalmazkodási rendszer, vagy az a módor, amellyel érintkezünk a világgal. Így csaknem minden hivatásnak megvan a rá jellemző personája. A veszély csak az, hogy az ember azonosul a personájával, mint a professzor a tankönyvével, vagy a tenor a hangjával. Némi túlzással azt mondhatnánk: a persona az, aminek az embert a többiek hiszik, de ami nem ő.” (Jung—Jaffé: *Erinnerungen*, 413. o.)

Valamilyen — és nem is akármilyen — personára persze mindenkinek szüksége van. A „jó personához” a következők szükségesek: 1. feleljen meg a veleszületett alkatnak, 2. az én-eszménynek, akivé lenni szeretnénk, 3. de bele legyen építve a környezet, ill. külvilág ideálja is, amit társadalmi követelménynek neveznek. Visszatérve a papokra: nálunk óriási az a veszély, hogy túl merev personát présel ránk az egyházi atmoszféra, illetve a gyülekezeti elvárás, ám e külső nyomó erőnél is ele-

mentárisabb „szívó” hatást jelenthet a saját hiúságunk, fellengzős becs-vágyunk, a túl szép önarckép démonikus bővölete. Ilyenkor aztán egy-re kevesebb a levegő a persona és a való személy között, fulladozik a lélek. Minél jobban elhal emiatt az eleven személyiség, annál kritikátlanabban hisszük, ami jót mondanak rólunk, s annál érzékenyebben vágjuk vissza a kritikát, hacsak lehet.

Önmagunk árnyékában

Minél fennköltebb elveket vallunk tudatosan, minél hangsúlyozottabban, s minél jobban hisszük, hogy azokkal már azonosak is vagyunk, annál jobban ki vagyunk téve ösztönösen letagadott „árnyék-személyiségünknek”. Hogy az mi? „Az árnyék a személyiség alacsonyabb rendű része. Mindazoknak a személyes és kollektív lelki diszpozícióknak summája, amelyeket nem lehet valósággá élni, mivel összeegyeztethetetlenek a tudatosan választott életformával. Ezek a tudattalanban ellentétes tendenciájú, viszonylag autonóm rész személyiséggé egyesülnek. Az árnyék a tudattal szemben *kompenzatórikusan* viselkedik, hatása éppúgy lehet pozitív, mint negatív. Álomfiguraként az árnyék az álmodóval azonos nemű... Az árnyék figurája mindazt személyesíti meg, amit a szubjektum nem ismer el, ami azonban — direkt, vagy indirekt módon — mégis újra meg újra rákényszeríti magát, tehát pl. alacsonyabbrendű jellemvonásokat és más összeegyeztethetetlen tendenciákat... azonban jó tulajdonságok sorát is tartalmazza, mármint normális ösztönöket, célszerű reagálásokat, valóság-hű érzékeléseket, alkotó impulzusokat s más-egyebeket.” (Jung—Jaffé, i.m. 414k.)

Sokszor szem előtt levő, egy-egy eszmét szinte megtestesítő személyek esetében szokott a legerősebb lenni az árnyék. Klasszikus példának vehetjük Szent Antal szörnyű vízióit, melyeket oly mesterien költött át vászonra Grünewald. *Papok álmaiból* megrázó monográfiát lehetne írni. Kínos, megalázó, sőt felháborító helyzetben találja magát négyeszer a lelkész álmában s ébredéskor sürgősen a túl bő vacsora, avagy más egyéb számlájára írja az egészet. *Augustinus* sem találta kényelmesnek az efféle szituációkat, mert álmairól úgy nyilatkozott, hogy azok benne történtek, de nem vele. Persze ilyen olcsón nem adnak kilépőt az obligóból. Inkább azon kellene megdöbbennünk: Istenem, ez is megvan bennem!

Öngyötresre jó akkor az álom s a mélypszichológiai önismeret? Mazochista befeléfordulásra? Inkább józan egyensúlyteremtésre, hogy tanuljunk magunkról szerényebben vélekedni! Alázatosság, csipetnyi önismeret, diakóniai önnevelés — bizony az úgy kell, mint egy falat kenyér. Ha ugyanis nem találjuk meg *illúziómentes koegzisztencia* lehetőségét önmagunk árnyékos felével, hanem minden áron fenn akarjuk tartani a farizeusi „nem vagyok olyan, mint...” képzelgését, akkor az elmerévit magatartásunkat, megaszalja szavainkat, kiszikkasztja körülöttünk a levegőt, rontja közérzetünket, amiért mindig másokat érzünk felelősnek, billenekennyé teszi hangulatunkat, főként pedig *belesodor saját tudomásul nem vett tulajdonságaink buzgó „felfedezésébe” másokon!* Ez az árnyék-kivetítés. „Vetítövászonul” hozzátartozóink, híveink, kollégáink, vagy kisebb-nagyobb közösségek szolgálnak — egyik áldatlanabb következményekkel jár, mint a másik! (Az „árnyékról” s az álomról kissé bővebben szól: Th. Szemle 1967, 291kk.)

Az *egyháznak*, mint *közösségnek* is lehetnek projekciói (indulat-kivetítései), amelyek „leghálásabb” célpontja a világ. Természetesen nem az egyház az egyetlen kollektívum, amelyet ez a veszély fenyeget, de illő és

egészséges dolog a saját portánk előtt sepernünk. Minden esetre félelmetes kísértés az egyház számára, hogy saját lappangó keresztyénietlen hajlamait rávetítse más közösségekre; legkönnyebben arra, ami „nem egyház”. Persze ugyanez a teljesen tudattalan torzulás környékezhethet meg egyházon belüli csoportokat, irányzatokat s teljes felekezeteket is. A dologban az a legkísértetesebb, hogy *nem „csináljuk”*, hanem ez a tudatunknak többnyire teljes megkerülésével *történik*. Tehát őszintén tiltakozunk és jóhiszeműen az egyéni, vagy kollektív projekció pusztá gondolata ellen; ellenünk „csak” protestálásunk görcsös és heves jellege tanúskodik. Mellesleg: az individuális és közösségi kivetítésnek egész rendszere állhat össze valakinek az életében, ahogyan azt egy koros egyháztag magatartásának aránylag szélsőséges példáján kissé részletezetten igyekezttem bemutatni a *Teológia* c. r. kat. folyóirat 1972. dec.-i számában. („Egyházi önismeret és konkrét szolgálat.”) Ennek az említett dolgozatnak egyetlen megállapítását sem akarom itt megismételni, helykímélés végett, hiszen hozzáférhető, de a téma iránt érdeklődőknek különösen *Az önismeret diakóniai beágyazottsága* alcímre hívnám fel a figyelmét.

Kinek jó ez?

Elősorban a ránk bízottaknak. Csak az időrendi (mondhatnám stratégiai) sorrend kezdődik a lelkész személyénél, ahogyan Pál az efézusi „presbitereknek” sem minden nyomaték nélkül kezdte úgy a búcsúintémet, hogy „viseljétek gondot *magatokra* és az egész nyájra”, s írt ugyanilyen értelemben 1 Tim 4,16-ban is. Ahogyan tehát a sebész — eltekintve elméleti és gyakorlati felkészültségétől — előbb bemosakodik és csak azután operál, úgy nekünk is önmagunkon kell kezdenünk a mélyebb lélektani ismeretek szerzését. Másokat ugyanis annyira tudunk szeretettel s nem ítélkezve megérteni, amennyire vállaljuk, hogy fokról-fokra kiábrándulunk önmagunkból és nem riadunk vissza az ezzel járó „fejlődési fájdalomtól”, s őket tanácsolni is *legföljebb* ugyanilyen mértékben tudjuk, jobban semmiképp. Igaz, hogy nem csupán lélektani szakkönyvekből s előadásokból lehet alaposabb emberismeretet meríteni, a követelmények mai szintjén azonban ez egyre elkerülhetetlenebb. Messzebb vezető probléma, hogy komolyabb kiképzés csak avatott szakemberek folyamatos, közvetlen segítségével történhet s éppúgy nem oldható meg „levelező tagozaton”, mint az orvostudományi képzés.

A diakóniai lánc

Velünk kezdődik, az elkötelezettségünkkel lélektani tekintetben is. Tudjuk, hogy a valódi alázatosságot naponta kell tanulni, s amint erről megfeleledkezünk, már meg is érzik rajtunk. Ezért nem kezelhetjük a mélylélektani ismereteket olyan tárgyi anyagként, amelyet csak meg kell tanulni, technikájával együtt, s aztán jól beprogramozott gépként alkalmazni. Ahogyan igaz, hogy csak pásztoroltként pásztorolhatunk, éppúgy való, hogy mások lelki átstrukturálódásában annyira működhetünk közre, amennyire magunk is átstrukturálódunk.

A továbbadott áldással folytatódik. Aaptörvény az élet egész területén, hogy nem „önelevenítésből” élünk, hanem elevenítő impulzusok továbbadásából. Olyan ez, *mint a vérkeringés*. Ahol megáll, rögtön baj lesz. Hogy lélektanilag miben is áll ez a továbbadás? Csak példaként: azzal, hogy legalább csipetnyi önismeret birtokában nem tudjuk már magunkat a „rossz világ”; „az emberek” fölött állónak tartani s egyszerűen kedvünk sincs vállalkozni a bíró szerepére; vagy azzal, ahogyan a kol-

lektív önismeret elemeire igyekszünk elvezetni gyülekezetünket s ennek nyomán egyre több keresztyénben kezd el derengeni, hogy nem hitelezői vagyunk az életnek, hanem adósai.

A visszahullámzó áldással zárul a kör s kezdődik újra az önmagát erősítő diakóniai folyamat, mind személyes, mind közösségi síkon, egymásba fonódottan, többszörös kölcsönhatásban. De a cél mindig az embertárs szolgálata s nem az önmentés „diakóniai” módszerekkel. Ha képesek vagyunk abba a gyanúba keveredni, hogy „másokat megtartott, magát nem tudja megtartani”, akkor lehetünk a legbiztosabbak, hogy benne vagyunk ebben az életet körforgalomban.

Individualista lelkizés?

Régi gyanú, vagy éppen vád a lélektannal szemben, hogy csak az egyénnel törődik és figyelmen kívül hagyja a közösségi összefüggéseket. „Az egzisztencialista-filozófikus s a pszichológiával dolgozó nekifutásról ugyancsak elmondhatjuk, hogy jelentős igazságátartalma ellenére önmaga hatókörét szűkítette mindaddig, amíg az egyént, az emberi személyiséget önmagában elszigetelten tekintette, társadalmi összefüggése és szerepe nélkül.” (L 1972,299. Kiemelés tőlem.) Voltak s lehetnek is olyan irányzatok, vagy inkább egyes pszichológusok, akik ill. amelyek egyoldalúságaikkal többé-kevésbé rászolgáltak az ilyen jellegű bírálatra. Ami ebből a hiányosságukból fakad, azt el is kell utasítanunk. De nem kisebb hiba, ha disztíngvátlanul a lélektant általában tüntetjük fel úgy — akarva, akaratlan — mintha azt individualista beszűkültség jellemezné. Ez súlyos tévedés, mely többnyire tájékozatlanságon alapszik. Nem akarom megismételni, amit társadalomlélektani összefüggésben *Személy és társadalom a lélektanban* alcímmel írtam a Lelkipásztorban (1972, 411), de annak ismeretét a továbbiakban feltételezem.

A rendelkezésemre álló anyagnak csak egy töredékét idézem annak bizonyítására, hogy minden valaminek való pszichológus komolyan veszi tudományának (és pácienseinek!) közösségi kontextusát. Kezdem azzal, hogy Paul Tournier egy teljes könyvet szentelt annak a problémának: hogyan juthat az ember magányból a közösség megélésére. (De la solitude à la communauté, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel.) Ignace Lepp a mélylélektani segítséget azzal jellemzi, hogy szép és szociálisan hasznos élet a következménye, s hangsúlyozza, mennyire megnövelné az ember boldogság-esélyét, ha a demisztifikált pszichológus szerepét egyénileg és társadalmilag egyaránt hasznosnak látná. (Clartés et Ténébres de l'Âme. Montaigne, Paris, 1956. 70. és 223. o.) Fritz Künkel direkt *Wir-Psychologie*-ről beszél. (L 1972, 412) Wilhelm Bitter szinte végig közösségi kérdésekkel foglalkozik *Der Verlust der Seele* című könyvében (Herder, 1969), amikor a szorongástól a vallásosság válságáig sorra veszi korunk tíz, általa legjellemzőbbnek tartott krízis-jelenségét. Erich Neumann pompás kis zsebkönyvének már a címe elárulja valamelyest, hogy mindvégig olyan problémával birkózik, amelynek személyes és kollektív jelentősége egyaránt kétségtelen: *Tiefenpsychologie und neue Ethik*. Ebben megállapítja, hogy egyrészt „az egyén és sorsa prototipikus a kollektívumra nézve”, másrészt pedig „az individuum etikai fejlődésének ki kell terjednie közösségi hatással”, s hogy az „Isten előtti felelősséghez” a „közösség előtti felelősségnek” kell társulnia. (Kindler, München, 1964. 13. 66. o.) A rengeteg lehetséges C. G. Jung-idézetből az érdekesség kedvéért csak arra az eszmefuttatására utalok, amely a kollektív tudattalan fel-törésével, mint közösségi örülettel foglalkozik 1935-ben, mégpedig az olasz

és német fasizmussal kapcsolatban. (Über Grundlagen der analytischen Psychologie. Rascher, Zürich, 1969. 60.)

A lélektan közösségi összefüggéseinek elhanyagolása egyértelmű lenne az egyének kilátástalan konfliktus-helyzetekbe taszításával, a személyes adottságok és problémák figyelembe nem vétele pedig ezer meg ezer „kis” dinamitpatront rakna a társadalom alá. Nyilvánvaló, hogy *sem a személyiség, sem a közösség lélektanát nem tanácsos félvállról venni* — akármelyikre összpontosítjuk is egy-egy alkalommal a figyelmünket, vagy specializálódunk munkánkban.

Lebecsülhető-e a mélylélektan?

Természetesen igen, de annak ára van. És háttere. A klinikai pszichológia kézikönyvének 2. kötetében (Die Psychotherapie in der Gegenwart. Rascher, Zürich, 1958, 369. o.) olvashatjuk A. Köberle teológiai professzor idevágó, igen tanulságos sorait: „Hivatásos pszichológusainknak feltűnt: ha egy teológus különös hévvel mennydörög a pszichoterápia ellen s úgy véli, sokat beszélhetne annak káráról s veszélyeiről, akkor az majdnem mindig olyan ember, akire magára is igen ráférne egy kis lélekgyógyászati kezelés. Észrevenni a hang sajátságos tónusán, megérezni az ellentmondást nem tűrő meggyőződés kifejezésén, hogy ez az ember alapjában véve görcsös ösztön-elfojtásban szenved.” (Bővebben: ThSz 1968,313)

A *kisebbik árat* magunk fizetjük, ha „exkommunikáljuk” a mélypszichológiát, főként azzal, hogy feloldatlanul maradt lelki görcseink, tudatlanság homályán hizlalt komplexusaink lekötik belső energiáink jó részét, megrontják kedélyünket s rugalmasságunkat, labilissá teszik hangulatunkat, rossz feltételezéseket szuggerálnak, nehezen tudjuk elviselni környezetünk tényleges gyengéit (a hozzáképzeltekről nem is beszélve), kísért a rezignáció, bizonyágtételünk valahogy nem hangzik hitelesen s természetesen, még ha kifogástalan is a szövegünk, és ha rossz érzésünkben ki akarunk törni, az igen könnyen úgy „sikeredik”, hogy hevesen kirohanunk valaki, vagy valakik ellen. (Ha aztán ellenirányból ugyanez történik, hogy abból mi lesz...)

A *nagyobb árat* azonban a ránbízottakkal fizettetjük, mert megfelelő tájékozottság és érlelődési folyamat híján vagy föl sem ismerjük számos panaszuk, „viszony-ficamuk” titkos forrását, vagy rosszul próbálunk segíteni rajtuk. Továbbá anélkül, hogy sejtelnünk lenne róla, terjesztjük saját, fölfedezetlen „lelki megnyomottságainkat”, mert az ilyesmi ragályos. Túl egyszerű lenne azt mondani, hogy aki beteg, az menjen ideggyógyászhoz, de én makkegészséges vagyok. Ha valaki tényleg drótkötél-idegzetű, akkor lélektani tájékozottság nélkül végképp semmi támpontja nem lesz a „gyengék” megértésére, sokszor azonban inkább az a helyzet, hogy nagy vitális energiával rendelkező, stabil akaraterejű, aktív emberek „*túl erősek*”: saját Achilles-sarkukat nem akarják megismerni (s nemegyszer ezen csúsznak el), ugyanakkor tank-személyiségükkel a gyengéket inkább kétségbe ejtik, vagy eltiporják, mintsem megértenék és segítenék. A diakóniai direktió minden esetre más, bármit értsünk is erón: „Tartozunk pedig mi, az erősek, hogy az erőtlenek gyengeségeit hordozzuk és ne magunknak kedvezzünk”, s különben is: „Amikor erőtlén vagyok, akkor vagyok erős”. (Rm 15,1; 2 Kor 12,10) Kevés dolog lehet annyira kívánni lelkipásztoroknak, mint ezt az erőt jelentő erőtlenséget.

Természetesen nincs szó arról, hogy a lélektan mindenek fölötti fontosságát akarnánk kikiáltani, hogy aztán először futballozó gyerekekek-

ként egyszerre szaladjunk rá a labdára mindahányan. Eljut az mindenkihez, aki a helyén van és mozog. Persze más „sportágak” is vannak, szintén nem lebecsülendők. Annyi mindenesetre kívánatos, hogy lélektani alpműveltséggel minden lelkész rendelkezzen, alaposabban pedig leg-
alább egyesek mélyedjenek bele.

Mit olvassunk?

A *Lelkipásztor* nemegyszer közölt már tárgykörünkbe vágó jelentős cikket, amiből kettőt emelnék ki. *Köberle*: A bűnprobléma teológiai és mélypszichológiai szemszögből. 1954, 76kk. *Allwohn*: Lelkigondozás és mélypszichológia. 1960, 727kk. A magyar nyelven közelmúltban megjelent könyvek közül *Hárdi István: Lelki élet, lelki bajok* című, méltán sikeres művét hadd ajánljam, azoknak pedig, akik szórakozva akarják kipróbálni egyes részletkérdéseken, hogy fel tudja-e kelteni érdeklődésüket az átfogóbb téma, Sigmund *Freud* évtizedekkel ezelőtt magyar fordításban is megjelent munkáját: *A mindennapi élet pszichopathológiája*.

Ha kissé beljebb akarunk hatolni a téma rejtelmeibe, fontos a kezdet jó megválasztása, nehogy túl kemény fába vágjuk a fejszét. A kedélybetegekre nézve rövid, világos és praktikus áttekintést ad *Nohl: Lebenshilfe für Gemütskranke* c. füzeté (Calwer Verlag, Stuttgart, 1969); a már említett *Lepp* szépen, érthetően megírt könyve németül is hozzáférhető *Klarheiten und Finsternisse der Seele* címmel, a würzburgi Arena Verlagnál; ugyancsak kezdőknek ajánlható *Jolande Jacobi* munkája: *Der Weg zur Individuation*, Rascher, Zürich, 1965. Akik tematikus csoportosításban a legérdekesebb Jung-idézetek között akarnak tallózni, azoknak a 400 oldalas *Mensch und Seele* kötetet kell a kezükbe venni: a Walter Verlagnál jelent meg 1971-ben, Olten-ben, *J. Jacobi* válogatta; ezt akár Nagy Jung-Breviáriumnak is nevezhetnénk. A korábban már említettek mellé állíthatjuk a következőket: *D. Stollberg*, *Therapeutische Seelsorge*; *G. Walter*, *Seelsorge an Neurosekranken*; *J. S. Bonnel*, *Psychologie für Pfarrer und Gemeinde*; az ige hirdetés mélylélektani megalapozását és tárgyalását pedig *Otto Haendler* nehéz fajsúlyú *Die Predigt*-jében találhatjuk.

Aki történeti oldalról kezdené el szívesebben az ismerkedést, az *Wilhelm Hehlmann* 480 oldalas *Geschichte der Psychologie*-jét tanulmányozza át: a patrisztikától és Augustinustól a neotomizmusig sok keresztény vonatkozást is fog benne találni. A tájékozódást terjedelmes időren-di tábla és regiszter könnyíti meg. (Kröner, Stuttgart, 1967) Szintén *Kröner*éknél jelent meg *P. R. Hofstätter* nagyon igényes, 510 oldalas műve: *Einführung in die Sozialpsychologie*, 1966-ban. Ez ugyan már a lélektan és szociológia határterületére vezet, de már csak azért se maradjon említetlen, hogy ebben is tükröződjék: a társadalmi kontextustól soha nem tekintethetünk el, akkor sem, ha olyan pszichológustól tanulunk, akinek a figyelmét ez kevésbé ragadta meg. *Hofstätter* az általános tájékoztatás után a kultúra és az egyén viszonyával foglalkozik, majd azzal, hogyan nő bele az ember a társadalomba. Könyvének derekas részét a szociális csoportok struktúrájának vizsgálata teszi ki, a családtól az államig.

Mit tanuljunk a lélektani szerzőktől?

Ismeretet, mély látást. Ezt keressük náluk. Ettől ajánlatos megkülönböztetnünk a világnézetüket — például esetleges polgári szemléletüknek bizonyos korlátait. Azt vegyük észre, hogy kitől mit érdemes meg-

tanulnunk. Jung elég sok teológiai apropóval lep meg, ami nem is baj, ha meggondolkoztat bennünket, de azért teológiát tanulni mégsem őhozzá iratkozunk be. Pszichológiai látásmódot viszont inkább tanulhatunk tőle, még ha pantheisztikus-misztikus vallásosságát nem is vallhatjuk magunkénak. Vagy ott van Adler. Szemére vehetnénk, hogy túlságosan a kisebbségérzés, illetve hatalmi ösztön tengelyén képzelt el szinte minden lelki történet, jobban járunk azonban, ha azzal gyarapítjuk magunkat, ami tőle pozitíve megtanulható. Vagy esetleg az befolyásolhatna bennünket, hogy előbb a marxizmushoz hajlott, majd a protestantizmus-hoz?

A lelki jelenségek iránti tisztelet és elfogulatlan segítőkészség szintén elsajátításra méltó beállítottság, amit érdemes keresnünk s követnünk. Bárhol szedegetjük is viszont össze kincseinket, fontos az, hogy legjobb képességeink szerint igyekezzünk szolgálni azokkal egyházunkban, annak is világos tudatában, hogy nem kegyes egyénápolást kell végezünk, hanem úgy kell személyesen alkalmaznunk az Ige üzenetét, hogy annak diakóniai töltése a közösségek organizmusába igazítsa vissza az illetőt. E tekintetben pedig az átfogó egység szocializmust építő népünk, és még az „individuum” szempontjából sem közömbös, hogy abban megtalálja-e a jószívvel vállalt szolgálat helyét s így funkcióképesnek bizonyul-e, végső soron a népek oikumené-jének javára is. Hiszen híveink közül is szenvednek néhányan merev nézeteik rabságában, s talán még a vallástól is azt várnák, hogy segítse őket individualista boldogság-vadászatukban s „kikapcsolódhassanak” a közösségek egymást átfedő s táguló határu erőtereinek dinamikus zónájából. Ősi és kóros óhaj ez: regrediálni a puszta hordozottságra, az elkötelezett felelősség, az embertársi sorsközösség nyugodt és fájdalommentes kiiktatására, visszaringatózni az anyaő problémátlán homályára, ami szinte már egy a halmi vágyással. Korántsem mellékes tehát, hogy miként éljük át felebaráti-társadalmi beágyazottságunkat, hiszen arról vizsgálunk ezzel is, hogy mennyire vállaljuk teremtettségbeli rendeltetésünket s így mivé építjük magunkat, környezetünket is formáló tényezőjeként. Ezek a szavak: politika, társadalom, szocializmus, béke, emberség, közhaszon — sorstényezők, személyiség-kristályosodási erővonalak, életünk minőségének, élet-mivoltának mutatói, ezek jellemeznék bennünket, hozzájuk való viszonyunk eldönti, hogy sikerül-e az életünk az adott terepen.

Alkalmazott diakónia

A diakóniai teológia gyülekezeti síkra levetítve többek között azt jelenti, hogy ha szolgálni akarunk az embernek, jobban meg kell ismerünk, például pszichikumának világát, amin sokkal több dől el, mint ahogy azt sokan és sokáig hitték. Hozzá is kell azonban segítenünk az embert — s ez esetenként módosuló, komoly feladat — hogy maga is jobban értse önmagát, felismert tökéletlenségein érlelődjék, vállalja sorsát, küldetését, s ne megnyergelni akarja a világot, hanem éltető funkcióját igyekezzék megtalálni benne. Hitünk és felismert elkötelezettségünk fokozottan indít konkrét, tehát nem szép szavakban kimerülő jószolgálatra. Óriási dolog, ha egyik-másik embertársunkat már jobban értjük, mint ő önmagát, de semmi kedvünk fölénykedéshez, hanem közelebb tudjuk segíteni ahhoz, hogy megvívja nemes harcát „diakóniai munkahelyének” megelézéséért. Csakis ezzel párhuzamosan jöhet létre az önmegvalósítás, a dinamikus egyensúly, melynek impulzusaitól a közösség is éled.

Nem kellett döngetni a kaput, hogy egyházunk vezetősége megértse a lélektani ismeretek szolgálati jelentőségét. A kapu nyitva volt. Államunknak is jóváhagyásával egy tanulmányévet tölthettem Svájcban az EVT ösztöndíjasként, nagyjából lélektani tanulmányokkal. Az azóta eltelt jó másfél év csak megerősített abban a tapasztalatomban, hogy, hogy ezt a szakterületet is csak annyira lehet diakóniai terrénummá tenni, amennyire benne vagyunk. Nyakig, ha úgy tetszik. De nem a szolgálat teológiája elől, hanem a diakóniai teológiáért. Mert a diakóniánk mindig annyira él és él, amennyire *konkrét* és nem éri be felszíni mutatókkal.

Kit-kit azon a ponton, amelyen leás, hogy utánanézzon: mi dolgunk a világon — ilyen szolgálatra segítsen minket az Isten.

Bodrog Miklós

Konfirmációra ajándékol ajánljuk

D. KOREN EMIL:

IRGALMAT ÉNEKLEM

című könyvét

Ára: 35,— Ft

Megrendelhető a Sajtóosztályon

Mina János

1908–1972

1908. március 4-én a Brassó megyei Zajzonban tanító családból született. Szülőfalujában kezdte el elemi iskolai tanulmányait. A világháború végén az egész család elhagyja erdélyi otthonát, Budapestre költözik. Középiskolai tanulmányait a pesterzsébeti Kossuth Lajos gimnáziumban végzi, itt nyer érettségi bizonyítványt 1926-ban. Sopronban végzi teológiai tanulmányait. Lelkészé D. Raffai Sándor bányakerületi püspök szenteli 1932-ben. Első szolgálati helye: Orosháza. Innen kerül Kondorosra, majd rövid vecsési szolgálat után 1936. április 1-vel kerül Kiskőrösre, hogy mint önálló hitoktató-lelkész végezze 36 éven át nehéz feladatát.

Az iskolai hitoktatás szolgálatában égett el élete gyertya-fénye. Különös szeretettel és hűséggel viselte gondját tanyai körzetéhez tartozó tanítványainak és az ott élő családoknak. Hívei gyakran láthatták meghibásodott kis motorkerékpárját, amint türelmesen javítgatta a sáros dűlőút szélén, nem törődve azzal, hogy kezét és ruháját beolajozza.

Kiegyensúlyozott lélekként járt közöttünk! Egyéniségére jellemző volt mindig e három: szerénység, kötelességteljesítés, pontosság! Hallgató, szűkszavú, csendes természetű, jó szolgatárs volt. Belső lelki világa is egyszerű, nem volt benne semmi hozzá nem férhető elrejtettség. Igehirdetéseit nemcsak vázlatosan készítette el, de rendszerint az első mondatától az utolsóig teljesen ki is dolgozta! Igehirdetéseit — különösen a gyermek-istentiszteleten elhangzottakat! — a gyakorlati vonatkozások, frappáns illusztrációk tették mindig életközellé.

Még 1934-ben Kondoroson vezeti oltár elé Mocskónyi Mártát. Hitvese hűséges segítőtársa volt mindvégig. Harmonikus, boldog családi élet jutott neki osztályrészül.

Szerette az embert, a virágot, a természetet, mert szerette mindezek Teremtőjét: az Istent. Olyan ember volt, akit csak megbecsülés, szeretet vett körül, akit a megbántásnak még a leghalványabb szándéka is mindig elkerült. A legtöbbet kevés szóval mondhatjuk el róla: jó ember volt! Így, ilyen egyszerűen, de a szónak abban az ősi és nemes értelmében, mint ahogyan jó az édesanya, a kenyér, a tej, vagy a vigasztaló emberi szó!

1971 őszén került kórházba, egymás után négy nehéz műtéten esett át. 1972 őszén az újbóli műtétet már nem bírta ki. Hősiesen viselve a sok szenvedést, olyan csendben és tapintatosan távozott sorainkból 1972. november 15-én, ahogyan élt. Az ősi kiskőrösi templom oltára előtt felravalozott koporsójánál D. Káldy Zoltán püspök hirdette az ígét 1Kor 15, 19–20 alapján. Több mint kétezer ember szorongott a templomban és a templomtéren.

Eletét úgy fejezte be kórházi betegágyán, ahogyan azt egyik kedvenc költője Juhász Gyula megénekelte: „... mosolyogva nézett az égre, és meghalt, mint Isten szegénykéje...”, mégis sokakat gazdagítva!

Ponicsán Imre

Vértesi Zoltán

1881–1972

Igehirdetés temetésén.

„Nem halok meg, hanem élek, s hirdetem az Úrnak cselekedeteit.” Ezt a textust nem én választottam. Végakaratóban így szabta meg s az Úr jótetszése pecsétjét ütötte döntésére. Mert ez a zsoldárige, mint csodálatos fényív átfogja Vértesi Zoltán egész életét és szolgálatát az áldott emlékű papi háztól, ahonnan indult, egészen az első ádventi vasárnap déli órájáig, amikor utolsót dobant elfáradt szíve.

Van ebben a zsoldárigében vakmerő hit, amely legyőzi a halált. Felcsendül benne az élet megtalált értelme — nem magunkat, hanem az Úrnak cselekedeteit hirdetjük! S valami visszavonhatatlan döntés az élet mellett.

Édesapja evangélikus lelkész volt, édesanyja is paplány. Valószínűen már gyermekkorában érlelődött benne, szülői házában, a lelkészcsaládnak nagyszerű bizonyságaként, hivatástudata. A soproni líceum után beiratkozott a teológiai fakultásra, majd vendéghallgató volt a hallei egyetem két szemeszterén. Felszentelése után Gyurácz püspök maga mellett tartotta az ígéretes, nagy tehetségű fiatal lelkészt. Itt tanult meg kerületi, sőt országos szinten gondolkodni. Pár napja volt 48 éve annak, hogy 1924. nov. 30-án a magyarbolyi parókia dolgozószobájában pontot tett az általa szerkesztett és elindított első magyar lelkészi szakfolyóiratnak, a „Lelkipásztor”-nak első példányára.

A pápai munkakörből németajkú, tolnai gyülekezetbe került helyettesként: Keszőhidegkútra, majd 1905 tavaszán megkezdődött három és fél évtizedes magyarbolyi működése. Soha nem felejttem el, hogy az utóbbi hónapokban hányszor szaladt ki ajkán az útját summázó mondat: „Küzdelmes, nagyon küzdelmes volt az életem”. Az ízig-vérig magyar, zalai ember belesöpött új szolgálati helyén egy idegen világba. Dél-szláv nemzetiség, német evangélikusság, emberfeletti munkaterület — hiszen a magyarbolyi templom mellett várta az ivándárdai, a borjádi filia, a siklósi és mohácsi fiókegyházközség, s a mintegy hatvan községben szétszórta evangélikusság. Napról napra útrakelni! Hányszor mostátok a homokfutó sáros kerekeit... forró nyárban, dermesztő téli fagyban mindig úton, mert „Hirdetnem kell az Úrnak cselekedeteit...” Ennek a most kilobbant, szinte kimeríthetetlen gazdag életnek és pályafutásnak csak néhány főbb vonását szeretném elétek idézni.

Amikor még ismeretlen volt az „alliance” gondolat, mosolygó arccal nyitott be a baptisták bibliaóráira és invitálta őket vizionlátásra. Amikor uszítottak a nacionalisták, olyan magyarságot képviselt, amely kitűnő kapcsolatot épített ki a nemzetiségek között. 1918-ban a megszálló szerbek fogságából a helyi szerb lakosság szabadította ki. S már régen nyugdíjban volt, amikor 1946-tól haláláig keserűsége gyötörte: ha köztük lettem volna Magyarbolyban, nem lett volna kitelepítés... Valami meghatározott szeretettel tekintett a gyermekekre. A világon nincs még egy példa arra, hogy az első világháború hősi halottainak emlékére nem turulmadaras, halott kőszobrot, hanem gyermekhangoktól zibongó óvodát emeltet a községben 1931-ben! Az ország egyik legnagyobb lapjában kiáltja el a

maga idején fantasztikusan modern vadját és panaszát: „Háromszázezer gyermeknek óvodát.” Ugyanakkor ontotta a kisebb-nagyobb irodalmi műveit, hittankönyvektől imakönyvekig, szívén volt az éneklés ügye, s keményen harcolt az elmaradott falvak kulturátlanságának igazi okai felszámolásáért. Gyümölcsfákat telepített, jó gazdának bizonyult minden téren és úttörő szolgálatot végzett a méhészet tudományában és gyakorlatában.

Nem hiába lett a méhészcsoport elnöke és kapta meg az országos aranyjelvényt. Minden érdekelt. Az élet gazdagsága bővülte el, s benne az Isten nagyságát magasztalta. Vesződött régi héber zsolnárok szövegével, de felfigyelt a bölcs mondatokban jelentkező gondolati kincsekre is, filozófiától erkölcsi kérdésekig szerteágazott ennek a fáradhatatlan mindig tevékenykedő embernek érdeklődési köre és alkotó ereje. Törékeny testben lobogott a lélek, kincs cserépedényben... ahogy öregségével kapcsolatban romlott a hallása, újra az olvasás szerelmese lett. Hályogosodó szeme elé tartott nagyítóval olvasott, kutatott, tervezett, írt és nyomdakész állapotra készített kiadványokat. Professzor barátja javasolta a szemműtétet, kilencvenegy éves fejjel vállalta. Úgy vágyódott a fény után, látni a drága arcokat: hatvannégy év óta jóban-rosszban hűséges társát, egyetlen élő leányát, látni még a betűt s mögötte a szellem útját. A műtét sikerült, de a szigorú fekvés alatt fellépett a tüdőgyulladás. Ő az az 5 napos küzdelem az életért otthonában! Hallgatni a kínlódo szaggatott lélegzését, aggódva nézni lázban égő egyre vékonyodó arcát, odaadón és reménykedve ápolni éjjel és nappal, míg a kimerült drága szív végsőt dobbant.

Utolsó mondata volt: „Küldjétek el a halált!” A halál elleni tiltakozás volt ez a mondat az élet nagy szerelmesének ajkán? Mintegy azt kifejezve, hogy semmi keresnivalód nincsen itt néked halál, mert én az Úr é voltam, Övé vagyok és van örök életem? — Vagy a nagyon emberi rimánkodás tört fel a végső mondatban? Nem akarom még bevégezni, köztetek akarok még maradni, hiszen oly sok még a tervem és bőven van dolgom?... Talán mindkét értelmezés igaz és az alázatos, megtört szó annál élesebben hirdeti Isten győzelmét a halálfelett!

A fénykör bezárult: a zalaistvándi otthon és a pécsi temető kriptája közt szikrázik a régi zsolnárt frissen átélve és nagyszerűen igazolva: „NEM HALOK MEG! HANEM ÉLEK ÉS HIRDETEM AZ ÚRNAK CSELEKEDETEIT!”

Zsolt 118, 17.

Balikó Zoltán

Bártfai Lajos 1914—1972

Bártfai Lajos született Újpesten 1914. augusztus 14-én. Középiszkoláit Újpesten, teológiai tanulmányait a volt Erzsébet Tudomány Egyetem saroni Hittudományi Karán 1934—1938 között végezte. Lelkésze 1939. február 9-én avatta D. Raffay Sándor püspök a Budapest Deák téri templomban. Segédlelkézi szolgálatot Hódmezővásárhelyen, Cegléden, Gyulán, Irsán végzett. Lelkészi oklevelét 1942. január 28-án kapta. Gyülekezeti lelkész volt Magyarbánhegyesen 1942—1955-ig. Itt vezette a gyülekezet templomépítését. 1955 őszétől 1972. december 14-én bekövetkezett ha-

láláig Mezőtúron szolgált. Közvetlen halála előtt fejezte be a mezőtúri templom belső és külső tatarozását. 1962 májusától /espereshelyettes, 1963-tól haláláig a Csongrád-szolnoki Egyházmegye espereseként munkálkodott. A gyászistentisztelet 1972. december 20-án a mezőtúri templomban, hamvasztás utáni temetése 1973. január 10-én volt az Újpesti temetőben, ahol édesapja sírjába helyezték.

TEMETÉSI BESZÉD 1972. DECEMBER 20-ÁN A MEZŐTÚRI TEMPLOMBAN

Jób 4,3—6

Irgalom a lelkipásztori szolgálat titka

Ez az ige Jóbnak az Isten szolgájának könyvéből való. Jób szenvedő isteni szolga volt.

Ez az ige párbeszédből való. Jób barátja szólal meg benne. Szava szelíd, finom és pozitív.

Én jól tudom, mi a barátok beszélgetésének a csengése. Tudom e könyv titkát, végét, mégis mikor az én Lajos barátomnak, igaz lelkipásztor testvéremnek emlékére beszélék elköltözése alkalmából, ennek az igének a lelkipásztori szolgálatról szóló értelmének pozitív üzeneténél maradok.

Mi volt e papi szolgálat?

1. *A papi szolgálat Istenszolgálat.* Isten irgalmának szolgálata.

a) Előbb Isten szolgál nekünk. Isten hív minket a szolgálatra. Párbeszédünk között nem volt titok az ő elhívásának története. Érettségi előtt szolt hozzá az Isten és ő megértette a hívást, engedett is neki. A papi hivatásba való elmélyülése akkor következett be erősen, amikor a mi Urunk kitette őt a szórványszolgálatba, ahol megkezdődött az embertől emberig való harc.

Irgalmat gyakorolt vele az Úr, hogy a maga irgalmas szolgálatába állítsa.

b) Az istenszolgálat az Ő igéjének, szavának állandó tanulását kívánta. Az igeszolgálat is a kegyelem szolgálata. Luther azt mondja, hogy a keresztyén prédikátor meg se szólalhat az Isten kegyelmének hirdetése nélkül.

Amikor a mi Lutherunk az Isten szent tudományában való előmenetelre tanít, Dávid 119. Zsoltárára hivatkozik és ott három szabályra: oratio, azaz imádság, meditatio, azaz elmélkedés, tentatio, azaz próbatétel. Luther az imádságra így biztatja a pásztorokat: „Kicsiny kamrádban esél térdre és könyörögj Istenhez igaz alázattal... Lélekért, világosságért.” Hogyan is lehetne nekünk oktatni, tanítani, ha Isten nem adná nekünk szavának értelmét?!

Nem hiába volt Bártfai Lajos irodájában imazsámoly. Ott térdepelt az imádságai óráin. Kettőn közösen, együtt is sokat imádkoztunk. Isten után én vagyok a tanúja az ő legmélyebb, legszemélyesebb imádságainak.

Az elmélkedés embere is volt. Ismételte az ígét. Elővette héber, görög tudományát. Írt, prédikált, hallgatott, kérdezett, kutatott. Tette ezt egyedül, másokkal együtt, és ha theológus nem volt jelen, meditált a hitvéseivel. Mi kettőn szinte egész életen át együtt készültünk, meditáltunk. A meditáció az Ige elolvasása és az imádság után nem volt más, mint

csend, figyelve lestük, mit mond az Isten és meditációs csend után megszületett a vázlat a prédikációhoz.

A próbatétel embere is volt. Engedett az Igének és megtapasztalta, milyen jó, igaz, helytálló az Isten szava.

Irgalmat gyakorolt vele az Isten, hogy szájába adta igéjét az Isten.

2. *A papi szolgálat egyszerre emberek irgalmas szolgálata is.* Az igét mások erősítésére, a gyülekezet táplálására kapjuk. A megfáradtatkat erősíteni kell, a tántorgót támogatni, egyenesíteni kell, az elesettet felemelni. Ez a mi Krisztusunk állandó segítő szolgálata. Ahol mire van szükség. Ez a lelkipásztori állandó készenléti szolgálat. Ez a szolgálat jellemezte haláláig.

a) A templomok építésének szerelmese. Magyarbánhegyes templomának építését vezette úgy, hogy ő járt elől a fizikai munkában is.

Mezőtúr templomát is gondozta. Szeme látta a szükségét és itt is hordozta a fizikai terhet is törekeny testével. Vaskerítést szerzett, vízvezetéket szerelt, templompadokat szerelt. Rendkívül gyakorlati szolgálattevő volt. Erejével, értelmével, pénzével, családjával irgalmasan könyörült az elérhető szükségesen és szolgált a gyülekezetben. Inkább lemondott sok mindentől, csak a gyülekezet mehessen előre.

b) Emberek irgalmas szolgálója is volt. Pásztori beszélgetések, gyónások sokasága, evangélizációs ébresztő szolgálat, konferenciák szervezése, ifjúság gondozása jelzi ezt az utat. Lelkipásztorokat is pásztorolt, ezt ti testvéreim jobban tudjátok nálam. Betegek gondozása, betegágnál és a mezőtúri kórházban. Hányan emlékeznek vissza az én gyülekezetemben is hálásan, akik erősítést kaptak, vigasztalást általa.

c) Közegyházi szolgálata is volt esperesi hivatalánál fogva. Hűségesen végezte. Felszólalásaira, jelentéseire, látására, felismeréseire Püspök úr is figyelt. Ezekről a szolgálatokról szerény alázatossággal emlékezett meg.

d) Népünk iránt is volt szolgálata. Ahol ilyet kértek tőle, ahol erre szükség volt, nem vonogatta magát. Magyarbánhegyesen mindig emlegette azt a beszédét, amit a nagy politikai nyilvánosság előtt tartott: „Nálam nélkül sem cselekedhettek” — jézusi igével.

Szegeden valami akadály miatt nem jött el a népfronti központi előadó: „Népünk egysége” címen tartandó előadásra. Lajos barátom készenléti szolgálatával alázatosan irgalmat gyakorolt e hiányon és értelmesen, közmegelegedésre azonnal megtartotta az előadást.

e) Otthon is az irgalmas szeretet alázatos szolgálója. Jókedélyű, derűs férfi. Páratlan hitvestárs. A hibákat mélyen elfedező irgalmas szívű atya. Háza, szíve nyitva mások előtt. Hány diák, munkás talált szállást ebben az otthonban?! Visszaidézett gimnazista tudományával instruált.

A család áldja irgalmas szolgálatáért.

A papi szolgálat mélyen irgalmas emberszolgálat.

3. *A papi szolgálat üdvöszolgálat, reménységi szolgálat:* adna Isten kegyelmet minden embernek mennyen és földön. Eljött a nehéz idő: rá is jött a sor, őt érte a baj, halálos betegség. Hazafelé kellett készülnie. A hit és reménység visz át a halálon Isten irgalmába. Nem magunkban bízunk. Utunk becületessége kevés Isten elé. Egyedül Urunk vére, örök kegyelme elég nekünk is.

Az átmenet öráit az Isten üdvösséges irgalma felé így jelezte: Hív haza engem az én Uram. Mint a szarvas kívánczik a folyóvizekre, úgy kívánczik az én lelkem Hozzád, Uram — mondogatta. Utolsó közös ké-

szülésünk során előkerült Reményik Sándor verse: **Meghalni mégis egyedül kell...** Ugyancsak Petőfi költészetének örök mondanivalója, ebből ő a Szeptember végén című versnek az özvegyre vonatkozó mondatát idézte: „Ki téged még akkor is, ott is örökre szeret” — mondván micsoda szeretet ez! Módja volt hitvesétől, gyermekeitől elbúcsúzni. Levette jegygyűrűjét, visszaadta hitvesének, ezzel feloldozta a hitvesi köteleke alól, kezét megsimogatta és ezzel megköszönte a földi házassági élet útját. A búcsúnál gyermekeit is magához vonta búcsúcsókra.

Ketten lelkipásztorok igével és imádsággal búcsúztunk. Magam a Zsolt 46,2-vel vigasztaltam, azaz ennek lutheri magyarázatával: Kérjük a szabadulást, de a döntő az, hogy ott legyünk, ahol Urunk van. Más szolgatársunk az örök élet eledelével és italával szolgált neki. Így ment el csendesen az alázatos, jámbor, buzgó hű szolga, mélyen fáradtan, mint aki szinte az utolsóig dolgozott.

Mit mond Isten ehhez az én vallomásomhoz? Tudom, hogy Jób barátai beszédét egy tollvonással áthúzta, de a végén mégis mindnyájuknak kegyelmet adott. Uram, én nem bánom, ha mind áthúzod, csak a mi Urunkért bocsásd meg mindnyájunk vétkét és adj örök üdvösséget neki, szeretteinek, mindnyájunknak. Ámen.

Zátonyi Pál

Konfirmációra ajándékol ajánljuk

GÖRÖG TIBOR:

CSENDES SZOBÁK — NYITOTT ABLAKOK

című áhítatoskönyvét.

Ára: 26,— Ft

Megrendelhető a Sajtóosztályon

Az igehirdető műhelye

BÓJT 5. VASÁRNAPJA

Zsid 7,1-3

Az igazi Főpap

Problémák és összefüggések

1. Perikópánk *szövege* — Károli „korrekt” fordításában — nem okoz sok gondot. Külön értéke a gördülékeny, jó magyarságú fogalmazás. Így csupán néhány megjegyzés látszik szükségesnek. — A „*Sálem királya*” megjelölés nem Jeruzsálemra vonatkozik, (így érti Rienecker: *Spracher Schlüssel zum GNT*, 531 k.), hanem egy *ókori keleti jogi fogalmat* fed fel a „*szövetséges király*” értelmében (Komoróczy: *A Biblia és az ókori kelet*; BV. 93 k.). Textusunk — melyben a szentíró egy ÓT-i szakaszt az alexandriai iskola allegorikus-tipologikus magyarázó szabályainak megfelelően szólaltat meg (Strathmann: *Der Brief an die Hebräer*; NTD, 108 kk.) — maga is ezt a helyes szemléletet tükrözi a 2. versben. — Az „*igazság királya*” (baszileusz dikaiosünész) kitételben nincs benne a páli teológiai tartalom, már csak azért sem, mivel a levelet nem Pál írta. Textusunk súlypontja a 3. versben van. — Szövegünknek látásom szerinti egyik zökkenője a „*hasonlóvá tétetvén az Isten Fiához*” mondatrészben van, melyet azonban kielégítően fel lehet oldani az „*afómoiómenosz*” pass. part. perf-ban álló szavának „*hasonlóvá lévén*”, vagy „*hasonlóan*” olvasásával értelmezésével. A szentíró szándéka így lesz világossá: Jézus a „*kép*” („*Bild*”), (Melkisédek pedig ennek időben korábbi „*másolata*” („*Abbild*”), (Rienecker, uo.) „*előképe*” (Káldy: *Bevezetés az ÚSZ-be*, 178 kk.).

2. Az alapige megszólaltatásakor két *veszély* fenyeget. A szöveg lát-szólagos „egyszerűsége” és ÚT-i volta egyrészt arra indíthat, hogy a vasárnap *Agenda-témájára* tekintettel kiragadjuk az „*igazság*”, a „*békés-ség*” és az „*örökkévalóság*” szavait, s mondanivalónkat e hármas megjelölés köré csoportosítva igyekezzünk megrajzolni Jézus főpapságának jellemzőit. Nehezen lehetne így elkerülni a sablonosság buktatóit. Másrészt ugyanilyen hibára vezetne a textusunkban kiformalódó ÓT-i kép hosszadalmas értelmezése. A „*dogmatika*” és a „*kultúrtörténeti fejtegetések*” kettős kísértése — véleményem szerint — az alábbiak figyelembe-vételével kerülhető el:

3. Összefüggések az *Agenda perikópái* között.

Igénk a vasárnap témájaként megjelölt „Az igazi Főpap” gondolat-körében mozognak. Noha nyilvánvalóan mindegyiknek megvan a maga sajátossága, feltűnő rokonvonásokat is találunk. Az *evangéliumok* Jézus szavainak-tetteinek *viharos következményeit* állítják homlokterébe, s elfújva a „*tömjén-szagú kultikus levegőt*”, a *profán közegben* teszik életszerűvé a főpapi szolgálatot. A *levélrészletek* mind a Zsid-ból valók (!). Jézus főpapi szolgálatának *keresztyén értelmezése* szólal meg bennük. Az ÓT *igéi* néhány „*előképet*”, „*másolatot*” (Mózes, Ábrahám) vilantanak fel, s a *közbenjárás hangsúlyozása* mellett *e szolgálat kockázatára*, „*önvesz-*

lyes voltára” is rámutatnak. Ettől az általános iránytól némileg eltér a *Zsoltár-ige*, bár ott is a másokért („Sion java”) való könyörgés kap hangot.

Külön veszem a C-sorozat ígéit. Mt 27, 15—26 Jézus perének azt az epizódját mondja el, melyben a nép az „igaz Jézus” helyett Barabbás szabadonbocsátását kívánja. Fontos mozzanat itt az „irigység” hangsúlyozása. Ez — mint Kajafás jóslatánál a „politikus koncepció” — az emberi indulatok kavargásába ágyazza a főpapi szolgálatvégzést. Zsid 7, 1—3 sajátossága 1 Móz 14, 17—20 párhuzamba állításával tűnik elő.

4. *Textus és kontextusok összefüggése.*

Textusunknak jellegzetes, szinte egyedülálló sajátosságai vannak. Az egész levél és a széles körű ÓT-i anyagbázis lehető legszűkebb határait keresve, világossá válik, hogy 6, 20—8,1 alkot megközelítően egy egységet, s 1 Móz 14, 17—20 az itt elmondottak alapja. Perikópánk „*prédikációrészlet*”, melynek *témája* 6, 20/b: „Jézus a *Melkisédek szerinti Főpap*”. A téma kifejtésében a következő *hasonlítás* *pontokon* ragadja meg „textusát”: 1. Melkisédek megáldja Ábrahámot és tizedet fogad el tőle, 2. Melkisédek nevét értelmezi, és 3. hangsúlyozza a „családfa” hiányát (Strathmann, uo.). Az ÓT-i szakasz eredeti helyén azt a célt szolgálja, hogy „*Ábrahám kánaáni jogait hirdesse*” (Komoróczy, uo.), az ÚT-i idézése pedig azt, hogy e különös és részben ma is rejtélyes kép felhasználásával megértesse *Jézus főpapi szolgálatának páratlanságát*. Azt a keresztyén bizonyágtételt, hogy „Jézus nagyobb Ábrahámnál, az egész ÓT-i levitai rendnél, főpapi kultikus intézménynél” *a maga korában megtámadhatatlan érveléssel bizonyítja*: Ábrahám a tizedszedő leviták atya, vagyis benne *a későbbi tizedszedők adtak tizedet Melkisédeknek!* Melkisédeknek nincsen „családfája”, vagyis hiányzik nála az ÓT-i papi kultuszgyakorlat számára kötelező alapfeltétel, *ennek ellenére olyan papi főpapi funkciót végez, melyet Ábrahám elfogad!* (Schatter: Hebräerbrief; Erläuterungen zum NT, XI. 108 k.) Melkisédek titokzatosan és teljesen váratlanul bukkan elő az ismeretlenségből, s ugyanúgy tűnik el újra, vagyis „*kezdet és vég nélküli*”, azaz „*örökkévaló!*” (Dächsel: Bibelwerk, VII. 876 kk.).

Noha a prédikációnk számára nem döntő jelentőségű az ÓT-i alapszöveg *történeti hitelének* megállapítása, az azért figyelmet érdemel, hogy a tudományos kutatás mai állása szerint nem lehet kizárni a valószínűleg több forrásból származó hagyományötvözet megtörtént esetekkel való azonosíthatóságát (pl. Tideál-Tudhalija!)

5. *Összefüggés a „dogmatikum” és az „etikum” között.*

Perikópánk „szintiszta” dogmatikus igének látszik: értelmezett *tényeket* sorakoztat fel. Ámde ezeknek a ténymegállapításoknak mind az ÓT-ban, mind az ÚT-ban *céljuk van!* Kontextusunkban 7, 19 és 25 is a gyülekezet magatartása megváltoztatásának, befolyásolásának érdekében íródik. Ezenfelül fontos megfigyelés az is, hogy a Zsid. számos helyén mintegy „*megszakad az ismeretközlő tanítás*” és *buzdításnak* (pl. 3,7 kk.), *intésnek*, sőt *fedésnek* (pl. 5, 11 kk.; 6, 9 kk.; 10, 19 kk.) ad helyet. A prédikációban ennél fogva nemcsak lehetséges, hanem egyenesen szükséges is a konfrontálás a „dogmatikus ige” és a „gyülekezeti életvalóság” között. Csak úgy kerülhető el az általánosságokban maradás kísértése, ha kimondjuk: „*a gyülekezet tagjai mindezt hallva, igyekezzenek előbbre jutni a keresztyén életben és ne essenek vissza a régi életbe!*” (Káldy, im. 181). Az ismeretekben való gazdagodásnak csak úgy van értelme a gyülekezet számára, ha az megmozdítja és ráállítja a *gyümölcstermő, vagy még több gyümölcsöt termő diakóniai útra.*

6. Az „akkor” és a „ma” szituációjának hasonlósága.

Az egyik problémát abban látom, hogy szekularizált korunkban a „főpapi tisztt” tartalmát veszített szó és fogalom. Legjobb esetben is jobbra csak annyi tételezhető fel, hogy zavaros történeti, vagy római katolikus töltésű képzetek kapcsolódnak hozzá. Tehát maga az „alapfogalom”, melyet az egész Zsid. és benne perikópánk is értelmez, jelent áthidalhatatlannak látszó nehézséget a mai igehallgató számára! Az bizonyos, hogy az „akkori gyülekezet” a „maival” szemben a fogalomértés terén elsősorú fölényben van. Ha azonban az ÓT-i alapszöveg krisztocentrikus ÚT-i értelmezésére tekintünk: arra, hogy végeredményben az egész levél egy világos és helyesen értett kultikus fogalomnak a sokoldalú kifejtése és alkalmazása, akkor el kell fogadnunk, hogy az értelmezés krisztocentritású ugyanolyan nehézségeket támasztott az akkori igehallgatókban, mint a főpapság semmitmondó, vagy zavaros fogalmi tartalma a maiakban. A kétféle szituáció ezen a ponton szorosan kapcsolódik egymáshoz.

Ellelkező előjelű a másik probléma. „A Biblia Világa” nagy sikerű rádiósorozata, majd könyvalakban való megjelentetése és az országos, nemzetközi visszhang arra mutat, hogy az ókori mítoszok, Bibliánk „mítikus elbeszéléseivel” együtt ma a közvélemény érdeklődésében jelentősebb helyet foglalnak el, mint a közelmúltban bármikor. Hogy ez milyen mértékben jelentkezik gyülekezeteinkben és az e vasárnapon templomainkban megjelenő híveink „tudatában”, azt persze előre aligha lehet lemérni, de számolni vele igen tanácsosnak látszik.

Vázlatkísérlet

1. Téma: Van Főpapunk. — Diszpozíció: 1. Titokzatos a bizonyítéka, 2. Páratlan a Személy és szolgálata, 3. Szolgáltatának célja és gyümölcse: megtérésünk és előbbre jutásunk a diakónia útján.

2. A prédikáció elindítása.

Sok töprengés után sem tudok jobbat ajánlani szolgatársaimnak, mint a „Van papunk!” tételből való kiindulást. A pap jelenléte a gyülekezeti életben és szolgálatban többé-kevésbé értett és értékelt jelenség. A mondanivaló erőltetés nélkül vezethető át az ÓT-i kultuszban nélkülözhetetlen levitai és főpapi szolgálat körvonalazására, s a krisztocentrikusan értelmezett Melkisédek-hagyomány jellemző sajátosságaira, hogy végül hangsúlyosan szólalhasson meg a diakóniai útra indítás elkötelezése.

Magassy Sándor

Laikus kérdések és szempontok Zsid 7,1-3-hoz

Az egésztem nem értem. — Amikor az ember hitre jut, akkor nem akad fönn a nehezebben érthető részekben, hanem örül, hogy van már sok minden, amit megért. (30a) — Ki lehetett a Melkisédek? Jézusnak az előfutárja volt? Vagy talán a legmesszibbre felvihető őse? Éppen nem. Hiszen azt olvassuk róla, hogy egyedülálló, egyedüli, páratlan. — Milyen nemzetiségű Melkisédek? — Sálem valóságos földi ország? — Mit tesz az, hogy Jézus a Melkisédek rendje szerint való? — Miért adott Ádám tizedet? Istennek akart szolgálni? Félt tőle Ábrahám? — Amit Ábrahám kapott, azt Istentől vette. Ő mégiscsak tizedet adott tovább az isteni papnak. Tehát a kilentizedét megtartotta. Helyes ez? Minél többet kap va-

laki, annál többet adhat! Mi is adjunk tizedet? (30a) — Miként vonatkozik ez a jelenre? A tized-fizetéssel, vagy a béke és igazság szempontjából? Látni a mély célt: Ábrahám adománya kis ereken keresztül eljut a népekhez. (30a) — Hogyan hasonlít Melkisédek Jézushoz? Az áldásban (30a) — A szöveg megértése nem okozott gondot. Mintha régi iskolai emlékek támadtak volna fel: királyok fogadása, bevonulása, történelmi tablón. Értelmezése azonban egyszerűen lehetetlen volt (47) — Ez a név, vagy személy minden börtben elénk kerül. Olyan fontos ez az ember? Nem értem a szerepét. Vagy nem a személye fontos, hanem a hivatala? Az igazság-békesség királya Jézusra mutat? Jézus olyan, mint ez az ember, csak több? (47) — Nehéz lesz prédikálni erről. Mert az kevés, hogy Jézus nagyobb, mint Melkisédek. — Azt akarja az ige mondani, hogy Isten megtartotta ígéretét, amit embereknek tett (Ábrahám, Melkisédek) — akkor még megbízhatóbb a Jézusban tett ígérete? (47)

BÖJT 6. VASÁRNAPJA

Jel 1,4—6

Az alázatos Király

Az alapige értelmezése

János apostol mennyei látomása s az arról írott könyve hatalmas „igen” és határozott „ámen” az Úr Jézusban közölt isteni kinyilatkoztatásra. Mint ilyen, ünnepélyesen tanúskodik Róla, de prófétai erő is árad belőle s int nem sokszor, de mindig a megtérésre, az ige szerint való életre, „mert az idő közel van”.

Ez az Úr nem elégszik meg azzal, hogy bevonult a hét kisázsiai gyülekezetbe, vagy máskor más és több gyülekezetbe azóta is, hanem ott is akar maradni mint engedelmességet váró és népe javát, üdvét munkáló Úr.

Úr, akinek úgy engednek, mint ahogy a kovász erjesztő hatásának engedelmeskedik, megkel, a jó tészta. E példában jól összevegyül, eggyé válik az Úr és az alázatos szolgálta.

Ma ez az ige az alapja a virágvasárnapi ige hirdetésnek. Evangéliumi párja az ógyházi perikopából Mt. 21, 1—9, mely az alázatos Király személyének mindkét jellemzőjét kihangsúlyozza: a királyét is, akit hozsannával, virágokkal fogadnak s akiben próféciaik teljesednek be, de másrészt az alázatossága is szembeötlő, hisz tudatosan indul a legnagyobb szolgálatra. Ezt kell az ige alapján is megláttatnunk és a belőle felénk áradó „ébresztőt” meghallatnunk.

Meditáció

Természetes, hogy a köznapi gondolkodású s a Jézus Lelkétől csak kissé érintett ember előtt teljességgel érthetetlen az, ami a mai nappal, Virágvasárnapkal kezdődik: a passió.

Érthetetlen az ember számára az alázatossága. A hatalommal és erővel rendelkezők nem szoktak szelídek és alázatosak lenni. Ezért szerették volna a tanítványok is az őket be nem fogadó samaritánus falut egyszerűen elintézni a Krisztus erejével: „Uram, akarod-e hogy

kérjük: tűz szálljon alá az égből és eméssze meg őket?” Ezért „szólta el magát” Péter is, amikor Jézus Urunk először jelentette szenvedését, halálát: „mentsen Isten, Uram, ez nem eshetik meg tevéled!” Érthetetlen az, hogy Király, Őr és mégis...! Elindul a Kereszt felé, hogy meghaljon. Ez az a felmérhetetlen nagy áldozat, a halál megízlése, vállalása értünk, amelynek jelentéséhez ugyan mindig hozzákapcsolta: ...de harmadnap feltámadok!, — mégis a döbbenet árnya a mondat utolsó részét eltakarta. Érthetetlen, hogyha király, akkor miért alacsonyodik le ennyire. Érthetetlen az alázatossága és így érthetetlen a szeretete is irántunk. Hisz tudjuk, hogy minden az emberért; éretted és érettem történt. S mivel ez oly csodálatos, azért nehezen hisszük el, s ezért az áldozathozatala is nehezen érthető. De hisz, az Istennek békessége fellebbe van az emberi értelemnek!

Íme, alapigénk is szinte egy imádság keretében melynek dicsőítő himnusz a befejezése, emlékszik meg Róla. Együvé kapcsolja, az örökévaló hatalmával egybe öleli a múltat és a jövőt folytonos jelenben...akinek orcáján nem szántanak barázdákat az esztendőök, még évezredek és évmilliók világhormányzó gondterhei sem. Mert az Őr felette van a térnek és az idő kategóriájának. Ezek is csak az Ő teremtményei. S ez az Istennel egy Őr Jézus emberi testet öltött, egy lett velünk is, hogy halálával kiengesztelhesse Istent irántunk. Így már nem üres köszöntési forma, vagy megszokott jókívánság a régi, bibliai kori üdvözlét: kegyelem néktek és békesség, — hanem Krisztusban gazdag tartalmat nyert áldás.

Kegyelem és békesség — itt boldogító, ott üdvözítő ajándékok. Az első kijavítja, amit én magamtól elrontottam, kipótolja határtalan érdemével Jézusunknak, amit én elmulasztottam. Újjá teremtem már itt. Ezért is van már most békességem és nemcsak a halálban lesz majd. Jézusom megszerezte nekem. Megszerezte minden embernek, az egész világnak. Ő eljött, elindult, útrakelt, hogy mindenkit megajándékozzon vele. Milyen szomorú, hogy emberek még az Ő közeléből se igen, — a gyülekezetéből (a hétes szám a Bibliában szentet jelentő szám is) — sem akarják meghallani az ébresztő felhívást: a megváltó szeretetnek teremjétek gyümölcseit! Ne menjetek egymás ellen emberek, munkatársak, családok, népek! Ha tőlem vesztek erőtet, akkor egymásért való szolgálatba álltok be. Tény, hogy akinek Istennel békessége van, az a Jézus Lelkével csak szolgálni tud, de semmiképp sem gyűlölni. Ő, akit Fejünknek vallunk, így cselekedett.

Halottak közül az elsőszülött és megmosott bennünket is a mi bűneinkből az Ő vére árán. Rajta kívül a halált le nem győzhette senki. Egyedül Jézus tette meg ezt. A mai elindulási útjának végén nemcsak a Keresztfája magasodik, hanem ott hallelujázik a húsvéti üres sír is. Virágvasárnap ezért tudunk mi is virágokat szórni az útjára, mert nem tudunk úgy beszélni Róla, mintha nem tudnánk húsvétről is, mintha nem győzte volna le a halált. A megfeszített és feltámadott Krisztus személye, ha érthetetlen is az emberi elmének, nekünk mégis oly boldogítóan csodás. Ez az igaz, tiszta és szent, bűneink szennyétől sem irtózott. Micsoda alázat! Milyen nagy áldozat! Vérével mosta tisztára életünket, hogy hű tanúbizonyságként szólhasson mellettünk az Atya előtt az utolsó napon. Pedig a királyok királya. És nem tartotta rangon alulinak, hogy minket így szeressen, sőt úgy annyira, hogy meghaljon értünk! Virágvasárnap öröme ennek a keresztútra indulásnak e végső céljában van.

Ott pedig ez a név ragyog: ember. Nem azért ragyogó, mert tiszta, szent, vagy jó! Hanem azért, mert a Krisztus áldozatos szeretete ragyogóvá tette. ... mert ez a hatalmas király szolgálóvá lett érettünk, hogy mi jobb, igazabb emberek legyünk.

Ezt a célját a mi Megváltó Urunknak nem szabad figyelmen kívül hagynunk. Nem szabad balga módon elbizakodnunk, újjászületésünket célzó akaratát siketnéma és bénult tespedtséggel megghiúsítanunk. Hívó szavára ne restelljük és ne szégyenkezzünk mi sem épp az Ő Lelkével, az Ő erejével szolgálatba állni az emberért. Mindig ott, ahol veszályban van az ember és emberiség... ahol a jézusi mentő szeretet helyett ördögi emberirtás folyik hobbyból, vagy üzleti haszonért, ahol előbbre való a hadianyaggyárok, tőkések gazdagodása mint elmaradott emberek felemelése. Jézus Lelke mindig oda indít, ahol egyesek, vagy milliók éheznek, sőt halnak még a XX. század végén is éhhalált, pedig a másik részben, a 2/3 részben megvan az ellátottság. Hol kell szolgálatra buzdulnunk? Hol van elalkudhatatlan teendője szent, pápi népének? Ez csak addig kérőés, amíg elméleti síkon kérdezzük magunktól. A gyakorlati készség és elszánás pillanatában megjeleni az Úr, ha ugyan Reá tekintesz és Reá hallgatsz. Az ige ma Őt láttatta meg, mint alázatos Királyt, aki a bűnös ember szeretetében volt a legnagyobb.

Csoda-e, ha alapigénk és meditációnk is ezzel fejeződik be: „Annak, aki minket szeretett és megmosott bennünket a mi bűneinkből az ő vére által, és tett minket királyokká és papokká az ő Istenének és Atyjának, annak dicsőség és hatalom mindörökké! Ámen.

Sikos Lajos

Laikus kérdések és szempontok Jel 1,4—6-hoz

Nem értem az első szavakat: „Jézus Krisztus kijelentése, amit Isten adott neki”. Miért nem Isten szavát hallja János közvetlenül? Valami különleges jelentősége van itt a szónak, vagy csak stílus-szintézisként értendő, mint mondjuk az „atya” — „apa” szavaknál? (46) — Furcsa a kegyelemkívánásban a „hét lélek” kiemelése. Nem olyan ez, mint a régi egyházi átok-forma, ahol ilyesmi található: vegye Isten haragját, meg Jézusét, meg Péter és Pál apostolokét? Egyszóval úgy érzem, hogy keveselli az apostol az Istentől jövő kegyelmet és megtoldja. Vagy esetleg csak valamilyen fogalmazási zavarról van szó? Vagy az áldáskívánásnak ez a formája volt szokásban akkoriban? (46) Mit jelent ez a köszöntés: Kegyelem nektek és békesség? Formula, mint egy varázsige? Sablonszöveg, vagy közvetít valamit? Jókívánság, vagy valami valóságának az átadása? Ha kimondjuk, közvetít valamit, ami az istentisztelet másik áldása? (az ároni áldásra gondol!) — Mit jelent a 6. versben: királyokká és papokká tett minket? Kiket? (46) — Zavarba hoz ez a rész: királyokká s papokká tett minket. A „papokká” még érthető: esetleg az egyetemes papságra vonatkoztatandó? A „királyokká” azt jelenti, hogy uralkodni fognak? S ha igen, kik és hogyan? (46) Szerintem nem szerencsés választás virágvasárnapra ez a textus A Jelenések könyve misztikus lámpásaival idegenül hat mai racionális világunkban. (2) — Én ellenkezőjét vallo. A Jelenések könyve éppen víziói miatt áll közel a modern művészi stílushoz. A mai művészek a valóságot bonyolultnak látják. Nem elégszenek meg közvetlen, felületi impressziókkal. Inkább vállalják, hogy nehezen érthetők,

mintsem közérthetően látszatigazságokat mondjanak. A természettudósok is ott tartanak, hogy felismeréseiket csak elvont képletekben tudják kifejezni. (2) — Részleteiben nem értek mindent a textusból (pl. hét lélek?), de ennek ellenére az egészét érthetőnek tartom. Részletek helyett a lényegre kell összpontosítani az ígéhirdetőket: Jézusra. Róla szól itt látomások nyelvén János. (2) — Számomra ez az ige első olvasásra semmi virágvasárnapit nem jelentett, de elgondolkodtatott és választ kerestem belőle a virágvasárnap bevonulás alkalmával felvetett és ma is eleven kérdésre: Kicsoda ez? (Mt 21, 10) Ő ma is valóság. Ma is „van”. Azt is tudom, hogy valamit hoz: békességet. „...békesség attól, aki van” (4. v.). Ez az általa hozott békesség egy már előbb elvégzett munkájának eredménye: „megmosott bennünket bűneinktől az ő vére által” (5. v.). Ezért csak hálát énekelhetek: „dicsőség és hatalom mind örökkön örökké. Ámen.” (6. v.) Ez a hálaadás elválaszthatatlan attól a ténytől, hogy részesévé leszek királyi hatalmának, papi tisztének (6. v.). Ez már feladat is, útravaló. Ha ő bevonult életembe, nekem is vele kell maradnom s ez feladatot, szolgálatot jelent. (2) — Ez a szerintem szép virágvasárnap textus arra is figyelmeztet, hogy Jézust nem lehet ünnepelni minőségi változás nélkül: részesülünk királyságában és papi tisztében. Mit jelent számunkra ma ez a kettő? A királyság: felülemelkedés rossz közérzeten, közönyön, énközpontúságon — szabadság. A papi tiszt: áldozatkészség, mások felé fordulás, az emberek új megértése alapján — szolgálat. (2)

NAGYCSÜTÖRTÖK

Jel 3,20

Eme ígéhirdetési előkészítő feladatomra tekintetből, erről az ígéről prédikáltam gyülekezetemben, Budapesten, ádvent első vasárnapján, 1972. december 3-án. Alább az elhangzott ígéhirdetést közlöm lényeges tartalmában. Az ádventi jellegű ígéről perikoparendünk alapján most nagycsütörtök estén prédikálnak a hazai evangélikus szószékeken. A jelzett alkalom miatt annyi változtatást eszközöltem szövegemen, hogy elmaradt néhány ádventre utaló szó, és hozzátettem az első és az utolsó előtti bekezdést, a nagycsütörtök esti vonatkozást.

Igéhirdetés

Nagyheti emlékezésünk ezen az estén az utolsó vacsorára irányul. Mégpedig ez alkalomból most nem a róla szóló evangéliumi történet részét vagy egésze foglalkoztatnak bennünket, hanem messziről, a végső jövőbe tekintő keresztény reménység felől közelítünk hozzá, s majd rájövünk a végén, mennyire szervesen nő ki ez a reménység Jézus utolsó vacsorájának maradandó ajándékából az egyház életében, az úrvacsorából.

Az ajtó képének jelentése változik ebben az igében. *Először a legszorosabb idői közelséget jelenti*: „az ajtó előtt állok”, azaz közvetlen küszöbön van Krisztus dicsőséges megjelenése a világ végén. *Azután az „ajtó” a boldog fogadás képévé válik*: „ha valaki meghallja a hangomat és kinyitja az ajtót”. — *Az egész bibliai vers* Krisztus közvetlen közelre várt világvégi megjelenésének, s az üdvösségben az Isten és emberek kö-

zotti teljes közösségnek meghirdetése. Hiszen a régi Keleten az asztalközösség a legszorosabb kapcsolatot jelentette, s a megváltottak lakomája ennek a hiánytalan közösségnek örömét fejezi ki nemegyszer, itt is, a Szentírásban.

El kellett mondanom igénknek ezt a pontos jelentését, mert az egyházi gyakorlatban a múltban szinte állandóvá vált e közismert szentírási mondatnak a *személyes kegyességre való leszűkítése*. Mintha Jézusnak a szívünk ajtaján való kopogtatásáról lenne szó csupán, s arról, hogy valamilyen kegyes hangulatban lelkünket megnyissuk előtte. Igénknek ez a szubjektív, ha úgy tetszik: pietisztikus magyarázata éppen azt a világszéles horizontot, kozmikus távlatot veti el, ami oly lélegzetállítóan nagyszabásúvá teszi.

A XX. század keresztyénisége mégsem olvashatja ezt a bibliai verset abban az értelemben, ahogyan az első század végén íródott. Akkor a keresztyénység szorongatott, üldözött helyzetében újra magasra csapott a közeli végvárás lángja. Mesterségesen nem lehet, nem is szabad felfűteni ma az egyházban világvége hangulatot. De *ez a higgadság nem a hit megfogyatkozása*. A *történelem folyása* azt mutatta, hogy az első keresztyénység közeli végvárása nem bizonyult helytállóknak. A *világmindenségről való ismereteink* is annyira kitágultak azóta, hogy az univerzum, a világegyetem összeomlását nem képzelhetjük el valamilyen természeti katasztrófa által egyetlen pillanatban. *Sőt az is világos lehet* a mai keresztyén gondolkodás számára, hogy sem a föld, sem akármilyen csillag nem adhat otthont a feltámadás világának. Hiszen a lét törvényei mindenütt a mulandóság hordozói. Alkalmatlan hely a világűr az örökkévalóság-
nak, a mennynek, Isten közvetlen jelenlétének, a feltámadt embereknek, az üdvösségnek. Az első keresztyén század forró várakozása Krisztus *levegőben* való diadalmas megjelenésére a Föld térségében — már nem lehet a mi hitünk tartalma.

S mégis közvetlen eszményéhez bármennyit adott az egyház a földön, ezt a fáklyát az emberiség legjobbjai is viszik, függetlenül a keresztyén hitől is. Az örökkévalóság látóhatára nélkül keresztyének lenni igen szármalmas dolog. Az a bizodalom, hogy a ma láthatatlan Isten, a Krisztussal való jelenleg csak hitbeli kapcsolat egyszer, túl a halálon, a feltámadás világában közvetlen megtapasztalássá válik, a keresztyén gondolkodás nélkülözhetetlen része.

E végső jövőt nincs földi szó, ami bevilágíthatná. Az örömteli ünnepi vacsora képe is alkalmatlannak bizonyul, hogy megsejtse az Istennel való teljes közösség mibenlétét és örömét. De gondolataink, fogalmaink, képeink földhöz-kötöttsége nem felejtetheti el velünk, hogy reménységünk áttöri a halált. A halál titokzatos ajtaja mögött Krisztussal való végső nagy találkozást várjuk, forró reménységgel, mert ott lehullanak az emberlét terhei, vétkei, s megnyílik az *eljövendő világ* elképzelhetetlen valósága. Mert *nem egyszerűen személyes, egyéni jövőt várunk a halál után*, hanem *közösségi jövőt*, az örökkévalóság Istennel és egymással, mindennel való teljes közösségét. Közelebről ezt a halál mögé törő keresztyén reménységet nem festhetjük le, még képzeletünk szárnyán sem érhetünk oda mai létünk keretéből. De hát éppen ezért a *hit* tárgya. „A hit . . . meggyőződés nem látott valóságokról” (Zsid 11,1).

Az eljövendő, halálon túli végső teljességből valamit ezen a földön

a keresztyén hit mellett még leginkább *a zene* éreztet. Talán mondhatjuk, hogy a túlvilág visszfénye tükröződik valamiképpen minden földi szépségben és jószágban, szeretetben és békességben, de mindennél fokozottabban a zenében. Beethoven késői műveiben megszólaló muzsika — mondja róla korunk egyik keresztyén gondolkodója — „túl a legmegoldhatatlanabb feszültségeken a békéhez jut el. Ez egy végtelenül testvéri közösség békéje.” „A zene csak vigasztaló visszfénye annak a másik, túlsó hazának, mely felé szemünk bensőséges sóvárgással tekint”. Valóban elég csak Beethoven utolsó zongoraszonátait hallgatnunk, hogy megérezzük, a hangoknak e feloldó, tiszta, éteri lebegésében megérkezünk valahová, ahol béke, vigasztalás, jószág, csend, megtisztult emberség vár.

Az, amiről itt szoltunk, nem pusztán a halál utáni végső jövő ügye, hanem a jelené is. A jelen ajándéka és a jelen feladata. Ezt a kiegészítést legszebben János evangéliumának egyik verse tartalmazza, amely mintegy pandanja, párdarabja a mai igénknek: „Ha valaki szeret engem — mondja Jézus —, az én ígémet megtartja, és az én Atyám szeretni fogja őt, és hozzá megyünk, és lakóhelyet készítünk magunknak nála” (Jn 14,23). Az Istennel, Krisztussal való kapcsolat *már most megvalósul* az ilyen jézusi hitben, Isten szeretetének megtapasztalásában és a szeretetnek az emberek között való továbbadásában. A Krisztussal való hitbeli közösség *cselekvő* kapcsolata nem pusztán a lélek benső ügye, hanem *tetteinkben* is megvalósul. Az eljövendő teljesség visszfényét nemcsak ámulva sejtenünk lehet a keresztyén hit és reménység forró pillanataiban, vagy akár a zene csúcsein, hanem töredékesen *megvalósítani is lehet valamit belőle* a cselekvő szeretetben. Mert éppen az a feladata a Krisztussal közösségben élő embernek, hogy itt a földön minél többet hozzon létre másokkal együtt végső reménysége tartalmából, az örök békesség rendjéből, ahol minden megérkezett céljához és összhangban van egymással. Ahol ma szeretet, béke, öröm van az emberben és az ember körül, a társadalomban, a népek között, az emberiségben, akár csak egy parányi is, ott ez előrevetítendő sugárként villan fel az eljövendő teljességből.

Ma esti igénk *nem* az úrvacsoráról szoltott, de amit mondott, az Jézus utolsó vacsorájának és az egyház istentiszteleti életébe szövődött úrvacsorának mérhetetlenül fontos, bár sokszor elfeledett része. Jézus tanítványaival elköltött utolsó vacsorájában, amelyre nagycsütörtök estéjén emlékezik a keresztyénség, ott izzott Isten eljövendő országának reménysége (Mk 14,25). És az első keresztyén gyülekezetek úrvacsoravételét e várakozás kísérte (1 Kor 11,26). A végső reménységben erősödünk meg mi most, a századunk gondolkodásában élő és a ránk váró földi feladatokat vállaló keresztyének.

Akik pedig *veszik is* most az úrvacsorát, ne felejtsek: az úrvacsorában együtt van a Krisztussal való mai kapcsolat, ennek öröme, békéje, bocsánata, cselekvésre indítása, másokkal összefűző szeretetköteléke és a halálán áttörő reménységfénye.

Veöreös Imre

Laiikus kérdések és szempontok Jel 3,20-hoz

Sokszor lebeg szemem előtt az a kép: Jézus egy ajtó előtt vár, s szinte rimánykodik, hogy belülről nyissák ki az ajtót! Ahelyett, hogy hatalmát érvényesítve jelentené ki, hogy erre vagy arra az emberre igényt tart! Jézus Krisztus nem erőszakolja magát az emberre. (14) — Az Úrvacsorával kapcsolatban is kellene arra gondolni: Ő zörgetett, amikor a bará-

tomnak megértő meleg emberi szóra lett volna szüksége! Amikor valaki elsírta bánatát, s tőlem várt vigasztalást! Amikor a TV képernyőjén csontváz sovány gyerekeket láttunk nem régen, akik betevő falatért nyújtották kezüket! A napalm bombától megégett arcú gyermek és felnőtt elkínzott arcán keresztül tán éppen Krisztus zörget irtalomért: „megállj” kiáltásért, emberségért! (14) — Az első keresztyéneknek valami egészen mást jelenthetett a Jézussal való együtt-lét mint nekünk. „Maradj velünk Urunk!” — hangzott ott a kívánság és kérés. Mi úgy gondoljuk: Egy évben egyszer, avagy hetente az oltárnál „vizitelünk” Jézusnál. Utána mi megyünk tovább, s ő ott marad a templomban. (14) — Nem kellene az egész laodiceai levelet felolvasni? Jobban megértenénk a 20. verset. Különösen azt, hogy ki az, aki az ajtó előtt áll. Az áll az ajtó előtt, aki minden kivetni valót tud a gyülekezetről, de Nála vannak a különböző ajándékok is. (7) — Ki az, aki az ajtó előtt áll? Bíró? Barát? Egyáltalán: mit jelent gyakorlatilag az „ajtó előtt”? A közelséget? A sürgősséget? A számadás, az ítélet közelségét? Figyelmeztetés a készenlétre? Vagy éppen valami fontos ajándék közelsége? Azt hiszem, hogy az „imé” és a zörgetek mindegyik lehetőségét erősíti. (7) — Az ige nagycsüdtörtőkön lesz alapige, tehát bizonyára az úrvacsorával kapcsolatosan kerül elő ez az alapige, és azért csak ez a vers, mert a hangsúly a vacsorán van, azon, hogy „bemegek és vele vacsorálok”. Ez arra mutat, hogy Jézus nem bíróként áll az ajtó előtt, hanem barátként. (7) — Ha az úrvacsorára gondolunk, akkor itt is úgy kell Jézusra tekintenünk (Az emmausi tanítványok esetére is célzás történt!), mint aki nem vendég elsősorban, hanem vendéglátó. Közösséget vállal velünk, de közösséget teremt magával és egymással is. — De eszembe jut az egyik úrvacsorai imádság is: Megízlelteti velünk eljövendő országának örömét. Szabad-e és kell-e erre gondolnunk? (7) — Az ajtót megnyitni is képes beszéd itt. Mit jelent igazán? Meghallani szavát? Hinni, bízni Benne? Örömmel fogadni közeledését, érkezését? (7) — Itt olyan közösségről van szó, amelyikből nemcsak az eljövendő életbe tekinthetünk reménységgel, hanem a mindennapi életünkbe is áldással indulhatunk. (7)

NAGYPÉNTEK

Zsid 5,1—9

Ilyen főpapunk van!

Nem szabad túl sokat feltételezni, és nem is kell túl sokat markolni ebből a veretes nagypénteki vonatkozású alapigéből, mely a főpap személyében és legjelentősebb funkciójában: az engesztelő áldozat bemutatásában, szinte tálcán kínálja az ünnep legfőbb mondanivalóját. Ilyen főpapunk van, aki egyszeri áldozatával örök üdvösség szerzője lett. Jézus személye és műve a nagypénteki téma!

Nem szabad feltételezni, hogy roskadozni fog a karzat az ünnepi tömeg súlya alatt, azt sem, hogy az ünnepi gyülekezet első hallásra túl sokat értene ebből a tömény, az Áron—Melkisédek—Krisztus párhuzamba beleprésselt krisztológiából. Még a Harnack és Bultmann által képviselt szövegkritikai problémával sem terhelnék meg nemcsak az ünnepi gyülekezetet, hanem önmagamat sem, hogy ti. a 8. vers hiteles szövege és értelme eredetileg ez lett volna: „És félelmében (kiáltásában) *nem* hallgatott meg, pedig Ő volt a Fiú.” A mai átlagos evang. ember hitbeli szint-

je, idegállapota, külső és belső helyzete inkább amellel szól, hogy az igéből élénk kerülő nagypénteai alapigazságokat, az ünnep evangéliumi mondanivalóját próbáljuk egészen egyszerűen, világosan, de magvasan beledolgozni abba a témakörbe: Ilyen főpapunk van! Ez Jézus személye és műve, melyről ma lélekben a kereszt alatt állva különösképpen is emlékezünk.

1. Jézusban olyan főpapunk van, kiben már Nagypéntek előtt is tudatos, hogy Őt Isten az emberek javára rendelte.

Hatalmas igékben feszül ez a küldetéstudata. A sok közül talán az a leg súlyosabb, melyben már földi élete és szolgálata kezdetén summázta küldetési programját: Az Ember Fia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy Ő szolgáljon és adja az ő életét váltságul sokakért. Mt 20, 28 „En nem magamtól jöttem, de igaz az, aki engem küldött”... Jn 7,28. Ezek a hatalmas igék Keresztelő János tanúbizonyságával együtt: „Íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét”, — akkor kaptak végső értelmet és tartalmat, mikor szentek szentjévé lett a Golgota, áldozati oltárrá és egyben királyi trónussá lett a keresztfa, és egybeolvadt a főpap személye, legszentebb szolgálata az áldozati bárány sorsával. Nekünk olyan főpapunk van, aki pap és áldozati bárány egy személyben.

Alapigénk úgy hozza elénk az áron-krisztusi párhuzamos és egyező vonásokat, hogy a nyíl közben mindig Krisztus főpapi többletére mutat. Így és ezért kerül Áron és Krisztus közé az a titokzatos Melkisédek, aki apa nélkül, anya nélkül, nemzetség nélkül való. Zsid 7,3 Mikor igénk Jézust konfrontálja a főpappal, aki az emberek soraiból való, akkor ez nagyon finom utalás arra, hogy ez nála nem így van. G. Voigt Melkisédekkel, ill. Krisztussal kapcsolatban e helyen azt a remek képet használja: Olyan ez, mint mikor egy geológus a terepen talál egy olyan meteoritkövet, mely összetételében is, alkatában is egészen más, mint valamennyi belföldi kőzet, tehát nyilván a világmindenség egy másik testétől származik. Olyan főpapunk van, aki ugyan szintén az emberek javára rendeltett, mégis nem az emberek közül választott valaki. Nincs szüksége arra, hogy saját dolgát — bűnét — tisztázza Isten előtt. Nem a saját érdekében jön, csak annyiban cselekszik a saját dolgában, mivel a mi ügyünket, a mi konfliktusunkat Istennel teljesen és visszavonhatatlanul a maga ügyévé tette. Mert erre rendeltetett — ez a küldetése. Jézus főpapi szolgálatában Isten maga cselekszik — az Atya a Fiúban.

A levél írója még nem ismerhette azokat az eseteket, mikor egyházi hivatalokat pénzen lehetett megszerezni, mintegy cáfolatúal annak, hogy ezt a tisztességet és tisztséget senki sem szerezheti meg magának, csupán Istentől kaphatja. Még nem ismerhette azokat a későbbi egyházfejedelmeket sem, akik maguknak tulajdonították azt a dicsőséget, hogy ők főpapok, és ráadásul úgy éltek, kormányoztak és vezettek, mintha nem ők rendeltettek volna a nép javára, hanem megfordítva. Az egyháztörténet igen vaskos kötelete viselhetné ezt a címet: Az egyház és a főpapság bűnei!

Igénk kettős kijelentése a mindenkori főpapról, hogy szolidáris az emberekkel, és ritua vocatio tisztjének alapja. Jézus szolidaritása az engedelmesség végső határa. Engedelmes volt haláláig, még pedig a keresztfának haláláig. Mi meddig mentünk el, és meddig megyünk el a híveink iránti szolidaritásban?! Lev 16 szerint Áron a nagy engesztelési ünnepen négyszer önmagáért, háromszor a gyülekezőkért, és egyszer a szent helyért mutat be engesztelő áldozatot. Erdemes ezen éppen Nagypénteken elgondolkodni! Nekünk voltaképpen csak azért lehet bátorságunk odalépni az oltárhoz, hogy elvégezzük a liturgiát és kiszolgáltassuk a szentséget, mivel Jézus a kereszten értünk papokért is bemutatta az

engesztelő áldozatot. Az lenne a valós kép, a nagypéntekhez illő helyzet, ha ma híveink élén magunk is odatérdelünk az oltárhoz!

2. Nekünk olyan főpapunk van, aki földi élete napjaiban kiáltott és sírt miattunk, helyettünk és érettünk. Itt van az a pont, ahol kaput tárhatunk a szenvedéstörténetnek, az oltári lekciónak, elsősorban a Gecsemánében történt eseménynek. Itt bőségesen beáradhat a nagypénteki levegő a krisztológia dogmatikus merevsége után, mégis ne legyünk túlzottan szentimentálisak. Ez a térdre hullva kiáltozó, síró és esedező az a Jézus, ki mindenben hozzánk hasonló lett. A valóságos ember, kit abban a pillanatban és helyzetben senki sem tart főpapnak, még saját tanítványai sem. Emberi értelmünk és látásunk hajlik Harnack és Bultmann szövegmagyarázata felé: Nem hallgattatott meg, pedig Ő volt a Fiú. Így látja a szemünk, ezt mondja az eszünk. De 2 nap múlva, jórészt ugyanezeknek az embereknek, húsvéti prédikációt is mondhatunk arról: Istennek hatalma volt arra, hogy megszabadítsa őt a halálból...

Gecsemáné a szenvedéstörténetnek az a pillanata, mikor mintha Jézus magát is nyomná az erőtelenség, az emberi természetének minden terhe. De mi a kiáltás, sírás és esedezés háttere és gyökere? Halálfélelem? Ez esetben — Voigt szerint — Sókrates megszégyenítette. Vagy talán szorongatja és fojtogatja a világ és a gonosz rejtélye, a teodicea kérdése? Barth Károly dogmatikájában arról ír: Ez volt a döbbenetes. Éppen a sántán és Isten akarátának, művének és szavának ez a kísérteties egybeesése ennek az órának a problémája — az a sötétség, melyben Jézus Istent megszólítja a gecsemánéi kertben. Igénk válasza sokkalta egyszerűbb: engedelmesség. Engedelmesség odáig, hogy istenfíú méltóságát teljesen feladja, lemond minden igényről, mely büntelenségéből adódik, és odaáll arra a helyre, ahol Isten haragjának felénk áramló zivatara becsap minden erejével. A közbenjáró, a parlamentar a fehér zászlóval a kezében, a két front közé kerülve elesik a tűzvonalban. Ilyen főpapunk van! De halálának megett a gyümölcse. Miután így tökéletességre jutott, az engedeltségben is, örök üdvösség szerzője lett mindazok számára, akik neki engedelmeskednek. Azok valóban bizalommal járulhatnak a kegyelem királyi székéhez. Ámen.

Weltler Rezső

Laikus kérdések és szempontok Zsid 5,1—9-hez

Minden további nélkül értem ebből az igéből, hogy Jézus az egyetlen igazi főpap, és semmi más paphoz nem is hasonlítható. Azt furcsának tartom, hogy a pap feladatát úgy fogalmazza ígénk, hogy ajándékokat és áldozatokat vigyen Istennek a bűnökért. Van-e ennek egyáltalán valami értelme? Isten nem szorul rá a mi ajándékainkra vagy áldozatainkra. Katolikus és törvényeskedő gondolat ez. (17) — E szakasz nehezen érthető, mert az ótestamentomi áldozat kultuszát, szokásait használja fel hasonlatként, és a mai ember ettől nagyon messze van. Azt viszont nagyon pozitív vonásnak tartom, hogy Jézus együtt tud érezni velünk. A mai embernek együttérző testvérre van szüksége. — Az áldozás kérdése sehogyan sem fér a fejembe. Valami primitív mágikus ráhatást érzek ebben a cselekményben: az ember az ismeretlen hatalmaktól való félelmében így akarja megnyugtatni önmagát. (17) — A pap feladata közösségvállalás népével, közvetítés az Isten és emberek között. A mai világban hivatástudat nélkül nem lehet ezt a szolgálatot jól betölteni. (17) — Jézus Istentől magától kapta a papi feladatot, és helyt is állt benne utolsó leheletéig. Nem látszatszenvedés volt Jézus kereszthalála, hanem valóságos em-

beri haláltusa. (17) — Jézus Isten akaratának engedelmeskedve vállalta a szenvedést. Felfoghatatlan, hogy miért éppen ezt az utat választotta Isten saját Fia számára? Nem lett volna más, egyszerűbb megoldás? — Ezen hiába problémáznunk. Ez történeti tény. Tetszett Istennek, hogy Jézus keresztáldozata által nyisson utat a bűnös ember számára az örökélet felé. (17) — Az „idvesség” szó annyira megkopott, hogy ma már semmit sem tudunk kezdeni vele. — Nem feledkezhetünk meg Nagypéntek kötelezéséről sem. Csak azoké Jézus halálának az ereje, akik engedelmesen vállalják a krisztusi szeretet, önfeláldozás életformáját, és nem önmaguknak élnek. (17) — A főpap fogalma a mai ember számára külön magyarázatra szorul. A lényeges itt az, hogy mik „az Isten előtt való dolgok”. Semmi esetre sem a bűnökért való áldozat bemutatása. Ez teljesen ószövetségi jellegű felfogás, és Krisztus megjelenése óta nem tartható. (8a) — Krisztus az istenfiúság bemutatásával és megélésével töltötte be főpapi szerepét, az emberi léttel való azonosulást vállalva. Így hozta el az Isten országát és valósítja meg ma is azokon keresztül, akik ezt hiszik és elfogadják. (8a) — Hogyan választhatott a nép magának főpapot? Mi volt a mértéke, hogy valóban érdemes-e rá? Tudta egy ember Isten törvényét úgy betartani, hogy méltó legyen ilyen nagy tisztségre? (8a) — Ó az, aki kezdetől fogva megígérte, hogy általa és érdemével minden ember üdvözljön. Az örök főpap Melkisédek rendje szerint az Úr Jézus Krisztus. — Ki volt az a Melkisédek? Csak azt írja róla a Szentírás, hogy pap volt? (8a)

NAGYSZOMBAT

Zsid 2,10—14(15)

1. Exegézis

A 10. vers az egész textus nagyszerű summája. Minden részlete szerepel ebben a mondatban. Szakaszunk gondolatmenete ugyanis: Isten terve a Fiúval, a testvérek igével és hittel való megszentelése. Ennek ára megüresítése, halálon és ördögön való győzelemmel. Az Atyát és a Fiút nem nevezi meg. Az előbbi a teremtés és beteljesítés kettős formulája mögé rejti. Az utóbbit üdvösségünk szerzőjének, a dicsőségbe vezető vezérnek, fejedelemnek mondja. — A fiak dicsőségre vezetése félreérthető, jóllehet Krisztus dicsőségéből méltatlanul részesülnek. — Illett, hogy Isten így legyen... Nem valamilyen köteles, részünkről várható eljárást fejez ki. Sokkal inkább azt az érthetetlen, meg nem olktható tény, amit Ezsaiás így fogalmaz meg: Önmagamért törlöm el álnokságodat (43,25). Ez Isten egyedülálló szeretetének végső döntése. Nem „isteni színjáték”, hanem földi utunk teljes vállalása, hogy szakadékon át is eljuttasson a célig (te-leiőszai).

11. vers. Nem szégyellte dicsőséges létét feladni és térben, időben, szellemben korlátozott létünkbe jönni. Egyúttal nem szégyenítette, nem vetette meg ebben az életben küzdő embertársait. (A görög ige aktívuma!) Éppen így tud megszentelni, Isten tetszésére alakítani és formálni. Alázata a 22. zsolttár próféciájának megfelelő, egészen a kínos, megszégyenítő halálig. Halál töre, pokol kötelei, hitelenség kísértése, mulandóság hullámai veszik körül

12—13. vers. Ebben a helyzetben, mint földi életében végig, Isten iránti bizalma megtartja. Három jövőidő (apangeló, hümnézó, eszomai pe-

poitász) mind az idézetek beteljesülését, mind feltámadottan szolgáló magatartását kifejezi. Idécseng Ezsaiás 8,17 is. Tanítványai, követői, az anyaszentegyházban élő testvérek, Isten gyermekei lettek és lesznek csodálatos jelei a nemzedékek során át termő élet gyümölcsének.

14. vers. Ismét hangsúlyozza, hogy embervoltában teljesen azonos velünk, de harcol és győz az ellen, aki az istenfélelem helyett a halálba és ítéletbe taszító gondot, aggodalmat, agresszív félelmet oltja belénk töréssel vagy tövisével.

15. vers. Mitikusnak tűnő kép bontakozik ki előttünk. Jézust a halál birodalma és fejedelme nem tudja megtartani börtönében. Győztesen lép ki abból, sőt kivezeti a fogva tartottak seregét is. De itt mégis az „életlen át” bűn-szolgátságban járók felszabadításáról, megszenteléséről és célhoz vezetéséről van szó. Az azonban igaz, hogy Krisztus szabadtársa nélkül a halál nem az életben megfáradtak nyugvóhelye, hanem Isten végső ítéletének előszobája, kapuja. Nincs szó azonban közbeeső állapotról, tisztulási lehetőségről, mint valami ultima ratióról.

Mindez — elmondhatjuk — egy fantasztikusan sűrített krisztológia, János és Pál teológiájának egyaránt foglalatja. Mégsem olyan dogmatikus váz, amely ne tartalmazna egyúttal antropológiai, szoteriológiai következtetést. A halált legyőző üdvösséges Fejedelem hívja és eljuttatja testvéreit az Istennel bizodalmas életre, az elkészített örömbé (János 17!).

2. Üdvösségünk Bajnoka

Nagyszombat a kiábrándulás süket csendesnapja. Vagy a kétségnek kínzó, emésztő, emelkedő lázgörbőjű krízisnapja. Esetleg az önmegnyugtató, méltósággteljesen kegyeletes, utolsó tiszteletadás ünnepe. Nemegyszer a feketébe öltözött döbbenet liturgikus, rituális ünneplése magukat hívőnek valló emberek vallásosságában. De a ma élő Krisztus népének fülébe már a 740. húsvéti ének 2. verse zeng: Mint erős, bajvívó vitéz, Ki ellen-séget úz, legyőz. Az ördög törít megrontá És bős hadát elpusztítá... — Vagyis: Életben, halálban értünk vívó Bajnokunkat dicsérjük.

a) Mert jött és győzött az élet küzdelmében. Ennek az igének két inkognitós szereplője van. Az egyikről azt olvassuk, hogy érte és általa lett minden. Ő tehát a világmindenség nagy rendezője, életünk teremtője és mindennek szerető bölcsességgel célt kitűzője. A világmindenség félelmes nagyszerűségéhez képest e földi élet és rajta a miénk, emberek nagyon egyszerűen indult, és szerény ma is. Sokaknak a 3 és fél milliárdból szinte tiszavirág-élet, melyben az Isten napjának fénye és felhői alatt a betevő falat és emberhez méltó otthon sincs meg. Szegénység, betegség és tudatlanság homálya árnyékolja be e rövid életet. — De ahol jólét fénye, értelem világa, alkotás láza és eredménye van, köztünk is itt van az Istentől sem féltő, embertársat nem kímélő indulat. Ez átokká teszi a munkát, unalmassá, robotossá a szellem kutatásának ezer ösvényét. Szenvedélyekben égünk, testünk ereje, értelmünk világossága hamar hanyatlík. Életünk tehát lázban gyorsan elégő nemes és mégis beteg, krízises élet.

Ebbe az életbe nem félt és nem szégyellt közénk jönni igénk második szereplője, akit a levél írója vezérnek, fejedelemnek, s mi most Bajvívónak nevezünk. — Nem szégyellt emberré lenni és köztünk járni, mert ez az élet és világunk az Isten teremtése. Nem félt közénk jönni, mert ami itt szép, tiszta és igaz, az Isten tervét viszi nagy és szent célok felé. De nem félt közénk jönni, bár tudta, hogy az emberfaj „sárkányfog vetemény” is. Nem tudja, honnan jött, és nem ismeri, hova megy. A világ-

mindenség zárait nyitogatja, de a mellette élő embertárs előtt szívét bezárja.

Jött, hogy erősen a gyengéhez hajoljon. — A názareti ácsműhely fejlesztettségével, fűrészes sivatása mellett nem feledkezett meg a kicsinyekről, hogy szívükbe az Isten világának mustármagját ültesse. Nem félt a kiszámíthatatlan, mindent próbáló, sokszor zsákutcában járó ifjaktól. Megmerte mondani nekik, hogy egy hiányuk van, ha Vele nem keresnek kincset. Nem szégyellt a munkanélküliek közé menni, és a dúszakat figyelmeztetni. Nem szégyellte a bőr színezését, nem vetette meg más testi illatát. Nem nézte le az együgyű, képzetlen lelket, de nem szégyellte magát a fennhéjázó nagyokossal szemben. — Nem szégyellt az emberi ész és értelem praktikus és logikusan zárt világába az Isten bölcsességével beleszólni. — Nem szégyellt és szégyell egy mindig divatos, jóléti világot tisztá, de tán tegnapi ruhában meglátogatni. — Nem szégyell a túl hangos, szabadnapos nagyhét végén csendes, önvizsgálatra indító helyet keresni és mutatni. Így volt Ő az élet nemes Bajnoka, akit nagypénteken mégis keresztre adtak, és nagyszombatban eltemettek, mint megcsúfolt, megvetett, szégyenletes gonosztevőt.

b) De győztes Bajnok lett a halállal s Gonosszal szemben is. — Az Atyát és a Fiút megnevezés nélkül is felismertük. A halál is realitás számunkra. — De itt van egy harmadik személy, akinek működése sehogy sem illik bele a világtörténelemtől alkotott összképbe. Pedig éppen így török meg egyedül mai élet-halál világunk körforgása, és nyílik ajtó egy új világkorszak felé. — Luther írja: Ha azt mondom: Krisztus úr ördög és pokol felett, az ördögnek nincs hatalma rajta és azokon, akik hozzá tartoznak, akkor ez kép és szóvirág nélküli beszéd. Gondolat útján nem jut el ide az ember. Ezért az igénél és a hitnél kell maradni. — Tiltakozunk a halálfélelem, mint belső életünket jellemző tényező ellen is. Aktivitásunk és vitalitásunk sokkal nagyobb, mintsem ezzel sokat foglalkozhatnánk. Az önbizalom, a kemény akarat, a mindent valamiképpen megnyugtató módon rendező éles értelem útjai azonban pótlékok. Ahol hívő bizodalom nincs, ott pótléokra van szükség. — Az önbizalom lehengerlő, de kétség szakadékába néz. A kemény akarat imponáló teljesítményre képes, de nem teremt közösséget. A hideg, éles elme stoikus bölcsességgel értékel, epikureusi módon élvez szenvedélyt, de az önátadó szeretetre nem képes. Emberek, önmagukat féltve nem akarnak élettársak és szülők lenni. Eletszínvonalat és karriert hajtván lopnak, csalnak, erkölcsi züllesztésbe jutnak, hazudnak és becsületet mocskolnak be. Kisebb tekintélytől és kenyértől félve hatalmaskodót szolgálnak ki és bűnrészessékké lesznek. — Így vagyunk halálfélelem szolgátságában élő vétkesek.

Ha pedig mindez személyes halálfélelemben nyilatkozik meg, ahogy nemegyszer előfordul betegágyánál, jó újra Luthert hallanunk: Aki fél a haláltól, még nem igazi keresztyén... Krisztus, az Isten Báránya az ő bűneit is hordozza. Minél gyengébb az ebben való hit, annál nagyobb a halálfélelem. Minél erősebb a hit, annál bizodalmasabb a halál megvetése.

c) A Bajnok áldozata nem hiábavaló. — Sírban töltött három napja porba sújtott életünk romlásának meghatározott időtartamát jelenti. Élő szavának hirdetése bátorít, hogy még itt, földi életünkben teljes szívvel kövessük. Egyúttal egymást szerezünk, bizalommal építsünk hívő és embertársi közösséget. Ne önmagunkért, halálos kívánságunkért, hanem másokért éljünk. Mint Krisztus testvérei, a megszentelődő méltók. Akik tudják, hogy lehet, szabad ékesen járniuk, jót tenniük.

Két dolgon is fennakadtam az első mondatban. Az egyik: „úgy volt méltó Istenhez”. Nem az lett volna inkább „méltó” hozzá, hogy Fiát megmentse minden szenvedéstől? A másik az, hogy Isten Fiát „szenvetések által juttatta tökéletességre”. Isten szenvedésekben edzette Fiát, mint ahogyan az acélt megedzik? Meg aztán miféle tökéletességre kellett őt eljuttatni? (16b) — Luther fordítása szerint: „Ilyen az Isten.” Ez sem ki-sebbiti a kereszt botrányát”, hanem inkább még nyilvánvalóbbá teszi. Nem magyaráz: „Úgy illet”, „úgy volt méltó”, hanem kijelenti, megállapítja és vallja, hogy „ilyen az Isten”. (16b) — Ez a mondat is támadás a gnosztikusok, a tökéletességkeresők ellen. Jézus Krisztus tökéletessége a szenvedések és a keresztalál vállalásában meg feltámadásában nyilvánkozik meg. Akik a szellemiség, az értelem egyre magasabb régióiba akarnak emelkedni, és ott keresik a tökéletességet, azok nem találkoznak az üdvösség fedelmével, akinek útja lefelé vezet. Először is le, hozzánk, azután pedig közöttünk is szenvedéseken és a kereszten, a halálon át. — Elgondolkoztat annak hangsúlyozása, hogy „az is, aki megszentel, és az is, akiket megszentel, egytől származnak mindnyájan”, de nincs itt szó semmiféle pantheizmusról, hanem csak Jézus Krisztus mélységes megalázkodásáról, hiszen ő eredetileg nem volt testvérünk. Ég és föld volt közöttünk a különbség. (16b) — Jézus Krisztus úgy lett testvérünk, hogy emberré lett. Mi ezután is emberek maradunk, csak megszabadított, megváltott emberekké lettünk. El lehet mondani azt, hogy Jézus Krisztus halálával máris megsemmisítette az ördögöt? (16b) — Az igében az ördögnek a halálon való hatalmáról van szó, és ezt valóban megsemmisítette Jézus. Az is valóság, hogy megszabadított a halál félelmétől. Aki az élő Úr Jézus Krisztusban hisz, annak a szívéből Jézus Krisztus elveszi a halál félelmét, és megtölti azt az örök élet boldog reménységével. (16b) — Az első vers nagyon bonyolult. Krisztus szenvedés által lett tökéletes? Hogyan? Ő volt valaki, vagy lett valakivé? (44) — Kik a megszenteltek? A kereszt-ség szentségére utal ez? Mi által vagyunk megszenteltek és Isten fiai? (44) — „Nem szegyelli őket atyjafiainak hívni” — olyan ez, mint amikor valaki bemutatja családját. Olyan közvetlenség ez, ahogy egyetlen dogmatika nem tudja meghatározni, mi az egyház. Akiket Krisztus testvéreinek nevez, azokat lehetne szegyellni, mert nem hoz mind dicsőséget a nevére. (44) — Mi szegyelljük azt, aki a familiából kilóg. A gyülekezetben úgy nézhetünk egymásra: Ezt sem szegyelli Krisztus. Milyen következmények adódnak ebből? (44) — Mit jelent az, hogy az ördögnek hatalma van a halálon? Hogy lehet szabadító az, aki maga is áldozat lett? (44) — Vagy így jutott éppen oda, ahol sokan „raboskodnak”? A halálfélelem valóban rabság! A keresztyén embernek nincs halálfélelme? Vagy neki is van, csak nem rabja? Félelmes neki is, de a félelmét is elimádkozza. (44)

HÜSVÉT ÜNNEPE

Jób 19,25—26

A textus sajátossága

Aki a püspöki rendelkezés adta választási lehetőség tudatában kitart textusunk, a C. sorozat ószövetségi igéje mellett, és komolyan veszi, ami itt „írva van”, az nem fogja a dolog könnyebbik végét. A szokásosnál

több küszködés azonban gyülekezetünk és a magunk számára is megtérülhet, hiszen ebben a két versben az Istennel való közösség erejébe vetett hit és ugyanakkor a halál tényének komolyan vétele olyan drámaian szólal meg, mint sehol másutt a húsvéti perikópákban.

A textus értelme

Két veszedelem fenyeget ennek az igének az értelmezésénél, amely egyébként Jób könyvének valószínűleg legtöbbet vitatott szakasza. Az egyik, hogy a keresztyén feltámadáshitet olvassuk ki minden szavából. A másik, ha nem hallunk belőle semmi mást, semmi többet, csak amit az Ót. sokszor kifejez, hogy a halállal vége Isten és ember kapcsolatának.

Jóbot nem elméleti kérdés, hanem saját sorsa foglalkoztatja, és nem elégti ki a hagyományos viszonzástan tétele, mely szerint a szenvedés a bűn büntetése. Miközben barátaival vitázik és Istennel is — néha már szinte istenkáromló hangon — perel, mégis Tőle várja ügye elintézését, a kérdés tisztázását, és mindenestül az Ő kezében tudja magát (10,7; 16,19; 19,6.8). Nem számol már csak a halállal, amely véget vet mindennek (16,22—23; 17,12—15). De még ezen a végső ponton is, szemtől szembe látva és várva a halált, felragyog az őszösvetségi ember hite: ahol Isten van, ahol Isten szóbaáll az emberrel, ott élet van. Ezért illeszkedik 19,25—26 szervesen bele Jób „teológiájába”. Nem az történik tehát, hogy egy kétségbeesett ember megragadja az utolsó szalmaszálát is, és így a megnyugvás és szabadulás illúzióját kelti magában. Jób csak a végső, legmerészebb konzekvenciát vonja le abból a hitéből, hogy Isten kezében van.

Leginkább a héber görél Károli-féle megfelelője, a megváltó ébresztő újszövevény képzeteket. Valójában őszösvetségi jogi kifejezés, amely jelenti pl. a legközelebbi férfi rokont, akinek elhunyt fivére részére kell utódról gondoskodnia, jelenti a vérbosszúállót, védelmezőt (Péld 23,10—11), és Istenre is alkalmazták (Ps 19,15). Isten görél: ennek az Ót.-ban is evangéliumi tartalma van. — „Porom felett” — mondja Károli, de az eredetiben nincs birtokos személyrag, ezzel sokkal bizonytalanabb az egész. Akár Jób hamvait jelenti, akár sírját, mindenképpen halála utáni eseményre gondolhatunk. — „Megáll”: Istené lesz az utolsó szó, és ez Jób reménye szerint az ő igazolását, égető kérdésének egyértelmű megválaszolását és megnyugtató megoldását jelenti. A könyv végén megjelenő és megszólaló Isten azonban nem egyszerűen Jób tanúja vagy igazolója, hanem helyreigazítója is! — A 26. vers számos kérdés ellenére is feltétlenül magába foglalja azt a hitet, hogy Isten megjelenése nem befejezett dolgok utólagos rendezése lesz, hanem valami „kölcsonös” dolog, Jób is megláthatja Urát, amikor számára vége van már mindennek, ami elképzelésünk és tudásunk szerint hozzátartozik az élethez.

A textus húsvét felől

Ez a hely nem *olyan* egyértelműséggel beszél az Istennel való közösségről, melynek nem akadály a halál, mint ahogyan *mi* értjük, amikor olvassuk. De *egészen* egyértelműen beszél róla. Nem Jób könyvének központi mondanivalójával, hanem egyik csúcspontjával állunk itt szemben, melynek értékéből nem von le az, hogy ugyanebben a könyvben Jób szájából is hallhatók más kijelentések.

Krisztus feltámadása felől nézve ez az ige csak megerősítést kap. Nem abban az értelemben, hogy igen, van túlvilági élet, hanem abban az

értelemben, hogy igen, *ilyen az Isten*: nem a halálé az utolsó és döntő szó a Vele való közösségben, sőt ez a közösség csak kiteljesedik még. Krisztus felől nézve megerősítést kap az a tétel is, hogy Isten góél, megváltó: Jézus élete, halála és feltámadása óta tudjuk ezt igazán!

Az igehirdetés előtt

Igénk szükszavúán fejezi ki a végső reménységet. Valószínűleg azért, mert akkor ennek kifejezésére egyszerűen nem álltak rendelkezésre megfelelő fogalmak. Ez a látszólagos fogalmi szegénység a lényeg megfogalmazására készítet. Mögöttünk nagyon is bőbeszédű tradíció áll a feltámadáshittel kapcsolatban. A ma reálishan gondolkodó emberének fülében ez — minden költői szépség ellenére is — sokszor fecsegésnek tűnik. Késztessen ez az ige minket is *mértéktartásra* a szavakban és a legfontosabb tények rögzítésére.

Jób is, de a könyv szerzője is nem kíváncsiskodó spekuláció során mondja ki ezt a két mondatot, hanem keserves vívódásban saját élete felől, és saját életére nézve keresve feleletet (14,14—15!) *Életünk* szempontjából érdekes, amit itt Istenről és halálról hallunk és elmondunk.

Téma és vázlat

Megváltónk igazán él!

Évezredes vita folyik körülötte. Él-e valóban? Lehetséges-e feltámadás? Hogyan kell elképzelnünk? Mi vitatkozunk, kérdezzük, érvelünk. Ő is beleszól a vitába, de úgy, hogy cselekszik:

1. *Vigasztal*. Újra és újra tudomásunkra hozza a tényt, hogy gondja van ránk, hogy nem tett le rólunk, hogy nem hagy magunkra semmi körülmények között, és hogy nincs az a helyzet, melyben ne adhatna megnyugvást és szabadulást. Nem lehetek elveszett, nem tudok elveszni. Mert Rajta múlik. Olyan „hú támasz és gyámol Ő”, akinek nem akadály a halál.

Ezért nem létezik olyan helyzet, olyan fájdalom, olyan szomorúság, olyan bűn, amelyben reménytelennek kellene lennem. Még akkor is, amikor már minden remény eltűnik, minden perspektíva szertefoszlik, amikor úgy tűnik, hogy már mindennek vége van, jön a halál, akkor is Ővé vagyok, akire akkor is el lehet mondani, hogy él, és hogy „megváltó”.

2. *Felráz*. De ha Ő ilyen mélységesen és végsőig menően törődik velem és egyáltalán az emberrel, ha Neki nem mindegy, hogy mi történik, akkor én nem törődhetek bele mindenbe, ami van. Akkor nem mondhatom igazságtalan, embertelen és istentelen helyzetekre, hogy ennek már sajnos így kell lennie, ez Isten büntetése. Akkor nem kell elfogadnom és lenyelnem, amit „vigasztaló és együttérző három barátom” akár Istenre hivatkozva is mond.

Ha Isten az embernek a végső jóakarója és jótévője, akkor nekünk az a hivatásunk, hogy mi is hasonlóképpen cselekedjünk. Nem tudunk nagyon sokat tenni, de *többet* mindig, sokkal többet, mint amihez kedvünk van, és sokkal-sokkal többet, mint amennyit valóságosan megteuszünk. És bármit is teszünk, bármit is mulasztunk el, Ő *minden* másik embernek is védelmezője!

3. *Megkérdőjelez*. Sokat elégedetlenkedünk, de magunkra gyorsan büszkéek leszünk. Tudunk ócsárolni, de a magunk teljesítményével hamar

elégedettek leszünk. Megteszünk korszakalkotó lépéseket, és megszédülünk tőlük, és megfélekedzünk, még hány ezer és ezer ilyen lépésre lenne szükség.

Isten az embernek élő megváltója, jótevője. Mellette egyszeriben kérdésessé válik, hogy megtegyük-e a legjobbat, amit tennünk kell, amit megtehetünk emberibb életért, jobb világért, testvéri-meleg közösségért? Egyáltalán azt tesszük-e, ami a legfontosabb, legszükségesebb embertársainknak és ennek a világnak? Amikor Isten kérdez, kiderül, hogy a gondolkodó ember milyen meggondolatlanul él, s hogy a racionális világban milyen kevés a józan ész.

4. *Úrrá lesz kétségeinken.* Jób könyve nem tartalmaz bizonyítékokat arra nézve, hogy él az Isten. De ennek az embernek körülményei, szenvedése, kétségei, barátai érve ellenére az a hit adott reménységet, hogy végül is támasza lesz az élő Isten. Hite nem helyzetéből adódott, hanem helyzete ellenére. A hit lett úrrá kétségein.

Krisztus feltámadásának híre sem bizonyíték, amely térdre kényszerít. De az élő Krisztus olyan erősnek bizonyult, hogy legyőzte a tanítványok, sok tanítvány kétségét is.

Ahol ez a Krisztus, az élő Isten úrrá lesz a hitetlenségen, ahol emberek az élő megváltóra néznek, ott nem egyszerűen a világnézet változik meg, hanem emberek élete és az emberek világa is, mert Ő megvizsgálat, felráz, megkérdőjelez és Úrrá lesz.

Reuss András

Laikus kérdések és szempontok Jób 19,25—26-hoz

Min alapszik Jób vallomása? Ószövetségi prófécia, vagy Istentől kapott személyes kijelentés? Mit jelent az, hogy porom felett megáll? Lehet-e az Újszövetség alapján többet tudnunk arról, amit Jób így fejez ki: „Testem nélkül látom meg az Istent”? A feltámadás utáni új teremtés — új személyiségjellemzőiről szeretne hallani egy középkorú kertészmezőnök. (9) — Két irányban indult el a beszélgetés: néhányan úgy vallottak az élő Megváltóról, mint aki életük során sok félelmet, veszélyt, sötétséget osztott széjjel. A többiek inkább arra tették a hangsúlyt, hogy Jézus úr a halál felett. (32a) — Jóbot Isten megpróbálta. S akkor, az elesettség kelles közepén tapasztalta meg: neki élő Megváltója van. Az egyik résztvevő, edesanyjának, halála előtti utolsó szavai voltak ezek: „Én tudom, hogy az én Megváltóm él.” Ebben a történetben sokan a keresztyén hitnek azt a jelképét látták, hogy az „utolsó szó” mindig ezé a hité. Sohasem a halálé, bűné, aggodalomé. (32a) — Volt, aki figyelmeztetett ennek a hitnek a „merészségére”. Ahhoz mindig merészség kell, ha életem „tényeivel” szemben az Isten ígérését, szavát ugyanilyen „ténynek” tudom tartani. (32a) — Ez a hitbizonyosság olyan, mint egy szikla. Rá lehet építeni egy egész életét. De persze ezt mégiscsak az mondhatja el ilyen sziklaszilárdan, aki maga is megtapasztalta az Ő jelenlétét. (32a) — Nagy vigasztalása igénynek — mondták mások —, hogy amikor mi már régen porladunk, és régen el is felejtettek bennünket: Isten nem felejtett, megáll poraink felett. Mert Ő az örökké élő Isten, az értünk élő Megváltó. (32a) — Beszélni kellene arról is, hogy ez a keresztyén hit és bizonyosság nem mindig a mienk. (32a)

HÜSVÉT 2. NAPJA

5 Móz 32,39—40

„Örökké élek én!”

Csodálatos erő az élet! Kicsi gyermek jön, megy reggeltől estig. Kacag és mesél. Kérdez, és kutatja az ismeretlent. Micsoda erő lüktet fáradhatatlan édesanyáiban! Amikor az életet pusztulással fenyegető Dunának, Tiszának sáros habjai hömpölyögtek, fáradtságot nem ismerő emberek állták útját a pusztító árnak. Csodálatos erő az élet! — Amott a betegágyon utolsót dobban egy munkában, gondban megfáradt ember szíve. Másutt „halál öfensége” élet delén járó emberi szívet szorít össze halálos markolásával. Soha meg nem valósuló tervek, be nem fejezett munkák, valósággá nem vált álmok zuhannak nyomában a sírba. Kicsi gyermek arcán a halál sárga rózsája nyílik. „Sírba borul le hű szerető, Soha semmit nem ad vissza a temető!” (Vajda J.) Mennyi reményt tör széjjel a halál irgalmatlanul. Egyik dunántúli kis falu temetőjében láttam a felírást: „Vele sírba szállott a szülők minden reménye.”

Emberszívekből gyötrőn tör elő a kínzó kérdés: „Mi itten az örök, a halál vagy a lét? Hol itten a kezdet, hol itten a vég?” A vallástörténeti vallások, bölcsek és filozófusok keresik az ember örök kérdésére a feleletet. Korunk emberét nem elégíti ki a válasz: a lélek él tovább test nélkül. Az álmodern megfogalmazás sem adhat nyugalmat: Az élet erő, energia, s az energia megmaradási elve alapján ennek az erőnek „valahol” hatni kell, és tovább folytatódni, talán a gyermekünkben, az alkotásainkban . . . vagy valahol „lesz dicsőbb folytatás”.

A Szentírás arról beszél, hogy a halál totálisan megsemmisíti az életet. Hát akkor nincs is húsvéti remény? Akkor a halál győzőtt az élet felett, s nem az élet a halál felett?! A keresztyén feltámadáshit, húsvéti reménység nem valami immanens „életmeghosszabbítási” váradalom.

Feltámadásunk, új életünk, örök életünk teljes egészében Isten mindenható hatalmának és szeretetének az ajándéka. A halál után az élő Isten hívja új életre az embert! Az az Isten, aki a lét megalkotója és az élet teremtője. Aki azt mondja magáról: „Örökké élek én!” Ő ismeri az élet titkát, s Neki van hatalma a halálon. Az örök Isten hívta életre a ma élő embervilágot. Feltámadásunk záloga és biztosítéka az az isteni szeretet, amelyik erősebb, mint a halál. Az életet létrehívó és fenntartó Isten munkáját nem képes megsemmisíteni az életet pusztító erő, a halál!

Az örök Isten a halál felett uralkodó Úr!

Modern emberek halálnak nevezik azt az állapotot, amikor a halál a fizikai létet semmisíti meg. Az ótestamentumi értelmezés a halálra úgy néz, mint ami az „élet birodalmában” is tevékenykedik. Erőtelenség, betegség, fogság, ellenség kezébe kerülés már a halál egy bizonyos formáját jelenti. Aki betegség miatt a mindennapi élet feladatait nem láthatta el, az már relatíve a halál állapotában volt. „Amikor az Ótestamentum a halálról beszél — különösen is kultikus értelemben —, nem biológiai jelenségről szól, hanem hitbeli megtapasztalásról.” (G. von Rad) A halál ebben az értelmezésben ott kezdődik, ahol Isten az egyént vagy a közösséget magára hagyja, amikor Ő elhallgat. Ahol Isten és az ember között helyes és jó viszony áll fenn, ott az élet kiteljesedik, és célba jut. Bár Jahve hatalma nem ér véget a halál birodalmának határánál, (Ám 9,2; Zsolt 139,8), de a halálban levő ember az élet és a kultusz körén kívül esik. „A zsidók Istenét éppen a szoros e világhoz kötöttség, s e világban munkálkodás különböztette meg a környező vallások világának meghaló

és feltámadó isteneitől." (W. Vischer) A földi élet Isten legnagyobb ajándéka számunkra. Ha pedig az élet Isten ajándéka, akkor annak értelmét és célját is az Istentől való függőségben értheti meg az ember. „S mivel az ember földi élete az Istennel való közösségben telhet, azért az örökkévalóság is csak az élet Istenének ajándékaként a Vele való közösségben képzelhető el." (G. von Rad) Húsvétkor ez az ótestamentumi ige megóv attól, hogy a hívő ember a jelen földi élet feladatai elől, a felelős szeretet munkás tevékenységétől, a feltámadás utáni életre várakozás „szent-telenségébe" meneküljön. „Csak annak szabad igazán a feltámadásban, örökéletben és Isten új világában hinni, aki annyira szereti ezt az életet és ezt a földet, hogy annak elvesztésével mindent elveszíteni érez." (D. Bonhoeffer)

A történelemben cselekvő örök Isten az embert a történelemben tanítja meg vele együttműködővé lenni.

Hitünk valósága és igehirdetésünk igazsága a feltámadás tényén alapszik.

Krisztus feltámadása minden emberi értelemnek és vallásos várakozásnak ellentmondó valóság. A feltámadás történeti valóságát több teológus legendának nevezi, vagy mint „legendisztikus motívumokkal" átszőtt tudósítást fog fel. „Elvitathatatlan azonban az, hogy az őskeresztényen bizonyágtétel kezdettől fogva hirdette: Krisztus bizonyonnyal feltámadott." (L. Schmidt) Krisztus feltámadásának ereje állította szolgálatba a reményt vesztett tanítványokat. Ma is az Ő ereje teremt egyházat s indít szolgáló szeretetre embereket. „Mi nem arról prédikálunk, hogyan támadott fel és ment a mennybe Jézus, hanem az ő feltámadásának erejéről és gyümölcséről szólnak. Ha az igehirdetés Krisztus feltámadásának „hogyan"-járól szólna, azt szó nélkül eltűrné a Sátán. Azt azonban már nehezen tűri el, hogy Jézus feltámadásának ereje uralkodjék emberszívekben, s Krisztus üdvözítő munkája által legyenek örvendezők és boldogok, s ne saját cselekedetük által." (M. Luther) Jézus feltámadásának történeti valóságát csak akkor értjük meg, ha feltámadásának ereje a mi mai életünkben „Krisztus indulatával" cselekvő emberekké formál minket. „Jézus feltámadását úgy kell prédikálni, azt meghallani és megérteni, hogy az gyümölcsöt teremjen az embereken. Új gondolatokat, bátorságot, örömet, vigasztalást, életet és erőt ébresszen emberek szívében. Ahol ez nem történik, ott hiába halod húsvét történeti eseményét, semmivel sem tudsz többet a feltámadásról, mint a török vagy a pogány. Hiteddel sem dicsekedhetsz, ha szívedet a feltámadás ereje nem hatja át." (M. Luther)

Az egyedül halhatatlan, örökkévaló, mindenható Isten értünk, emberkért cselekedett hatalmasan, amikor a bűnből és halálból örök életre mentett meg minket Krisztus feltámasztása által. Az élet Istene nem magának tartotta meg halál feletti győzelmét, hanem abban részeseltette a mulandóság hatalma alá rekesztett embert. Az élet győzött a halál felett! „Aki meghallotta a húsvéti üzenetet, az nem járkaíthat tragikus képpel, s nem élheti az olyan ember humortalan életét, mint akinek nincsen reménysege. Már csak ez az érvényes, már csak ez az egy komoly: Jézus győzött. Komolyság, amely ettől el és vissza akarna tekinteni, nem keresztényen komolyság. A feltámadást nem szabad szellemi folyamattá értelmeznünk. Meg kell hallanunk, hogy itt a halálon túli új élet lett nyilvánvalóvá." (K. Barth) A nagy zsarnok, a halál hatalma megtört! Jézus feltámadásának ereje gyógyírt hozott a halál ütötte sebre. Jézus feltámadása által az élet lett úrrá a mulandóság és rothadandóság igáját hordozó világban.

„Ez az ige arra tanít minket, hogy az idővel és térrel összekapcsolt életünket, s a reánk kiszabott feladatokat vegyük komolyan, s ne igyekezzünk mindenképpen keresztyén életünkben csak a feltámadás utáni életéről s annak boldogságáról beszélni.” (H. Flender)

Az életet munkáló Isten az élet munkálásába állít. Amikor keresztyének nem figyeltek Isten életet munkáló akaratára, hazugul hirdették az emberi méltóságot gúzsba kötő bűnt igazolva, s az életet pusztító erőt elősegítve: A keresztyéneknek mindenbe bele kell törődni, mert az az igazi kegyesség, ha az ember megadja magát a kérlelhetetlen fátumnak, sorsnak, kiszmetnek. Az Istennek engedelmes ember belenyugszik a világ minden bajába, minden társadalmi igazságtalanságba, minden embertelen aljasságba, amelyik szeretetlenül megrabolja Isten teremtményét, a testvért, s rabszolgává teszi. Ez a keresztyén tanítás azt bizonyította, hogy Isten akaratából van a betegség, a szegénység, a háború, s az ember nem tehet mást, mint belenyugszik Isten megváltoztathatatlan akaratába.

Krisztus feltámadásának ereje által az életet igenlő Isten arra tanítja meg népét, hogy az ember bűne az, ha beletörődik a világ nyomorúságába. Embernek ember által való kizsákmányolásába. Gyilkos háborúk pusztító utálatosságába. A Krisztus feltámadásának erejét hordozó ember tudja, hogy Isten akaratának ellentmondó társadalmi viszonyokat az embernek meg kell és meg szabad változtatni. Fáradozik azért, hogy minden életpusztító erőt megsemmisüljön.

Krisztus feltámadásának ereje teremt ma is új életet. Feltámadás reménységét hordozó hitünk: az örök Isten ajándéka. Istennek engedelmeskedve, a földön az élet kiteljesedését munkáljuk.

Dr. Nagy István

Laikus kérdések és szempontok 5 Móz. 32,29—40-hez

A textus a teljes 32. rész elolvasása nélkül nem érthető meg. (12) — Isten haragjánál erősebb a kegyelme. A fenytés véget ér, mihelyt a célját elérte. Természetesen ez érvényes nemcsak világméretekben, hanem egyéni életünkben is. (12) — A 39. vers első mondatában hangsúlyos szó a „vagyok” (létezem, nem úgy, mint a pogány Istenek, amelyek csak az emberi képzelet szüleményei)! — Ez a mondat a 2 Móz 3,14-re emlékeztet. (12) — A 39. vers második mondata az előző mondattal együtt az alapige leghangsúlyosabb része. Isten amikor meg akar bennünket újítani, előbb lerombol bennünk valamit. Az önzésünket, a magunk erényeibe vetett hitet és sok kis bálványt, amelyekhez oly görcsösen ragaszkodunk, amíg a Szentlélek meg nem látatja velünk a kárhozatra, halálra méltó voltunkat. Csak az önfejlésünk halálba adása után következhet a megelevenítés, a gyógyítás. (12) — Templomainkban újabban alig hallunk és egyházi sajtónkban alig olvasunk Krisztus megváltói munkájáról. (12)

HÜSVÉT UTÁN 1. VASÁRNAP

Ezék 18,30b—32

Szöveg és egzegézis

A 30. versben a „sub” igének megfelelő alakjai jelentik egyrészt az Istenhez, az „igazság” cselekedeteihez való visszatérést, másrészt pedig — ugyanakkor — elfordulást „minden vétectől” (Károli), ill. „hitszegéstől” (próbafordítás). Ha ez nem következik be, akkor a „gonoszság” (Ká-

roli), ill. „bűn” (ávón — próbaford.) „romlást” (Károli), ill. „elbukást” (próbaford.) eredményez. A „véték”, ill. „hitzsegés” (pesa) tartalma tehát az Istentől elfordult bűnös magatartás, amely a 18. fejezetben ismételt felsorolt bálványimádó, erőszakos és antiszociális cselekedetekben nyilvánul meg. Ennek vége: halál (örök halál, kárhozat). Ezzel szemben a szívben és lélekben való megújulás — amely a megtérés velejárója — jelenti az életet (örökéletet, üdvösséget).

Összefüggés, helyzetkép

A 18. fejezetben Ezékiel próféta — Jeremiáshoz hasonlóan — szemben áll azzal a felfogással, amely „közbeszéd” tárgya volt Izraelben, hogy „az atyák ették meg az egrest és a fiak foga vásott meg bele” (Jer 31,30; Ezék 18,2). Nem tudja elfogadni azt a tételt, hogy az atyák vétke a fiakban bűnhődik harmad- és negyedízig (2 Móz 20,5). A fiak nem halnak meg az atyák bűneiért, hanem mindenkinek saját vétke miatt kell meghalnia (4b). A 10—13. v. utal arra, hogy Isten előtt az erőszakoskodás, bálványimádás, mások kizsákmányolása és elnyomása: halált érdemlő bűnök. Ugyanakkor: aki ezektől tartózkodik s irgalmasságot cselekszik az arra rászorulókkal: „bizonyal élni fog” (5—9. v. és 14—17. v.). A „bűnös” atyának fia tehát nem „öröklí” — mintegy automatikusan — atyja halálos vétkeit és azok következményeit, hanem, ha jót cselekszik: „élni fog” (19. v.). Sőt: ha egy gonosztevő „megtér minden vétkéből”: „bizonyal élni fog, nem kell meghalnia” (21—22. v. és 27—28. v.). Mert az Úr nem kívánja a gonosz („hitzegő”) halálát, hanem hogy megtérjen bűnös útjáról és éljen (23. v. és 32a). Ugyanakkor azt is hangsúlyozza, hogy nincsenek „szerzett jogok”, vagyis: a gonosznak nem lehet „megélnie” saját előző „jócselekedeteiből” (24. v.). Ha tehát méltó büntetése utoléri, ne okolja Istent „igazságtalansággal”, hanem inkább tekintsen saját maga „igazságtalanságára” és álnokságára (25—26. és 29. v.).

Mai igénk summázza a 18. fejezetben foglaltakat: felszólít megtérésre s ezzel együtt a szívben és lélekben való megújulásra. az új életben való járásra!

Gondolatok az igehirdetéshez

Húsvét után egy héttel még élénken előttünk áll Isten hatalmas cselekedete, ti., hogy Fiát nem hagyta a sírban, hanem feltámasztotta a halálból. Mai igénk is azt az Istent állítja elének, aki nem gyönyörködik a bűnei miatt halálra méltó ember halálában, hanem azt akarja, hogy bűneitől elfordulva rálépjen a megújult élet útjára. *Az az Isten áll előttünk, aki az életet akarja.* Ez a szándék vezette őt akkor is, amikor a teremtés hajnalán elindította a világmindenséget s benne a saját képére teremtett embert a maga útján. Nem őrajta múltott, hogy már az első emberpár engedett a kísértőnek s ugyanakkor Isten iránti engedetlenségével a halál útját választotta. Ezzel megindult az ember élethalálharca a bűn és annak mindenfajta megnyilvánulása ellen. Ebben a harcban Isten nem hagyta magára az embert. Szabadítót ígért neki, aki a „kigyó fejére tapos” (1 Móz 3,15) s Krisztus feltámasztásával ezt az ígérteét valóra is váltotta. Ezzel megnyitotta újból az ember számára az új élet lehetőségét, amelynek gyökerei ugyan földi életünk talajába nyúlnak, de koronája és gyümölcsei a síron túlra mutatnak.

Ennek tudatában figyeljünk mai igénk hármas üzenetére:

1. Forduljunk el a halált hozó bűneinktől!

Keresztyén életünk ősi tapasztalatán alapul az ige régi igazsága: „a bűn zsoldja halál” (Rm 6,23a). Már a földi igazságszolgáltatás is gyakran sújtja halállal a súlyos bűnöket. Mi azonban azt is tudjuk, hogy a bűn következménye az örök halál, a kárhozat, amely akkor is bekövetkezik, ha valaki elkerüli életében a földi igazságszolgáltatás sújtó ítéletét. De miért kellene meghalnunk? — veti fel a kérdést mai igénk. Ebben a szónoki kérdésben tulajdonképpen benne van az a felelet is: nem *kell* mindenképpen meghalnunk! Mint ahogyan a bűnözőknek sem „kell” mindenáron halálos bünt elkövetniök, azonképpen nekünk sem „kell” mindenáron az örök halálra jutnunk. Ilyen értelemben óv bennünket igénk a halált hozó büntől: „forduljatok el minden vétkeitektől, hogy romlás-tokra ne legyen gonoszságtok!” Ez az elfordulás naponkénti kemény harcot jelent a bűn és annak mindenfajta megnyilvánulása: a hideg és „meleg” háború, elnyomás és kizsákmányolás, társadalmi igazságtalanság, éhezés és nyomorúság stb. ellen.

Isten a tízparancsolat adásával egyszerre „áldást és átkot” adott Izrael népének (5 Móz 11,26 kk). Áldást, ha megtartja, átkot, ha semmibe veszi azt. Az áldás az életet, az átok a halál útját jelenti. Nyilvánvaló, hogy ez a tétel ma is érvényes a keresztyénség számára. De ezen túl jó lenne elgondolkozni azon is: vajon a 20. század fejlett technikája nem lehetne áldássá sokak számára, ha azzal helyesen élnénk? És nem tapasztaljuk napjainkban is, hogy ugyanakkor átokká válik sokak számára, ha vele visszaélnek? Igénk komoly figyelmeztetés akar lenni keresztyén és nem keresztyén számára egyaránt: forduljunk el a halált hozó bűnöktől, mert azoknak nyomán romlás és pusztulás jár!... Miért kellene meghalnunk?

2. Térjünk vissza az életet adó Istenhez!

Isten maga sem gyönyörködik a halált érdemlő ember halálában — mondja igénk. Sokkal inkább azt akarja, hogy életünk legyen s ezért felkínálja az újrakezdés lehetőségét. Jézus Krisztus egész földi élete, szenvedése és halála, összefoglalva: diakóniája is azt a célt szolgálja, hogy a bűnös ember „el ne vesszen, hanem örök élete legyen!” (Jn 3,16). Ezt hangsúlyozza többek között a tékozló fiúról szóló példázatában, de erről tesz félreérthetetlen bizonyosságot a halált legyőző, diadalmas feltámadása is. Számunkra nem lehet kétséges: ha azt akarjuk, hogy életünk legyen, vissza kell térnünk az örökélet forrásához, magához Istenhez és Főpásztorunkhoz, aki életét adta juhaiért és azért jött, hogy juhainak „életük legyen és bővülködjenek” (Jn 1, 10k. 28).

Ennek az életet akaró és új életet adó Istennek legyünk hűséges követői a magunk helyén: Családunkban, gyülekezetünkben, munkahelyünkön és társadalmunkban egyidejűleg és egyaránt. Az ilyen Istenhez térés nem valami szektás, befejezett magatartást jelent, hanem naponkénti odafordulást az életet akaró Istenhez és nyitott, kitárt szívet azok felé, akik az életet választják, nagyon drágának tartják s ezért ha kell, harcolni is készek érte!

3. Üljünk meg szívben és lélekben!

Már az Ószövetség prófétája előtt is világos volt: a büntől való elfordulásnak, az Istenhez való odafordulásnak, egy kifejezéssel: a meg-

térésnek természetes velejárója a megújult életfolytatás. Már akkor is tudták, hogy Isten előtt nem az égő- és véres áldozat kedves, hanem a „bűnbánó szív és a töredelmes lélek” (Zsolt 51,19). Jézus is a Nikodémussal való beszélgetésben az újjászületésnek, a megújult életben való járásnak szükségességét hangoztatta. A „régii” szív és lélek nyilván az Istentől elfordult, a bűn szolgálatában élő életfolytatást jelentette. Ezt kell teljesen felszámolni annak, aki az igazi életet szereti és annak szolgálatában akar munkálkodni.

A mai orvosi tudomány bizonyos esetekben gyakorolja a szívatültetést is s így akarja a biztos haláltól — legalább egy időre — megmenteni a menthetetlennek látszó beteget. Nos, igénkben ennél többről van szó! Olyan új szívet és lelket akar belénk ültetni Isten, amely megóv a pusztulástól s örökéletre tart meg bennünket. A mi feladatunk, hogy akarjuk és engedjük magunkon véghez vinni Isten Szent Lelkének ezt a csodálatos „műtétét”. Krisztusnak a halálból való feltámadása egyfelől, másfelől annak hittel való elfogadása bizonyíthatja, hogy „ha valaki Krisztusban van, új teremtés az; a régiek elmúltak, íme, újjá lett minden!” (2 Kor 5,17). Ennek a megváltozásnak jegyében küzdünk minden olyan „régii” ellen, amely el akar választani bennünket Istentől, vagy szembeállíthat bennünket a megújulás után vágyódó embertársainkkal. Ugyanakkor tárjuk ki szívünket minden olyan „új” előtt, amely elsősorban saját életünket újíthatja meg s rajtunk keresztül másokat is segít az új és jobb élet útján való járásban!

Mekis Ádám

Laikus kérdések és szempontok Ezék 18,30b—32-hez

Istennek öröme telik abban, ha legyőzzük a bennünk szüntelen megújuló rossz tulajdonságokat, és minden erőnkkel igyekszünk elnyerni az örök élet ajándékát. Ehhez pedig szükséges a gyakori úrvacsorával élés, hogy a bűnbocsánat ajándékától megerősödvé, élhessünk békeességben és szeretetben, mert Istennek tetsző élet csak így lehetséges. (37a) — A Bibliában igen sokszor találkozunk ezzel a felszólítással: térjetek meg! Azt jelenti ez, hogy nem elég a bűn-látás, a megbánás, hanem a gonoszt abba kell hagyni! Amit Isten gonosznak lát, én is annak látssam, s szakítsak vele. Ezen áll vagy bukik üdvösségem. Isten hűségéhez visszatérni nem elég egyszer, Luther naponkénti megtérésre szólít fel. Minden embernek magának kellene meglátni, mi az, amiből neki meg kell térni. (37a) — Van ilyen a Bibliában: Téríts meg engem, óh Isten, és megtérek, mert Te vagy Istenem. A megtért ember különbséget tud tenni a jó és a gonosz között. Megdöbbenő, hogy a választott nép hányszor fordul el Istentől. Nem tudott a választott nép sem egyszer s mindenkorra megtérni? (37a) — Hűsvét után egy héttel már ismét megtérésre szólít az üzenet. Megint — erről kell hallanunk? Mi ez, hogy „szerezetek magatoknak új szívet és új lelket”? Nem Isten ajándéka ez? Mennyiben az ember „szerzeménye”? (37a) — Idősebb asszony: ma is éppen olyan bűnben él a földi ember, mint akkor, mikor a próféta intette Izraelt. Aki az Úr parancsolataiban igyekezik járni és hisz benne, annak lelkileg újjá kell születni, töredelmes bűnbánó szívvel megbánni bűneit, és kérni a jó Atyánkat, hogy adja meg nekünk Szent Lelke erejét, mert mi magunk nagyon gyarló elesettek vagyunk. De az ő kegyelméből megtartatunk hit által, és hiszem, hogy a mennyei jó Atyánk könyörül a megtérő bűnösökön. (50) Diáklány: Mivel az ember tökéletlen, következésképpen bűnös lény, mindenképpen

vétkezik. Ez az ige viszont megnyugtat, mivel azt mondja, ha elfogadtuk Istent (megtértünk), és elfordulunk a bűntől, tehát elítéljük, megítéljük magunkat az elkövetett bűnért, nem romlunk tovább. (50) — Bűnös voltunk ugyan nem tagadhatjuk le, de nem is egyedül én vagyok oka, hogy minden ember bűnös. Viszont bárminemű romlásnak, erkölcsi hanyatlásnak én is oka vagyok. (50) — „Új szív” és „új lélek”, egyik sem test-részünk, mindegyik jelkép, méghozzá az emberi többletet jelenti, amiben különbözünk más élőlényektől. Ezt kell magunkban tökéletesíteni. (50) — Kiknek szól ez a prófétai ige? Mindenkinek? Vagy csak az egyház tagjainak? Mit jelent „megtérni”? Meg kell változni? Hogyan lesz új szíve az embernek? (50) — Azt ígéri, hogy aki megtér, az nem fog meghalni? Nem hal meg mindenki? Itt arról van szó, hogy nem a bűnben halunk meg? Inkább arról, hogy ha testileg meghal is, lelkileg ne haljon meg? A Jelenések könyvében olvasunk „második halál”-ról. Itt nem kell arra gondolni, hogy a bűn valóban megrövidíti az életet? (50) — Mit jelent a 32. vers? Az ember Istent kegyetlenséggel szokta vádolni. Isten az élet pártján van. A sok romlás és pusztulás az emberek bűne miatt van, nincs jogunk Istent okolni. Mit jelent a gyakorlatban ez a megváltozás? (50)